

România literară

DIRECTOR: George Ivaşcu. **Redactor şef adjunct:** G. Dimisianu. **Secretar responsabil de redacţie:** Roger Câmpăneanu.

„Destinderea şi Dezarmarea”

ÎN ZIUA de 18 ianuarie, la Londra, a avut loc lansarea volumului *Detente and Disarmement: The Romanian View*, apărut în editura „Unified Printers and Publishers Ltd.”, întocmit pe baza unei bogate documentaţii de cunoscutul publicist britanic Robert Govender. Consacrat concepţiei şi activităţii preşedintelui Nicolae Ceauşescu privind crearea unui climat de pace şi colaborare în Europa, ea şi în întreaga lume, în vederea asigurării destinderii şi a dezarmării, volumul vine în întâmpinarea interesului crescând al opiniei publice britanice pentru linia constructivă a conducătorului României socialiste pe eşichierul internaţional, linie de consecvenţă promovare a destinderii şi păcii mondiale. De altfel, autorul a publicat, acum câteva luni, la aceeaşi editură, volumul *Nicolae Ceauşescu şi calea românească spre socialism*, care a înlesnit cunoaşterea mai aprofundată a gândirii politice a secretarului general al Partidului Comunist Român, a preşedintelui României, a cărui vizită în Marea Britanie a stimulat în mod deosebit atenţia pentru concepţia originală şi conduita practică a unui om politic de anvergură mondială, deşi conducător al unei ţări în curs de dezvoltare de întindere mijlocie în sud-estul continentului. Sensibilitatea specifică britanicilor pentru viaţa politică, în genere, cu atât mai intens pentru soluţii originale şi iniţiative ieşite din comun ale personalităţilor autentice ale epocii contemporane, stau desigur la baza acestui viu interes pentru o ţară ca România având în fruntea ei un conducător atât de activ, cu idei atât de generoase, în impact cu complexitatea lumii în care trăim.

ÎN INTRODUCEREA lucrării, intitulată *Război şi pace*, autorul evidenţiază ca argumente ale iniţiativei sale tocmai consecvenţa şi perseverenţa cu care preşedintele Nicolae Ceauşescu şi-a îmbogăţit neconţinut concepţia şi acţiunea vizând statornicirea pe continentul european şi în lume a unui sistem de relaţii noi care să fie durabil în atributele de pace, securitate şi cooperare, care să concretizeze realismul demersurilor României privind căile şi modalităţile practice de înfăptuire a destinderii, dezarmării ca fundamente ale securităţii, ale consolidării păcii. Cu un ascuţit spirit analitic, Robert Govender pune în lumină faptul că, în mai mare măsură decât oricare alt om de stat, tovarăşul Nicolae Ceauşescu a fost cel dintâi care a elaborat un scenariu proiectând cu deplină claritate consecinţele dezastruoase ce ar decurge din refuzul eventual al conducătorilor lumii de a se angaja în negocieri temelnice pentru înfăptuirea dezarmării şi încetarea politicii de forţă — politică ce primejduieşte pacea la scară mondială, implicând, totodată, ignorarea suveranităţii altor naţiuni, a independenţei lor, prin practica amestecului în treburile lor interne.

Evocând drumul anevoios până s-a ajuns la realizarea Conferinţei pentru securitate şi cooperare în Europa şi adoptarea Actului final de la Helsinki, autorul pune, pe bună dreptate, în evidenţă faptul că, în comparaţie cu România, „puţine naţiuni au consacrat mai multă energie şi gândire problemelor dezarmării, destinderii şi păcii, şi încă şi mai puţine au manifestat un ataşament atât de constant faţă de principiile stabilite la Helsinki”, şi că „România, în ce o priveşte, aşa cum relevă concludent bogata documentaţie din această carte, şi-a îndeplinit obligaţiile impuse de Actul final de la Helsinki.”

Dând imaginea reală a contribuţiei conducătorului român la acţiunea de conştientizare a popoarelor din lumea occidentală faţă de pericolul accelerării cursei înarmărilor, autorul lucrării relevă că „fără nici o îndoielă, neobosită şi consistentă campanie a preşedintelui Nicolae Ceauşescu împotriva blocurilor militare, a terorii şi şantajului nuclear a vitalizat, în mare măsură, conştiinţa antirăzboinică a popoarelor europene”, astfel că „militanţii pentru pace, atât cei tineri, cât şi cei în vîrstă, afirmă în etapa actuală idei pe care preşedintele Ceauşescu le-a expus cu 15 ani în urmă”.

MODUL cum e alcătuită cartea, prin evidenţierea în capitole sugestive (*Dezarmare, independenţă, progres; Un nou mod de comportare; Un milion de dolari pe minut; Profit şi pace*) a problemelor majore ale contemporaneităţii marchează nu doar măiestria publicistică ci multilateralitatea fondului de idei şi de fapte ce caracterizează politica internaţională a României, tezaurul ideatic şi practic al preşedintelui său, capabil de a atmosferiza constructiv şi eficient climatul contemporan.

Este ceea ce au şi pus în evidenţă, cu prilejul lansării volumului, personalităţile ce au ţinut să-şi spună cuvîntul, precum Ellis Hillman, directorul Departamentului internaţional de la „North-East London Polytechnic”, în numele editurii ca şi al autorului, Reginald Freeson, deputat în Camera Comunelor, politician laburist de frunte, sau Neil Davies, membru în Consiliul Marii Londre, preşedintele Comitetului pentru învăţămînt. Vorbitorii s-au referit la deosebită oportunitate a apariţiei acestei lucrări acum, cînd, mai mult ca orînd, la ordinea zilei sînt tratativele în problemele dezarmării şi în primul rînd ale celei nucleare, ca şi reducerea — reciprocă — de către cele două blocuri a cheltuielilor militare, propusă de România, care a şi oferit exemplul său practic în această privinţă. Totodată, precum au subliniat toţi vorbitorii, apariţia importantei lucrări coincide în mod fericit cu omagierea a 50 de ani de activitate revoluţionară a preşedintelui Nicolae Ceauşescu şi aniversarea zilei sale de naştere.

Omagiare care — lată — capătă, de pe acum, caracterul unui semnificativ moment internaţional.

Cronicar

Viaţa literară

Restituirea operei de traducător a lui Eminescu

● La Muzeul literaturii române a avut loc luni, 17 ianuarie 1983, o avangardieră editorială dedicată apariţiei vol. 14 din seria „Scrierilor complete eminesciene”. În cadrul dezbaterii, prezidată de acad. Şerban Cioculescu, a luat cuvîntul acad. Octav Onicescu, prof. dr. doc. Gh. Mihăilă şi dr. Amita Bhose.

„Permanenţa operei eminesciene”

● Cea de a patra ediţie a ciclului de manifestări reunite sub genericul „Permanenţa operei eminesciene”, organizat de Comitetul judeţean de cultură şi educaţie socialistă, acţiune dedicată naşterii lui Mihai Eminescu, s-a desfăşurat la Casa de cultură şi în alte instituţii din Iaşi. La „Casa cărţii” a fost vernisată expoziţia de carte intitulată „Dimensiunile patriotice ale operei lui Mihai Eminescu”, după care Mihai

În continuare, Al. Oprea, directorul muzeului, Petru Creţia şi D. Vătanianu, din partea colectivului de cercetători, au prezentat conţinutul noului volum apărut la Editura Academiei şi care cuprinde traduceri filosofice şi istorice, filologice şi ştiinţifice ale marelui nostru poet, pentru iniţia

Drăgan a prezentat expunerea „Mihai Eminescu reprezentant al spiritualităţii româneşti”.

A urmat recitalul de poezie „Tara mea de glorie, tara mea de dor”, la care s-au adus contribuţia actori ai Teatrului Naţional „V. Alecsandri” din Iaşi şi corul Filarmonicii „Moldova”.

La Arhivele statului din Iaşi a fost deschisă expoziţia de documente, fotografii şi manuscrise „Viaţa şi opera lui Mihai Eminescu”.

„Mihai Eminescu şi literatura română”

● La Casa de cultură „Mihai Eminescu” din Bucureşti, în cadrul Studioului cultural-ştiinţific „Gheorghe Sincai”, a avut loc un simpozion cu tema „Mihai Eminescu şi literatura română”. Au susţinut comunicări şi intervenţii Aurel Mărgineanu, Gabriel Tepelea („O nouă interpretare eminesciană în Italia”), Fănică N. Gheorghe

„Poetul în cetate”

● Cu prilejul împlinirii a douăzeci de ani de activitate a cenaclului literar „Junimea nouă” şi zece ani de la constituirea Societăţii culturale „C. Călinescu” din municipiul Gheorghe Gheorghiu-Dej, s-au desfăşurat o serie de manifestări jubiliare, la Liceul industrial nr. 3, la Galeriele de artă, la Biblioteca municipală.

În cadrul tradiţionalului recital liric „Poetul în cetate”, au citit din creaţiile lor Const. Th. Ciobanu (preşedintele Societăţii), Mircea Bănuţescu, Vasile Buţan, Mircea Dinuţ, Dan Dumitrescu, Cornel Galben, Gheorghe Izbăşescu, Viorica Mereuţă, Ioan Micu, Gheorghe Mocanu, Gheorghe Poenaru, Dorin Speranţia.

Caiet literar

● Cu prilejul împlinirii a zece ani de existenţă, Cenaclul literar „Ienăchiţă Văcărescu”, al Clubului cooperativei meşteşugăreşti din Capitală, a editat un caiet literar în care sînt incluse pagini de poezie şi proză.

O secţiune omagială este dedicată poetului Traian Lălescu, intemeietorul cenaclului, în care figura poetului este evocată de Laurenţiu Fulga, Al. Paleologu, Florin Mugur, Tiberiu Utan etc.

● Numerele 88-89-90 (seria nouă) pe lunile octombrie-decembrie incluse în acelaşi caiet sînt zilele trecute la redacţie se constituie într-un caiet special publicînd numeroase articole ce au fost prezentate cu prilejul împlinirii a 70 de ani de la întemeierea publicaţiei, în 1912.

Sînt inserate articole de Al. Piru (despre Emil Botta), Pompiliu Marcea (despre Hortensia Papadat Bengescu), Const. Ciopraga („Fascinaţia aparentelor”), Liviu Leonte („Eugen Lovinescu — romancier”), Florin Muscalu („Fragmente dintr-un dicţionar”), Al. Husar („Sincronismul de azi”), Florentin Popescu („Influenţa folclorului în creaţia poetică a lui Vasile Alecsandri”), Ion Rotaru („Valori expresive în «Cartea Românească de învăţătură» a mitropolitului Varlaam”), dr. Lothar Wolf, de la Universitatea Augsburg din R.F. Germania („România e o ţară atractivă, e necesar ca toată lumea să ştie asta”), — un interviu de Ion Constantinescu, Al. Hantă („Simion Mehedinţi (Soveja) — omul de litere”), Octav Păun („Un strălucit reprezentant al şcolii Densusianu

oară reunite şi tipărite integral.

Manifestarea s-a încheiat cu un spectacol din lirica eminesciană în interpretarea Teatrului „Ion Vasilescu”, regizat de Sorana Coroamă Stanca.

A participat Ion Găleteanu, secretar de stat la Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste.

„Sub aripile Luceafărului”

● Cenaclul „Mihai Eminescu” al Casei de cultură a sectorului al doilea a susţinut un festival liric sub genericul „Eminesciana 1983 — sub aripile Luceafărului”. Despre importanţa poeziei eminesciene au vorbit Valeriu Gorunescu, Petru Marinescu şi Paul Gălăşanu.

Au citit din lucrările lor poezii omagiale membrii cenaclului.

Actorul Manea Enache de la Teatrul „Ion Creangă” şi grupul de recitatori ai Casei de cultură — Aurelia Manoliu, Silvia Puşcă, Cristina Bronceschi şi Viorel Presler — au recitat, pe fond muzical, poezii de Eminescu. Recitalul muzical a fost susţinut de Brightie Petre (pian) şi Marian Neagu (gitară).

Recital „Eminescu” la Radioteleviziune

● Radioteleviziunea română a organizat un spectacol dedicat lui Mihai Eminescu în cadrul căruia au fost recitate versuri închinat poetului nostru naţional de către Tudor Arghezi, Adrian Păunescu, Marin Sorescu.

Si-au dat concursul actorii Mircea Albulescu, Lucia Mureşan, Ion Caramitru, Mariana Cercel, Ovidiu Iuliu Moldovan, Adela Mărculescu, Ion Marinescu, Margareta Pogonat, Emil Hossu,

Mihai Dinvale, Adrian Pintea etc.

Recitalul a cuprins creaţii aparţinînd etapei de început eminesciene, cit şi de maturitate, precum şi din postume.

Cîntece şi coruri pe versuri de Eminescu au fost interpretate de corurile Radioteleviziunii şi „Madrigal”, iar momentele muzicale — susţinute de Dan Iordăchescu, Valentin Teodorian, Anda Călugăreanu, Sanda Sandru, Dan Grigore, Adina Iuraşcu.

Întîlniri cu cititorii

Bucureşti

● La Casa de cultură din Buzău a fost organizată o consfăţuire a pionierilor frunţişti din judeţele Bacău, Vrancea, Galaţi şi Brăila, în cadrul căreia a fost prezentat volumul colectiv de versuri „Anotimp solar” editat de Centrul de Îndrumare a creaţiei şi „Foiaia literară” a cenaclului literar „Al. Sahia”, apărută la Buzău. A vorbit despre ambele apariţii Gheorghe Andrei.

Craiova

● La Muzeul de artă din Craiova a avut loc o manifestare literară la care şi-au dat concursul Marin Sorescu, Ilarie Hinoveanu, Sina Dănculescu, George Sorescu,

— Ion Diaconu („Ion Larian Postolache („Poeţi vrînceni din perioada interbelică”), Const. Parfene („Poezia lui Victor Ion Popa”).

De asemenea, sînt publicate, de către Al. Săndulescu şi Al. Raicu, materiale inedite cu privire la viaţa lui Duiliu Zamfirescu. Nicolae Crăciun semnează documentarul „Publicaţii culturale şi literare focşănene”.

Un amplu articol — „Revista noastră” — act de cultură — semnează Petricea Dima, coordonatorul acestei publicaţii distinsă cu premiul special al juriului pentru cea mai bună revistă şcolară din ţară, în 1979, înregistrată la UNESCO în 1980.

Ca de obicei, revista găzduieşte numeroase poezii semnate de cei mai talentaţi elevi ai liceului — Maricica Babiş, Cezara Groper, Cornel Stancu, Dana Popescu, Cătălina Otelea, Felicia Stela Ionescu, Alexandru Pleşcan, Manole Gheorghiş.

Desene de Tiberiu Dima şi telegrame trimise cu prilejul aniversării de către numeroase personalităţi din ţară, ca şi dări de seamă publicate în revistele culturale din diferite judeţe completează sumarul acestui număr remarcabil.

Claudiu Moldovan, Ştefan Bossun, Dan Lupescu, George Popescu, Gabriel Chifu, Ştefan Roman, Toma Grigorie, Nicolae Petru Vranceanu, Patrel Berceanu, Petre Ivancu, Mihaela Andreescu.

● La Facultatea de filologie a Universităţii din Craiova a avut loc o dezbaterie pe tema „Literatura română actuală — expresie a umanismului poporului român”. Au participat: Eugen Negrici, Pavel Tugui, George Sorescu, Marin Beşteliu, Titus Bălaşa, Constantin Dumitrache, Ovidiu Ghidirmie, Mihaela Andreescu.

● În cadrul şedinţei de lucru recente a cenaclului „Ramuri”, condus de Marin Sorescu, au citit Marin Drăghici, Alina Ungureanu, Elena Dobrescu (versuri) şi Tiberiu Pătru (proză). Au participat la discuţii: Gabriel Chifu, Romulus Diaconescu, Constantin Dumitrache, Ştefan Vlăduţescu, Ioana Dinulescu, Romeo Magherescu, Patrel Berceanu, Marius Ghiţă, Constantin Barbu, I. Ciupreanu, George Popescu. Si-au dat concursul soliştii Aneta Bacă-Făgădaru, Sorin Semilian şi pianista Silvia Varga, de la Teatrul liric din Craiova.

Rezultatele concursului de debut în proză „Junimea”

● Editura „Junimea” din Iaşi a anunţat rezultatele concursului de debut în proză (1981—1982). Juriul, format din Al. Andriescu, Al. Călinescu, Liviu Leonte, Ada Fărtăş, Val Gheorghiu şi Andi Andrieş, a selectat, în vederea publicării, următoarele lucrări: „Amintiri din provincie (Căil de curse)” de Petru Cimpoşu, „Liber pînă luni” de Octavian Lazăr, „Vin apele” de Nicolae Arion, „Omizile” de Ion Gheorghe Priocp.

SEMNAL

● Panait Istrati — **CHIRALA CHIRALINA**. Primul volum din ediţia ce-şi propune să reunească toate scrierile în româneşte ale scriitorului cuprinde: *Chira Chiralina*, *Moş Anghel*, *Codin*, *rronii paşi spre luptă*, *Pescuitorii de bureţi*, *Ţaşa Minca*; ediţie îngrijită, prefată şi note de Alexandru Talex. (Editura Minerva, 1982, 638 p., 23,50 lei).

● Victor Papilian — **BOGDAN INFIDELUL**. Ediţie îngrijită, prefată şi note de Constantin Culeşan. (Editura Dacia, 1982, 302 p., 14,50 lei).

● Valeriu Mangu — **DE VORBA CU IORGU IORDAN**. Amplu interviu realizat în decursul unor întîlniri care au durat circa patru ani. (Editura Minerva, 1982, 420 p., 18,50 lei).

● Ion Iuga — **IEŞIRE DIN VIS**. Al optulea volum de versuri al autorului, după *Tăceri nepriamite* (1963), *Almar* (1970), *Ţara finitilor* (1971), *Irosirea zăpezilor* (1974), *Cămaşa patriei* (1975), *Ion Iuga din Marmaţia* (1977), *Binecuvîntata civilizaţie* (1981). (Editura Eminescu, 1982, 78 p., 8,75 lei).

● Pan Solcan — **UMBRA**. Roman sub semnul destăinuirii: „Există o lume care trebuie să rămînă închisă celorlalţi, chiar şi nouă însine. Urcă în noi tocmai din această lume ascunsă, prin rădăcinile pătrunse în ea, partea de mister a fiinţei noastre sărace şi sens ar avea s-o ucidă?” (Editura Cartea Românească, 1982, 400 p., 18,50 lei).

● Paul Cornel Chitic — **MIRIALA**. Al doilea volum de teatru al dramaturgului. Cuprinde piesele: *Schimbarea la faţă*, *Europa aport — viu sau mort*, *Miriiala*, *Postfaţă sau Liniste de sărbători*. (Editura Cartea Românească, 1982, 434 p., 18 lei).

● Mala Cristea — **MILITA PĂTRASCU SAU MODERNITATEA CLASICULUI**. Micromonografie prefată de Ion Irimescu. (Editura Litera, 1982, 100 p., 26 lei).

● Mircea Pospai — **MEMORIA BANIEI**. Monografie a Craiovei. (Editura Sport-Turism, 1982, 240 p., 11,50 lei).

● Vasile Andronache — **METAFORA UMANĂ**. Cuprinde ciclurile de versuri *Poeme pentru bărbatul ţării*, *În acest pămînt carpatic şi Metafora umană*. (Editura Cartea Românească, 1982, 134 p., 11 lei).

● Iosif Sava — **AMINTIRILE MUZICIENILOR ROMÂNI**. Dialoguri, evocări, confesiuni. (Editura Muzicală, 1982, 152 p., 10,50 lei).

● Julien Green — **JURNAL**. Antologie, traducere şi prefată de Modest Morariu. (Editura Univers, 1982, 380 p., 18,50 lei).

● Horace Walpole — **CASTELUL DIN OTRANTO**. Romanul gotic englez. Traducere de Georgeta Pădureanu. Ediţie, introducerea, prefată, tabele cronologice şi note de Illeana Verzea. (Editura Minerva, 1982, 162 p., 7 lei).

● Ludovico Ariosto — **L'ARITA, LENA. SUBSTITUIŢII, VRAJITO-RUL**. Traducere integrată la comediiilor aristocraţilor dătorată (împreună cu Prefaţa şi Tabelul cronologiei) lui Stefan Crudu şi Al. Cerna-Rădulescu. (Editura Minerva, 1982, XII + 454 p., 8 lei).

LECTOR

● Pentru o şi mai promptă reflectare în cadrul acestei rubrici a ultimelor apariţii, rugăm editurile şi autorii să ne trimită exemplare de semnal.

OMAGIU — pictură de Zamfir Dumitrescu

Umanismul prezentului românesc

UN principiu fundamental al concepției Președintelui României despre lume și existență este umanismul revoluționar. Această axă cardinală orientează orice activitate într-o țară care tinde să devină un stat armonic al civilizației superioare, al culturii integrale.

Sub acest semn luminos al umanismului revoluționar poporul de la Carpați și Dunăre își trasează drumurile ferme ale viitorului pe baza realităților și experienței sale istorice, totdeauna însetat de libertate, de adevăr și de justiție socială.

În marele proces de desăvîrșire a construcției socialiste, colectivitatea românească dă viață celor mai înaintate idei de eliberare socială, visul îndrăzneț dar realizat numai în prezent al tuturor patrioți luminați.

Esența tuturor profundelor transformări social-politice din actualitatea României Socialiste își află izvorul limpede în strădaniile continue ale Partidului, ale Secretarului său general, de a educa, în lumina și spiritul structurilor umanismului revoluționar, întreaga colectivitate a Patriei. Așa cum s-a recunoscut totdeauna, așa cum s-a afirmat hotărît în orice expunere a Președintelui Țării, un rol deosebit de important în această arie o modelării, a transformării revoluționare a oamenilor, l-a avut, și desigur îl are, intelectualitatea.

Creatorii culturii contemporane a României, însușindu-și în profunzime luminoasele îndrumări ale Partidului, concepția umanist-revoluționară care determină orice manifestare a tovarășului Nicolae Ceaușescu, înțeleg să-și pună întreaga lor capacitate de a oglindi realitatea, de a crea frumusețea, de a respecta adevărul, în slujba celor mulți. Ei continuă, în felul acesta, o nobilă tradiție, a marilor oameni de cultură ai trecutului care au fost totdeauna alături de poporul dornic de a cunoaște, dornic de a înțelege și de a ști, însușindu-l în zilele de mare răscruce istorică. Făcînd marele salt din imperiul necesității în cel al libertății, creatorii culturii contemporane modelează poporul în concepția științifică despre lume și societate a Partidului, cu înțelegerea structurală a legilor care determină realitatea și sensurile complexe sale dezvoltări.

Ultimele expuneri ale Secretarului general al Partidului limpezesc viziunea comunistă despre om, analizînd caracteristicile culturii românești peste timpuri, ale raporturilor dintre om și istorie, definind liniile de forță ale eticii social-revoluționare, ridicîndu-se cu hotărîre împotriva uniformizării omului.

Investiții de către Partid cu înalta responsabilitate de a fi modelatori ai sufletului în perspectiva desăvîrșirii sale umaniste revoluționare, creatorii culturii contemporane românești depun intense eforturi pentru ridicarea artei lor la nivelul exigenței pe care o impune transfigurarea vieții complexe, încordate de energii active.

În țara în care nu mai există cenzura, se dezbate liber fenomenologia creației, problemele

de teorie a culturii, de confruntare a ideilor. Datorită orientărilor clare care decurg din concepția umanist-revoluționară a Partidului, a Secretarului său general, în cultura contemporană românească există un climat favorabil elanurilor și căutărilor, asimilării valorilor spirituale generate de umanitate, dincolo de spații și de timp.

În concepția Partidului, a Secretarului său general, așa cum s-a mai putut afirma, cultura își determină finalitatea prin cucerirea științifică a realității, în cucerirea filozofică a devărului și cucerirea artistică a frumuseții. Apărători ai demnității umane, oamenii de cultură ai României contemporane leagă indisolubil noțiunea de libertate de aceea de solidaritate. Finalitatea operei lor este determinată de esența ei socială și etică. Libertatea, care este factorul esențial al oricărei opere de creație a omului, impune concomitent spiritul de responsabilitate deplină. Omul de cultură nu ignoră dramele și conflictele contemporaneității, le analizează și aspiră să contribuie la rezolvarea lor în spiritul unei universalități umaniste. Aspirația spre acea politică a culturii umaniste care să străbată și să pătrundă în conștiința oamenilor și a popoarelor este aspirația creatorilor de valori spirituale din România prezentului. În spiritul umanismului revoluționar oamenii de cultură promovează dialogul dincolo de variații ideologice, pentru aprofundarea sensului universalității culturii și mai ales a responsabilității intelectualilor. În acest sens, politica culturală a României socialiste își propune drept extremă finalitate pacea și colaborarea între popoare. Marea deschidere către dialog este o caracteristică a concepției Președintelui Țării care vrea să sprijine dinamicul flux al spiritualității prin cunoașterea reciprocă, prin transmiterea și recepționarea luminoaselor semnale și mesaje ale operelor culturii.

Sub semnul luminos al umanismului revoluționar, sînt create opere de artă determinate de o fermă orientare ideologică, de tenacitatea creatorului de a fi un martor credincios al sufletului și minții reprezentative pentru această epocă de afirmare a omului multilateral, caracterizat prin dominarea inteligentă asupra naturii și sensurilor sale, niciodată desprins de istorie. Sub semnul noului umanism revoluționar se creează un echilibru armonic între arte, știință și cultură, totdeauna considerînd că omul este măsura tuturor lucrurilor.

În orice cuvîntare, în orice manifestare a sa, Președintele Țării cere ca întreaga energie creatoare a poporului român să fie dinamizată de stimulul permanent al comuniștilor pentru modelarea omului nou apt să edifice reala Cetate a Soarelui aici pe pămînt și nu în îndepărtate, ipotetice ceruri. De la Președintele Țării creatorii culturii au putut să învețe despre angajamentul de a servi totdeauna poporul pe drumul libertății și adevărului, pe drumul umanismului revoluționar.

Alexandru Balaci

■ Cultivarea patriotismului, a dragostei fierbinți față de țară și popor, constituie una din îndatoririle cele mai nobile ale literaturii și artei. Patria — cu trecutul ei glorios, cu prezentul său socialist, cu viitorul său de aur, cum îl dorea Eminescu — este și rămîne veșnic o generoasă temă de inspirație pentru scriitori.

■ Literatura și arta noastră trebuie să se situeze ferm pe pozițiile socialismului științific, ale materialismului dialectic și istoric, care permite înțelegerea justă a fenomenelor din natură și societate, a legităților obiective ale dezvoltării sociale, ale mersului nostru înainte pe calea progresului material și spiritual, slujirea neabătută a tot ceea ce este nou și înaintat în practica și gîndirea socială a României socialiste.

■ Pentru a putea cunoaște și prețui mai bine marile eforturi constructive ale poporului, scriitorul trebuie să participe activ la viața țării, să trăiască efectiv în clocotul uriașei activități pe care o desfășoară națiunea noastră. El trebuie să ia parte activă la viața publică, obștească, să-și aducă contribuția la marea operă de înnoire socialistă a României — așa cum, la timpul lor, scriitorii remarcabili din trecut s-au aflat întotdeauna în miezul luptei pentru progres, pentru libertate și independență a patriei, pentru împlinirea celor mai arzătoare aspirații ale poporului.

■ Critica literară trebuie, în primul rînd, să fie un instrument exigent de analiză a creației artistice și de orientare a ei în spiritul concepției științifice, materialist-dialectice a partidului nostru. Ea trebuie să promoveze în modul cel mai ferm o literatură angajată, pătrunsă de cel mai autentic spirit revoluționar, de idealurile nobile ale umanismului nou al societății noastre. În același timp critica trebuie să ia poziție hotărîtă față de ideile și orientările greșite din anumite lucrări literare, inclusiv împotriva tendințelor de a imita unele „mode” trecătoare din alte țări, care n-au nici o contingență cu realitățile noastre, cu specificul național.

■ Preocupîndu-ne de măreția prezentului să nu uităm nici gloria trecutului de luptă pentru libertate și neatințare a poporului nostru. Iată de ce este necesar să fie reflectată mai larg în literatură marea epopee istorică a luptelor purtate de poporul român, de-a lungul a secole și milenii, pentru apărarea ființei naționale și gliei strămoșești, a limbii și culturii, a libertății și independenței patriei. Prin aceasta literatura mobilizează și însușește și mai puternic masele celor ce muncesc în făurirea istoriei de astăzi a țării, în înălțarea minunatului edificiu al socialismului și comunismului pe pămîntul României.

■ Este necesar să se facă totul pentru crearea unui puternic front literar unit care să-și consacre talentul, energiile, forța creatoare făuririi unei literaturi demne de epoca pe care o trăim, demnă de minunatul nostru popor. Eforturile trebuie îndreptate spre crearea în rîndurile obștei scriitoricești a unei puternice întreceri și emulații pentru a da patriei opere cît mai valoroase, pentru a îmbogăți patrimoniul nostru cultural național. Criteriul de bază al aprecierii scriitorului trebuie să fie opera sa, poziția lui ideologică, politică și morală oglindită în această operă.

NICOLAE CEAUȘESCU

(Din Mesajul tovarășului Nicolae Ceaușescu la Conferința națională a scriitorilor, 1-3 iulie 1981).

Dimensiunea patriotică

ÎN remarcabilul studiu monografic pe care Ion Pop îl dedică creației lui Nichita Stănescu — **Spațiul și măștile poeziei** (Editura „Albatros”, 1980), lipsește totuși un aspect, important după opinia noastră, al lirismului stănescian. Și anume, acela pe care îl putem situa sub semnul dimensiunii patriotice.

Se va spune că orice poezie, în realitatea ei intrinsecă și cu atât mai mult o operă poetică de mari proporții cum este deja aceea pe care ne-a dat-o Nichita Stănescu, relevă în sine un mare act de patriotism. Evident, așa stau lucrurile. Numai că aceasta este numai o latură a problemei. Cealaltă, mai concretă, constind în anumite idei, motive, stări de spirit, invariante ale limbajului cu o prezență emblematică în poezia lui Nichita Stănescu, s-a aflat mai puțin în atenția criticii literare. Din acest punct de vedere, apare semnificativ faptul că în bibliografia critică pe care o dă Ion Pop la sfârșitul monografiei sale aproape lipsesc referințele la volume precum **Rosu vertical** (1967) sau **Un pământ numit România** (1969), unde semnele acestei laturi a poeziei lui Nichita Stănescu sunt puse mai direct, mai programatic în lumină. Însuși monografistul face, după opinia noastră, greșeala să situeze, cu totul expeditiv, volumele de poezii citate mai sus sub zodia negativului (p. 261). O privire mai îndeaproape a lucrurilor ne arată însă că și aici se manifestă aceea unitate interioară a poeziei lui Nichita Stănescu, în tiparele pe care le prezintă chiar Ion Pop. Și aceste cărți fac un corp comun cu ansamblul creației poetului, o întregesc prin ceea ce au ele mai caracteristic.

Astfel, criticul observă pe bună dreptate că la temelia viziunii poetice a lui Nichita Stănescu se află o relație dinamică „pulsatorie” între eu și lume, relație pe care o pun în lumină simboluri specifice cu o mare frecvență precum **mina, ochiul, și, mai ales, inima**. Acestea iau în stăpânire universul proliferându-se sau se manifestă retracții în condiții de ostilitate semnificativă. Dar asemenea simboluri le regăsim mai întinse în poeziile lui Nichita Stănescu despre țară. Ea e cea invocată când ca o inimă („Țară cu conștienturi amintind de o inimă”), când ca un ochi („Țară, tu orbită de os / a unui ochi privind viitorul”). Că nu este vorba de coincidențe întâmplătoare ne-o arată o seamă de conotații paralele în care efectele viziunii pulsatorii specifice se fac evidente. Astfel, vorbind despre țară, poetul ne spune: „Acum vom sta înălăuntrul unui ochi / văzuți din toate părțile / sfera ne va înconjura glorios / deodată cu hărțile”. În altă parte sentimentul jubilent, de cunoaștere prin iubire de patrie, se traduce în gestul „soarerei” coastei pentru ca inima să se poată dilata și să participe mai din plin la comuniunea directă cu elementele: „Fie / spartă coasta colivie / inima să iasă-afară la vederea peste țară” (**Un pământ numit România**).

Se vorbește adesea despre noutatea pe

care a adus-o Nichita Stănescu în limbajul poetic prin deplasarea de la înțelegerea simbolistă a valorilor muzicale ale sunetelor la conceptul de literalitate a textului poetic, în care litera își dezvăluie adesea virtuțile ei semnificative. Astfel litera A poate simboliza geneza, poetul trăiește în interiorul ei ca într-un început de lume. Dar pentru a înțelege cum s-a putut ajunge la o astfel de ipostazieră, trebuie să ne adresăm unui poem cum e **Sentimentul țării** din volumul **Rosu vertical**, unde procesul acestei schimbări îl întâlnim într-o formă embrionară, mulat pe un mod de simbolizare populară specifică: „Stilbii porților: „I” de la Ion, / Trunchiurile copacilor: „I” de la Ion, / Dira stelelor căzătoare: „I” de la Ion, / Șuvița ploilor: „I” de la Ion, / Strigătul de buciom: „I” de la Ion, / Pilonii podurilor: „I” de la Ion. // Nume de domn, nume de iobag, / nume de țaran, nume de muncitor”. Prin simbolismul acut pe care-l atribuie literii în cadrul conceptului său de limbaj poetic productiv, existențial, Nichita Stănescu a reușit să realizeze în cadrul liricii sale patriotice formulări lapidare insolite, de o mare frumusețe, cum sint cele dedicate eroilor de la Mărășești, danne de a figura pe orice monument al luptei pentru libertatea noastră națională: „Au vrut să nu fim / Și n-au putut să nu fim. / Dacă pentru „a fi” sint necesare trei litere, / pentru „a nu fi” sint necesare cinci litere. / Dar de unde să găsească cinci litere ? !”

De la asemenea deplasări în interiorul limbajului său, Nichita Stănescu ajunge în mod firesc la o concepție mai generală cu privire la identitatea între trăire și expresia ei, între obiectul evocat și subiectul evocator, realizând pe această cale o nouă modalitate de receptare a mesajului poetic. Unde dacă nu într-un poem patriotic de o sălbatică măreție, închinat tradiției noastre dacice, cum este **Mutarea în lup** („Mă mut în lup / Sfântă Maică Putna”) putem găsi o mai clară conștiință a acestei mari schimbări de perspectivă ? „Înainte de a mă naște mi s-a povestit viața mea de acum, / atât de amănunțit în durerile și-n revelațiile ei, / ... atât de amănunțit în magnetul de zăpadă al ei, / încît pe negîndite am devenit ea, / am devenit tot una cu povestirea vieții mele / și din ascultător am devenit ascultat”. De aici acea sinteză în limbaj între daci, simbolul steagului lor și poetul purtător al aceleiași mesaj în contemporaneitate: „Voi lupilor, clopote de carne, / eu limba voastră sint, / coastele mele-s perete de arme, / cu țevile-n cer din pământ”.

Alteori imaginea țării se constituie mai abstract, pe tiparul relației între statornicie și mișcare, atât de caracteristică poeziei de cunoaștere a lui Nichita Stănescu: „Panta Rhei, se-nfioară / tot ce curge, numai tu / în mijloc de vieți stai, țară, / pururea atunci și-acu”. De aici invocarea numelui țării ca mărturie a existenței noastre supraindividuale: „Acum vom chema țara pe nume / ... pentru că

MARIA MIHALACHE-BLENDEA : Orașul (Salonul de pictură, sculptură și grafică al Municipiului București — Muzeul de artă)

din toți martorii vieții noastre, / ea singură depune întruna mărturie / că există”. Simbolul patriei se arată a avea la Nichita Stănescu o legătură profundă cu acel „înălăuntrul desăvârșit” al poeziei sale de cunoaștere, face chiar parte din aceasta. „Acum ne vom apropia de țară — ne spune poetul — din însuși înălăuntrul său, / noi cei cuprinși în ea asemenea / pomului fructifer în sămînța fructei”. Din acest „înălăuntrul” al patriei se poate realiza întocmai ca în structura celor **11 elegii**, ideea de zbor, eroii noștri fiind văzuți de poet drept „pene vii la aripa / unei păsări abstracte” sau, în altă parte, „semintele care au murit / ca să devină rădăcină, / tulpină și spic”.

Patria este unitatea originară, protejtoare a poetului, ea e „matricea lumii din care provin”. Pe această matrice se află înscrisă, ca într-un cod genetic, conștiința legăturii între generații: „O mie de strămoși atîrnă aici / de fiecare suflet”. În altă parte, această legătură apare evocată într-o viziune sintetică violentă a martirajului nostru istoric: „Pământ atîrnînd înapoi cu morții tăi, / tu care-mi începi direct din spinare, / pământ de carne, de mii de ori / sărată sub șei de sare”.

Toate cele de mai sus și multe altele, asupra cărora nu avem spațiul necesar spre a stărui aici, ne dezvăluie o circulație vie a simbolurilor generale ale poeziei lui Nichita Stănescu în cadrul liricii sale patriotice. Nu există nici un motiv temeinic pentru a considera această parte a creației poetului mai puțin valoroasă

decît alte aspecte ale operei sale. Dimpotrivă, ea se impune în mod deosebit atenției, în măsura în care se arată legată de realități mai stringente, mai vitale ale vieții noastre social-istorice, în măsura în care ne propune un mod nou, revoluționar de a concepe poezia patriotică, în măsura în care se arată legată strîns de sensurile intime, cele mai profunde ale creației poetului. În legătură cu acest ultim aspect, ni se pare semnificativă nu numai prezența continuă a unor astfel de motive de la volumul de debut, **Sensul iubirii** (1960) pînă la **Epica magna** (1978) și **Respirări** (1982), ci și implicarea lor în substanța filosofică cea mai abstractă a lirismului stănescian. Este grațioasă pe această linie structura celor **11 elegii**, unde toată dramatica și uluitoarea aventură a cunoașterii de sine are ca sens ultim regăsirea conștiinței patriei și intrarea înseninată în „muncile de primăvară”: „A te sprijini de propriul tău pămînt / cînd ești sămînță, cînd iarna / își lichiefiază oasele ei albe și lungi / și primăvara se ridică. / A te sprijini de propria ta țară / ... A fi înălăuntrul fenomenelor, mereu / înălăuntrul fenomenelor”.

Hotărît lucru, în poezia sa patriotică Nichita Stănescu vine cu toate armele lirismului său acut de modern, angajează personalitatea sa în toată dimensiunea ei și de aceea este unul dintre poeții noștri cei mai reprezentativi.

Dumitru Bălăeț

Scriitorul și publicistica

S-A publicat nu de mult o selecție de articole cu caracter civic, aptă să lămurească, după părerea noastră, foarte multe probleme privitoare la activitatea gazetărească a scriitorului. Autor: Tudor Arghezi.

Culegerea, apărută în seria **Serieri**, volumul 32, trecută, Dumnezeu știe de ce, cu o bizară, dar nu mai puțin îngrijorătoare, dacă te gîndești, indiferență, prin filtrul actualelor publicații literare și neliterare (căci le-ar servi, deopotrivă, ca exemplu, în toate privințele), prilejuiește, în mod absolut sigur, dincolo de gusturi și preferințe, o lectură fascinantă (prilej deci de reflecție și de, direct, învățăminte, pentru fiecare dintre noi, care nu încetăm, nicidecum, să aspirăm la titlul — simplu și fundamental — de cetățean). Cu condiția, desigur, să fim dintre acei, din fericire mulți ca frunza și ca iarba, care îndrăznesc să declare, potrivit celebrului răspuns notat de Proust, la vîrsta adolescenței, după obiceiul timpului său, în albumul unei amice sub întrebarea „Votre occupation préférence ?”: „La lecture...”

Volumul apare cu titlul, desigur justificat, **Proze** și cuprinde două mari cicluri de articole de atitudine: **Aproape știute (Din cronica Bucureștilor)** și **Nemaiștiute**, extrase din presă și întinzându-se pe un lung arc de timp: mai 1911 — noiembrie 1947. Ele au fost publicate în „Facla”, „Bilete de papagal”, dar și în alte gazete ale vremii. Cu excepția citorva fraze, în amintirea unui medic care i-a salvat viața („Personal, viața mea nu mă interesa peste măsură de mult. Trebuia însă imperativ prelungită pentru a nu dezechilibra viața acelor a căror răspundere mă chinuia... Ești contemporan numai cît nu-ți cade din mină condeiul, cît îți aperi sălașul vigilenței și cit inspiri, dacă nu teamă, cel puțin rușine...”), aceste texte, însumind aproape 600 pagini, nu

conțin referiri la creație și la activitatea de scriitor. (Drept este și că, o dovedește citatul, Arghezi avea, în respectiva chestiune, chiar cînd o menționa în treacăt, păreri „interesante” despre viața literară... Cît despre stilul formulării, ce să mai vorbim !). În rest, intervenții, numai și numai, în dezbateri și preocupări de imediată și fierbinte actualitate, „flecacuri”, cum s-ar zice, de care depindea existența de fiecare zi a contemporanilor săi și care, altminteri, erau „atacate” de numeroși confrăți de gazetărie. Cum izbutesc aceste aparent deloc ambițioase pagini (despre starea drumurilor publice, despre funcționarea și costul serviciilor telefonice, despre așezămintele culturale de cartier, despre amplasarea unor imobile, despre activitatea unor primari, prelați sau miniștri demult uitați, despre practicarea profesiei de medic, despre căminele pentru bătrîni etc., etc., de fapt despre orice se făcea ori nu se făcea bine, evident, după părerea autorului) să rămînă cutremurătoare, citite de noi, astăzi, la zeci și zeci de ani de cînd efemera pagină de ziar le-a găzduit ? ! De ce le citim „cu sufletul la gură”, de parcă s-ar referi, adesea se referă, la cele mai acute frămîntări ale noastre, în ciuda faptului că n-au fost scrise, se vede, cu gîndul la eternitate, în ciuda cohortei de detalii strict datate la care condeiul genialului poet apela dintr-o obsesie a amănuntului (precizia e uluitoare), dintr-o scribă sinceră față de plutirea cețoasă ? !

CEEA ce te copleșește în timpul lecturii acestui volum, înainte de orice, înainte chiar de perfecțiunea stilistică, de științeletoarele potriviri de cuvinte ce se icesc de sub condeiul publicistului, înainte și de adevărul rostit pînă la capăt, este impresia unei **inteligente** cu totul ieșite din comun. Nu există mare

poet, îți vine să repeți după fiecare pagină, după fiecare frază de gazetărie argheziană, în afara acestei peceți. Mediocritatea cugetării, fie și într-o prizărită notă ocazională, pune un diagnostic precis și neiertător asupra unei întregi „opere”, om prost dar mare scriitor n-a existat și nu există, chiar dacă uneori talentul nu lipsește, după cum înșelătoare e și credința unora că inteligența nu se poate măsura. La zărist inteligența se manifestă prin alegerea temei (bolboroseli ale abisale nu sînt subiecte pentru articole de azi pe mîine), prin adevărarea tonului, prin absența prejudecăților, prin simplitatea rostirii, prin evitarea dulcegăriei, dar și a miniei deplasate (altfel se scrie despre singeroasa reprimare a unei răscoală, despre abuzurile și imoralitatea unui episcop, cu totul altfel despre defectarea aparatului telefonic, despre o birfă de eafenea), prin opinia argumentată și la obiect. Chiar atunci cînd, pentru a-și susține demonstrația, gazetarul apelează la întâmplări în care a fost sau este el însuși implicat, cititorul nu încearcă senzația că asistă la o răfuială personală, la vreo penibilă lichidare de conturi, la încercarea străvezie de a-și intimida „adversarii” și a escamota adevărul. Interesul public și binele obșteesc rămîn autenticele sale ținte, pe care confesiunea amară ori satisfăcută nu urmărește decît să le slujească. Folosind persoana întîi singular autorul vorbește în numele celorlalți, exprimă, autorizat și autoritar, gîndirea colectivă al cărei exponent a ales să fie. Nu pretinde, spre folosul său, nicidecum, nimic. O inteligență care nu ezită să laude convingător, pe calea unei lucidități ce învinge, cu efort pară, propria suspiciune, neîncrederea, atunci cînd e cazul, dar, mai ales, nu ezită „să surpe” nemilos, dezlănțuit, tot ceea ce, în vremea sa, merita astfel de tratament.

„Inteligența e cîntec, iubire și izbîndă, e ceva ca un veșnic păcat; totuși teolo-

gii au învățat să ocolească sublima ei libertate”. „Cu oricîte perdele ți-ai ascunde lampa, ea tot se zărește și sînt momente cînd se desprinde perdeaua sau se întoarce și atunci se poate dea pînă înălăuntrul colibei. Inteligența... este un dar dumnezeiesc — și nimic nu poate primejdui mai mult pe un doritor de bine și demnitate... Inteligența cunoaște tot soiul de adversari; și prostii și învățații se tem deopotrivă de dînsa... „Poate că zicînd inteligență e neîndestulător. Este și o inteligență falsă, o predispoziție la imitație, o facilități practică, mulțumită cu situațiile cele mai diverse — aceea inteligență enervantă și meschină care se cunoaște și în artă și se traduce cu succese monumentale... E inteligența neinteligentă, Inteligența care nu e primită într-o castă determinată și găsește rezistențe în toate clanurile — e inteligența care întemeiază, care zidește cum și surpă, care trage noi temelii, care pe oriunde trece trebuie neapărat să aducă folos, nu sieși dar locului în care se află”.

Iată convingerile marelui poet, publicate sub semnătura Iosif N. Teodorescu în anul 1912, convingeri de la care n-a abdicat nicidecum, ele alcătuiind (rezultă din textul citat) „un adevărat tratat de educație”, adică un îndreptar pentru acțiunea publicistică a fiecărui scriitor, pentru gazetărie și, deopotrivă, pentru literatură, în general.

„Căci dacă — pentru a reveni la un text celebru al lui Marcel Proust — inteligența nu merită coroana supremă, numai ea este capabilă să o atribuie”. Deoarece datorită ei putem înțelege că, o spune tot Proust, dacă „bucuriile noastre sînt mai puțin profunde decît ni le imaginăm, amărăciunile noastre sînt deasemeni mai puțin durabile”.

Poezia așteaptă, cu inteligență, ceasul inspirației; în timpul acestei așteptări, condeiul publicistic al scriitorului „pe oriunde trece, trebuie neapărat să aducă folos, nu sieși dar locului în care se află”.

Virgil Duda

Poezie și realitate

PERIOADA literară în care ne aflăm îndreptățește orgoliul nostru național în ceea ce privește realizarea unei adevărate **culturi poetice românești**, cu mare răspindire în popor și capabilă să ne reprezinte peste hotare, să ne aducă tra-duceri în alte limbi sau premii internaționale.

Evitind simplificările de orice fel, poezia românească a ultimelor decenii face parte dintr-o structură complexă în care fiecare caracteristică a fenomenului de înflorire poetică la care asistăm nu a apărut adamic dintr-un pustiu literar, consecință doar a unor condiții sociale favorabile, dar nici nu poate fi considerată, idealist, ca născându-se din lipsurile, defectele și oboselile estetice ale poeziei din anii cincizeci, să zicem, fără nici o legătură cu transformările revoluționare prin care a trecut și trece țara noastră. Arta nu s-a născut niciodată din artă, înflorirea poetică de azi nu se datorește exclusiv faptului că ieri s-a scris într-un anumit fel, fel care ar nemulțumi pe poetul născut peste noapte.

După o perioadă în care, din rațiuni de natură fals-ideologică s-au făcut eforturi — azi ridicole — de a suspenda tradiția literară (perioadă incredibilă, dar care aparține deja istoriei, fiind numele unor mari poeți nici măcar nu puteau fi pronunțate în public), era firesc ca poezia lui Labiș și a generației poetice care a urmat să apară ca o luptă cu inerția aceluia timp de tăcere, să se nască dintr-un lung șir de nemulțumiri estetice, nemulțumiri care n-ar fi apărut însă fără un stimul de natură socială. Din cele mai vechi timpuri, de la literatura folclorică și până la poemele clasice, poezia românească a păstrat o relație de multe ori strictă cu istoria. Relațiile ei cu realitatea au nsemnat un permanent dialog între aptele oamenilor și creația imaginației și sensibilității lor. Istoria literaturii a fost întotdeauna istoria oamenilor care au făcut-o, literatura devenind astfel nu numai expresia realității ci și parte din această realitate. „Singura sursă de inspirație — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu în Expunerea la Plenara din —2 iunie 1982 — trebuie să fie viața și munca poporului nostru. Trebuie —

cum am spus și în alte împrejurări — să bea apă numai din izvorul cu apă vie ce izvorăște din pământul ud de sudoarea și singele înaintașilor, numai acest izvor este dătător de viață și inspirație“.

Azi, această realitate a devenit mult mai complexă; vorbind acum de trei decenii de poezie, de exemplu, în aceste trei decenii ar putea fi cuprinse trei sute de ani de transformări istorice. Imaginea României de azi, în urma acestor decenii de istorie este și ceea ce am reușit să facem din ea din punct de vedere cultural. În spatele fiecărei literaturi naționale există un efort care derivă, în cele din urmă, dintr-un implicit proiect ideologic sau politic. E drept, marea literatură s-a scris întotdeauna numai sub dictatul propriu al scriitorului însuși, de la Dante sau Cervantes până la Pablo Neruda sau García Márquez. Totuși, faptul că Shakespeare scrie teatru și nu romane, iar Balzac romane și nu poezie se datorește unor circumstanțe și unor cerințe anume ale epocii în care au trăit. Relația literaturii cu istoria (și cu gândirea născută în această istorie) există chiar atunci când opera literară pare a fi suficientă prin ea însăși sau pare rodul unei elaborări strict ludice.

În paranteză spus, o lectură ideologică e posibilă chiar în literatura fantastică sau în cea de science-fiction, unde există o meditație despre lume, nu întotdeauna explicită, dar deductibilă din metaforele și imaginile pe care le dezvoltă. Din acest punct de vedere se poate considera că poezia românească a fost întotdeauna o poezie patriotică și revoluționară, consecință și a condițiilor social-istorice în care a trăit poporul nostru.

Marea literatură a fost în toate timpurile angajată. Desigur, Baude-laire a fost un poet perfect inutil în ceea ce privește influența sa asupra Comunei din Paris, dar de neînlocuit pentru a înțelege procesul poetic care duce la Aragon, autorul poemului „L’Affiche rouge“, sau la Paul Eluard, cel care a scris „Poèmes politiques“.

De aceea, analiza poeziei românești de azi, în ceea ce are esențial, nu poate face abstracție de un ansamblu de interferențe prin care un poet trăiește

CARNET

Aur

Viața e un sac rupt
rostogolit
pe o pantă invizibilă.
Sacul este plin de
hirtii indescifrabile,
de tinichele, pământ,
ierburi și frunze,
cele mai multe uscate,

și de multe alte lucruri.
Din cind în cind
din sac pică
o bilă de aur.
Un om foarte sărac
o ia și o schimbă
pe un căuș de mălai.

Eugen Jebeleanu

atit într-un univers poetic tradițional-istoric dar și într-o lume poetică internațională. (Goethe spunea în convorbirile cu Eckermann că dacă s-ar scoate din poezia lui tot ceea ce datează înaintașilor și marilor săi contemporani, ar mai rămâne foarte puțin!)

În felul acesta, în marea poezie se stabilește întotdeauna un echilibru între sensibilitatea poetului și sensibilitatea unei colectivități, fără ca poetul să-și propună „a priori“ ca poezia lui să fie un document, o mărturie, un indemn. Măreția temei și claritatea intenției nu transformă invazia de cuvinte în poezie patriotică. Marele poet de azi (și dintotdeauna) se opune unei viziuni pitorești în care România să fie văzută numai de pe înălțimile Carpaților.

Peisajul, ca simbol al patriei, nu a lipsit niciodată din poezia românească, dar în falsa poezie patriotică el nu mai e văzut ci se transformă într-o suită de concepte și referințe cultural-geografice. O cercetare pe această temă ar descoperi în poezia valoroasă de astăzi peisajul sub o diversitate de aspecte fără ca vreodată să fie menționat numele vreunui vîrf de munte. Vulturul lui Nichita Stănescu vorbește mai mult despre țara noastră, despre condiția umană în peisajul ei, despre aspirația spre înălțimi, dar și despre agresiunea peisajului urban în care vulturii devin amintire și legendă.

IN ALT aspect care iese în evidență la o analiză a fenomenului poetic contemporan este entuziasmul uneori excesiv (al publicului, dar și al criticii) care îl însoțește. Poeți începători se trezesc peste noapte publicați, premiați, ridicați pe culmile unei celebrități care se dovedește de cele mai multe ori efemeră. Se ajunge astfel ca poeți tineri (dar nu numai) să cedeze influenței mijloacelor de difuzare (presă, radio, televiziune) și de răspindire a poeziei: concursuri, festivaluri, cenacluri, seri literare etc., etc. Numărul premiilor literare care se acordă la aceste manifestări excede uneori numărul operelor demne de a ajunge la marea public. Fenomenul — în sine — al festivalurilor și concursurilor de poezie este un fapt pozitiv. El exprimă rapida modificare a lumii noastre și nu se manifestă numai la noi. (În Spania, se acordă aproximativ treizeci de premii oficiale de poezie pentru volume prezentate în manuscris, diverselor edituri, în plus numărul premiilor la diverse manifestări locale aproape nu poate fi evaluat). Riscul e același, pretutindeni: dincolo de premii și premiați, adevăratele valori nu au totdeauna timp să se selecteze. În acest context, poezia civică, socială, revoluționară, necesară și așteptată de public, se răspindește foarte repede și pe o arie foarte largă dar durează puțin. De ce? Probabil pentru că uneori nu are timp să se maturizeze. Așa cum asaltul informațional de azi ne face tot mai neștiutori în raport cu imensa cantitate de informații, tot așa asaltul poetic nu lasă timp pentru o receptare propice. Repet, nu este vina poeziei, este vina (răul — sau binele, după unii) acestui sfîrșit de secol. Azi, litera scrisă contează mai puțin decît radioul, televiziunea, cinematograful. Mai grav: diferența dintre cărțile vindute și cărțile citite este din ce în ce mai mare. Publicul nu mai poate citi o carte, cel puțin, pe săptămînă, și, presat de alte probleme, se va mulțumi să-și formeze o bibliotecă prin care — se știe — își va ridica nu nivelul cultural, ci cel social, învățînd să consume cărți ca simbol al unui anumit statut social și nu pentru a le citi.

În aceste condiții, poezia (și poezii) caută accesul la marea public prin răspindirea rapidă ce le-o oferă festi-

valurile de care vorbeam, precum și mijloacele audio-vizuale moderne care permit o difuziune orizontală a poeziei, dar mai puțin o difuziune verticală, în timp. Poezia nu mai are stare, ci trecere.

Legat de mijloacele de transmisie sonoră, se poate vorbi, într-o oarecare măsură — de apariția unei poezii trubadurești; tineri cu ghitară cîntă poemele altora (ale lui Adrian Păunescu, de exemplu) ajungîndu-se adesea la o combinație fericită de muzică-poezie, populară și în același timp modernă, cu care marile mase se identifică spontan și cu entuziasm.

Se fac însă și aici concesii, răspîndindu-se uneori printr-o muzică bună, versurile fără valoare ale unor poeți insignifianți sau, dimpotrivă, versurile bune nu cîștigă nimic prin muzica ce le însoțește. Se folosesc uneori texte ale căror autori, scriindu-le, nu s-au gîndit nici măcar că vor fi recitate, nicidecum cîntate. Viziunea grafică a poemului (distribuția strofică, așezarea versului în pagină etc.) — își pierde astfel o mare parte din funcția ce a îndeplinit-o de-a lungul secolelor. Ciudad e că, alteori, nu se răspîndesc prin muzică tocmai versuri concepute pentru a fi cîntate, de pildă excepționalele balade ale lui Cezar Ivănescu.

Faptul că poezia ține seama din ce în ce mai mult de auz decît de vedere e deja o configurare a viitorului poeziei. Poezia viitorului nu mai e doar lirică sau epică. Ea devine **dramatică**.

Nimeni nu poate condamna o manifestare în care se cîntă și se recită poezie. Muzica a însoțit întotdeauna doinele și baladele noastre și versurile marilor noștri poeți. Dar întotdeauna poezia bună s-a scris pînă la ultimele limite ale cuvîntului, iar muzica a completat versul.

Tot ca o tendință de răspindire orală a poeziei (deși departe de manifestările publice de care am vorbit mai sus) poate fi considerată poezia de tip „conversațional“ (Marin Sorescu, Mircea Dinescu etc.), care caută să simplifice codul închis al exprimării poetice pînă la tonul colocvial, mergînd uneori, la cei mai tineri poeți, pînă la o critică a poeziei, nu printr-o convențională artă poetică, ci o critică a poeziei din însăși structura ei, poezii dorînd parcă să descrie în același timp și lumea și poezia, fără amabilitate, nici față de lume, nici față de poezie. E și aici implicată o atitudine revoluționară și nu de puține ori expresia surprinzătoare lasă să se vadă atitudinea socială, dragostea de patrie, de frumusețile ei.

Excesele duc fie la un fel de răsfaț estetic care fac din poem un simplu capriciu (catalogat de unii critici drept frivol), fie la un prozaism banal, pe care critica trebuie să-l catalogheze. Într-un fel, căci o reasezare a valorilor după alte criterii decît cele tradiționale se impune în poezia de azi.

Lectura formalistă a poeziei devine insuficientă; lectura ideologică e o necesitate care poate contribui la o lectură în profunzime, căci în angrenajul unei culturi nu există producții imune la conștientie sau inconștientie elaborări ideologice. O artă pentru a fi mare și în același timp populară are nevoie de o coincidență între autor și public, între poeți și popor în cazul poeziei, pînă la punctul în care poetul se simte popor și poporul se solidarizează cu poetul.

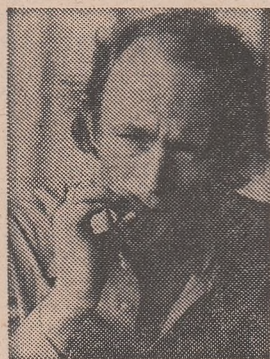
Dacă se produce această uniune, cititorii vor ști să înțeleagă rafinamentul sau dificultățile marii arte, fără să fie nevoie de false metafore, pe care de altfel publicul le simte imediat, căci în ultimă instanță, mai important decît ceea ce vrea să spună un poem este ceea ce el reușește să fie.

Mariana Sipoș

ELENA GRECULESI : Femeie cu maramă
(Salonul de pictură, sculptură și grafică
al Municipiului București — Muzeul de artă)

Eugen EVU

Castelul Corvinilor

1.

Oh, voalul de muguri cum
tremură pe oraș!
Miresme acvatice îți voi aduce
în fiole și vestea că-s coapte
în azur stufăriile.
Cimpia își descheie bluzele blonde
fumegă în lanul de orz roșeața
obrajilor tăi...
Auzi cum sar în aer pulberăriile verii!
Viclean unduie spiritul meu
în aceste descrieri.

2.

Port iarăși masca acestor arșițe. Ouăle
porumbilor crapă în ogivele umbrei.
Din streșini picură smoală.
Umbră a riului întoarsă în ochi.
Pe grătarul canalului ciinele alb
își linge rana de lanț.
Doar ție-ți divulg aceste prudențe
din care îmi urzesc cămașa de luptă.
Pentru încheștarea cu muza
într-o bonomă istorie a gloriei provinciale
cîteva ciorne ale poemului
neterminat

3.

Iulie. Sacre rășini susură-n țevile crinilor.
Iată piața la ora despuierii. Plictis estival.
Peisaj în care mă strecur într-o culoare
cu viteza întunericului. O inspir.
Sub dușul de cobalt, în umbrarului acestei
străine
(ar da totul pentru a-și fricționa
rana bogăției pe cutea
pieptului tău)
Un pod de struguri atrîna sfircuri pubere
sub miinile ei fumegă mușuroiul
excitat de lovitură piciorului.
Dorința bătrînă adulmecă. Dorința complice.

Drumul Hațegului

Urmind drumul Hațegului, dimineața, pe
Strei,
Simți deodată mirosul puternic al istoriei
Miros de piatră îndelung șlefuită de timp
De biserici muruite cu martiri
În care oricine recunoaște fizionomia
țaranilor de prin partea locului.
Ți se dau binețe fără discriminare
Ca oricăruia de prin împrejurimi
Bineînțeles, asta nu se aude din plină viteză,
Ochii lor trebuie priviți de aproape
Așa cum se cuvine să te uiți îngîndurat
în apa fîntînii din care ai băut.

Patria

Știu să-mi iubesc patria
și nimeni nu m-a învățat
Așa cum nimeni nu te poate
învăța să scrii poezie.
Nimeni nu te poate învăța să
cînți din adîncul ființei
știu să-mi iubesc patria, simplu,
durabil, fără să-i strig în ureche
în fiecare zi „Te iubesc!”
Fiindcă mie însumi nu-mi pot striga
uitîndu-mă, zilnic, într-o oglindă:
„Evule, te iubesc!”
Eu am doar aceste unelte orbitoare
și în fața mea, răsărită din suflet,
niciodată terminată, statuia de cuvinte,
statuia pe care o voi numi: Poezia.

În spărturile bustului burghez
tribul de vrăbii
ciuruie un tablou vienez.
În sfîrșit — răgetul imperial
al leoaicei transferate din Cluj
zgîlțîind marile porți infrunzite.
Întîmplări din care revin
cu durerile pietrelor sparte în valuri.

4.

Amurg medieval. Un geniu al disperării
lenevește. Își face rondul de seară.
Umbră norilor pe străzile-n pantă.
Urzici singerii prinse de grumazul baronului.
Cîrlige înfipite în pielea mistrețului
proaspăt vînat.
Auzi pe creneluri violoncelul de vînt
Zgomot de arme grosolane împresură

picoteala

bătrînului paznic.
Se ridică puntea. În frigul sălilor
Ioan de Capistrano își profilează
umbră catolică pe icoanele morților sfinți.
Deocamdată nimeni nu bănuie.
La picioarele măreției bolnave
furnicarul aruncă scările cu ghiare.

5.

O privire de sus. Turnul Neboisa înclinat
Peste pajiste. Tumbe ale clovnului
amuză martorii surzi.
Pe vitralii fulguito. Păsări amorțite
se prăbușesc în groapa cu lei.
Amurg galben. Năvoadele de cinepă
fac moartea bogată.

6.

Acum poate fi
Niciind.
Între mine și aceste ziduri
drumul singelui
fără capete.

Cîntec la Vidra

Cămăși ale cerului sînt
Norii. Îi stoarce de zare
peste grădini de cuvînt
duhul primar din izvoare

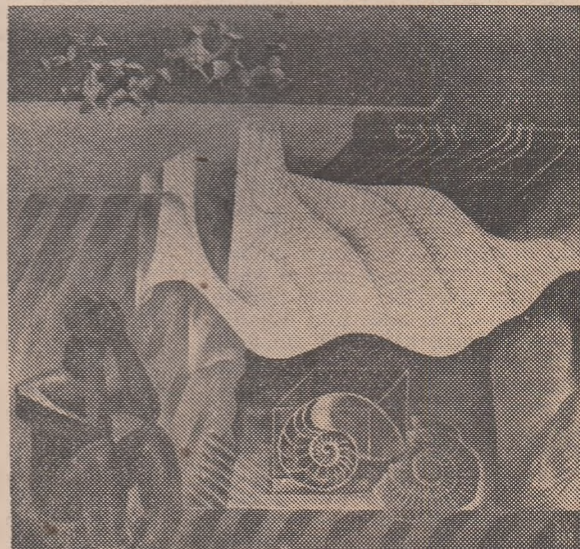
grîu-i visat, cald mormînt
sfînt-adierilor scrise
seara, cu murmur de cînt
dulce, din verzi paradize

fluturi pe ochi adiind
în iarba înaltă de lună
Deal peste deal, împreună,
unduie-n gînd, peste gînd...

Tulnice-n munți culcă neaua
pasul luminii-n suîș...
La marginea Albului Criș
Lacrima lui-vioreaua...

TEODOR MORARU: Toamnă

SIMONA VASILIU-CHINTILĂ: Despre Dobrogea
(Salonul de pictură, sculptură și grafică
al Municipiului București - Muzeul de artă)

De ziuă

Dă-mi trup de-ajuns în lăcomia firii
Să cheltuiesc mai mult decît mă știu
Amină-mi Doamne curgerea-n pustiu
Din bucuria mea se-nfrupte mirii
Să-ndur nedeslușirea ta iubind
Ce mă devoră cu înverșunare
Cum clarul iernii-adînc visat e-n floare
Mausoleu de inger nălucind.
Dă-mi moartea-n dezfrunzirile de sînge
Prin curcubeie nevăzute-n zi
și-n care întunericul își stinge
dorința de lumină, spre a fi...
Dă-i frunții mele-odihnă prin furtuni
Gloria înfloririi în ninsoare
și nu-mi închide gura cu izvoare
cît ghemuit în mine e riul din străbuni.
Spărgînd lumini cu timpla prin cuvinte
Să trec prin ce mă doare cîntînd ce unii tac
Nu piatră-n rîu ci ploaie de vară pe morminte
Ca grîul verde-n rănile din veac...

Arc de ploi

Arc de ploi, prin care sveltă
se scaldă intrînd în azuri fremătînd
guadriga soarelui tînăr
în Aprilie, cînd singele iernii
se zbicește-n ferestrele zării...
Păsări de cobalt pe flăcările
halelor în care nuntește oțelul
se îmbracă în smalt. Diminețile leagănă
șolduri de tînără femeie-n vitrinele clare
și purpura rozelor picură-n acrienele
lacrimarii
Ne însoțim în logodnele serale din floare
culegători de miresme, cu ochii răsturnați
în clepsidrele umbrelor calme
arborii se-mbrățișează peste drum
și orașul ne-nchide în sălile dulcilor larme
sub plugul lunii, undeva, în Europa
transilvanică,
silabisind poezia în stare liberă a unei
primăveri ce sfidează războiul...
Pînă la vetrele părăsite de zei, departe,
în cosmosul straniu,
se scutură petalele imaculate ale risului nostru
sunetul muncilor care nu vor ucide nici
zboruri,
nici clinchete de copii învățînd jocurile zilei
colorînd stelele locuite
de visele lor
care se vor adevări, omenește...

Critică și „fascinație”

ERA de așteptat ca prof. Constantin Ciopraga să revină la vechea sa pasiune și să dea o carte fundamentală despre opera lui Sadoveanu.* Cum bine se știe (tocmai, poate, datorită noilor perspective aduse în exegeza sadoveniană după acea primă biografie semnată de Savin Bratu — 1963), Constantin Ciopraga a publicat, în 1966, volumul **Mihail Sadoveanu**, după ce oferise pertinente prezentări în limba franceză (*M. Sadoveanu — créateur du roman historique et l'évocation de l'histoire dans l'oeuvre de...*), apoi, pe lângă numeroase studii și articole risipite generos prin diverse reviste ca o sinteză, eseuul **O viziune românească a existenței: Sadoveanu** (alături de alte, asemenea, aproximări despre Eminescu, Creangă, Caragiale, Argezei, Blaga, Rebreanu, Ion Barbu): într-o carte de referință: **Personalitatea literaturii române** (1973).

În sfârșit, în fruntea primului volum din noua serie a **Operele** lui Sadoveanu, prof. Constantin Ciopraga semnează un amplu studiu introductiv. Era cel mai îndreptățit să facă acest lucru. Cel puțin prin faptul că, fiind concitadin cu autorul **Baltagului**, i-a urmărit creația, deopotrivă, cu armele „sentimentalului” și ale cercetătorului neobosit, și nu mai puțin pentru că, dovedind o consecvență în diversitate, mai rar întâlnită în viața criticii actuale, prof. Constantin Ciopraga a realizat un fertil dialog între istoriografie și eseistică, între constanțele literaturii naționale și evoluția formelor sale, între arta literară și arta celorlalte arte, între creația autohtonă și posibilele ei influențe sau ecouri străine, între prezent și trecut, între trecut și prezent etc. Sadoveanu fiind tocmai un astfel de scriitor care invită la dialog, la „joc de șah”.

Fără intenții encomiastice, fără false entuziasme, cred că această carte sintetizează cam tot ce s-a scris mai valoros despre opera lui Sadoveanu, fiind totodată o sinteză a cam tot ce înseamnă idei directoare și conexiuni posibile cu arta muzicii și plasticii, cu vechea și noua cultură, cu filosofia și istoria, în cazul marelor scriitori. Aproape că nu i-a scăpat nimic prof. Constantin Ciopraga, fără ca prin aceasta să interzică, ba, dimpotrivă, incitând la noi abordări frontale ori perspective ale operei sadoveniene.

Cartea prof. Constantin Ciopraga se compune din cinci mari capitole (care abordează întreaga operă sadoveniană), plus un „preludiu” și o introducere, un fel de portret psihologic: **Privind virstele interioare**, în care sunt enunțate direcțiile de cercetare ale exegezei. O primă idee a lui Constantin Ciopraga e aceea că la Sadoveanu se pot observa „trei cercuri concentrice”, începând „cu spațiul de la Pașcani și extinzându-se până la echivalența cu Țara”; de unde concluzia: „Sadoveanu aparține simultan tuturor”. Foarte judicioasă, observația se cere completată cu ceea ce George Munteanu descoperea la Eminescu: sfera unui „real gândit” și a unui „real imaginat”. (Pentru că, altfel, cum poți plasa în creația sadoveniană opere precum **Divanul persian**, **Soarele în baltă** sau **Aventurile Șahului**, **Cuibul invaziilor** etc.?).

O a doua idee a exegezei privește „tentația descifrării urmelor”, ca obsesie primordială a scriitorului. Explorările sale în trecutul istoric, arheologic sau al obiceiurilor își găsesc astfel o coerență, un sistem urmărit de scriitor cu consecvență peste 40 de ani.

În sfârșit, exegetul subliniază legătura indispensabilă a operei sadoveniene cu creația populară, — bineînțeles cu accentul pus apăsător pe valoarea estetică, pe „valoarea de artă în sine” — și, alături de aceasta, în imediata sa consecință, contribuția scriitorului la îmbogățirea și la consolidarea specificului național. „Sadoveanu — scrie prof. Constantin Ciopraga — are în vedere așa-zisul fenomen de **crystalizație**, — de clarificări după o lungă «gestațiune» — idee cu audiență în cercul **Vieții românești**, citată printre alții de G. Topirceanu”. Celelalte capitole

*) Mihail Sadoveanu, **Fascinația tiparelor originare**, Ed. Eminescu.

reiau și dezvoltă, din varii unghiuri, aceste idei, nuanțându-le până la infinitesimal în funcție de contextul epic al unei cărți sau alteia.

Capitolele **O panoramă a mediilor**, **Timpul regăsit și între Carpați și Orient** urmăresc opera sadoveniană pe criteriul celor trei cercuri concentrice: sunt trecute în revistă toate cărțile scriitorului de la cele inspirate de „tristetea micii provincii”, și până la cele care imbină „tipare dacice” cu „ecouri din răsărit”. În schimb, capitolul al IV-lea, **Mitologii ale pământului**, cuprinde o serie de eseuri deosebit de sugestive pe marginea unor topos-uri și teme sadoveniene: **Sacralitatea muntelui**, **Între tăcere și cuvânt**, **O filosofie a „treierii”**. Spirit sintetic, prof. Constantin Ciopraga formulează aici numeroase ipoteze și observații de o subtilitate neostentativă, în formulări, adesea, memorabile: „S-ar putea zice că Sadoveanu a inventat **Hanu-Ancuței** numai pentru a face balans cu tăcerile difuze din atâtea alte cărți. Nu putem numi din întreaga-i operă o carte a tăcerii, dar **Hanu-Ancuței** este, fără discuție, una a bucuriei rostirii”.

Nu o dată, aceste observații iau aspectul unor reflecții morale, de filosofie a culturii: „Cu mai multă autobiografie decît numeroase alte opere contemporane, mai implicată în istorie și incluzînd un lung trecut colectiv, creația sadoveniană propune insistent, programatic, o estetică a Firescului, o simplitate de sorginte clasică deschisă eternului”. Sau: „fecunde sînt la Sadoveanu tendințele armonizării dintre Om, Istorie și Cosmos, într-o perspectivă opusă individualismului exacerbat din epocă”.

Dar nu mai puțin interesantă rămîne această frază: „Taciturn în fața vieții și automatismelor ei cotidiene, Sadoveanu e în fond cel mai loevace scriitor român (s.n.), ale cărui istorisiri și întîmplări se transformă în imense spații vorbitoare”.

Ea — această frază — mi se pare că închide, emblematic, întreaga enigmă, paradoxală, a autorului **Divanului persian** și al **Decalogului** pentru cei ce contemplă, tăcuți, fascinantă aventura a jocului de șah. Tocmai de aceea comparația cu Blaga — la care rol primordial are tăcerea, la care există o estetică a ideilor înaintea unei estetici a cuvîntului — nu se poate susține decît pînă într-un anumit punct.

Că Blaga reprezintă o constantă a „personalității literaturii române” nu incapse îndoială, dar obsesia lui „citare într-o carte despre Sadoveanu mi se pare mai puțin orientată... geografic. Nu se pot trece cu vederea, oricite afinități de nuanță ar exista, deosebirile de structură sufletească, de biografie, de univers.

TRECÎND acum la unele observații de amănunt, mă opresc la o ambiguitate de la pp. 64—65. Este vorba, în comentariul critic, numai de romanul **Floarea ofiită**? Sau și de **Locul unde nu s-a întîmplat nimic**? În oricare caz, nici unul, nici altul nu îndreptățesc comparația cu romanul lui Joyce și, mai ales, nici unul, nici altul nu au apărut în 1920 (odată cu Ion!).

În fine, semnalînd cîteva expresii sau idei care nedumeresc („spațiu imensifiant” — p. 325; „un sonetist ieșean, un Milton modern” — p. 342), sau unele afirmații prea tranșante („**Divanul** e capodopera în sens deplin” — p. 278), ca și faptul că, cu toată prodigioasa deschidere a exegezei spre mai toată istoria literaturii naționale, spre valorile universale, spre celelalte arte (muzică, pictură, sculptură), spre multiple direcții ale criticii moderne (arhetipală, psihanalitică, structuralistă), spre o cuprindere din avion a bogatei, dar atât de diverse (și stilistic, și tipologic, și valoric) opere sadoveniene, nu se face totuși, nici o referire la Nicolae Iorga sau la Vasile Pârvan, istoricii care, prin descoperirile științifice și prin acțiunea lor practică, au fecundat atât de profund și de bogat creația sadoveniană (cf. relațiile cu **Sămănătorul** lui N. Iorga și ecourile Bizanțului în proza scriitorului; vezi cuvîntul de salut al lui Pârvan la debutul foiletonului **Șoimilor în Voiața națională** și atâtea alte „semne” mai mult sau mai puțin „documentare”; fără **Getica** probabil că n-ar fi apărut nici **Creanga de aur**).

Nelipsită, așadar, de unele imperfecțiuni — ca orice produs omenesc zămislit cu pasiune, dăruire și deplină îndreptățire —, cartea prof. Constantin Ciopraga încheie o epocă fertilă a exegezei sadoveniene și, fără îndoială, deschide o alta. Căci, vorba criticului, autorul **Baltagului**, „se alătură astfel, ca stea de înțîia mărmire, confrăților de generație, lui Argezei, lui G. Enescu și Brăncuși, porniți la drum odată cu veacul”. Concluzie demnă de pana interpretativă a prof. Constantin Ciopraga, susceptibilă de o invitație la noi exegeze și — de ce nu? — chiar la reeditarea acestei cărți care, ca și opera lui Sadoveanu, se cere citită la o anumită vîrstă și cu o anume dispoziție.

Fănuș Băileșteanu

Mediteranei

Mă uit în ochii tăi, cei care de atîtea ori m-au vrăjit, dar să știi că de data aceasta n-au să mă vrăjească și am să-ți spun tot ceea ce am de spus: la-ți soarele înapoi! Oricît și s-ar părea că te înșeală auzul, oricît nu ți-ar veni să crezi, eu, adoratorul tău, adoratorul lui, îți spun să-l iei înapoi.

Avem nevoie, cam de mult avem nevoie, de un pic de Septentrion. Lasă norii lui să vină asupra noastră, să cadă din ei zăpada care, de la începutul lumii, ne-a fost dată. N-o ține departe de noi, n-o clunga cu sticlirea ta de smarald, las-o să vină, să ne rîngă, să ne cadă pe față, să ni se așternă sub pași, las-o să acopere cîmpiile, să învieze griul, să întroenească munții, să aibă izvoarele din ce-și toarce firul, așa cum a fost rostul acestor pămînturi.

Auzi? Eu, adoratorul tău, îți spun: — la-ți soarele înapoi! Oricît și s-ar părea de necrezut.

Geo Bogza

UN actor și un pianist — Ion Caramitru și Dan Grigore — au dat viață, în ziua de 15 ianuarie, sub cupola Ateneului, unui spectacol de muzică și poezie, de inefabilul potirelor cu rouă.

DEMIURGUL și sorii pe care i-a aprins: lăsîndu-i să lumineze veșnicia (Erată la textul din nr. trecut)

Revista revistelor

„Steaua”, 12/1982

■ Numărul care încheie anul 1982 al mensualului editat de Uniunea Scriitorilor la Cluj-Napoca prezintă sumarul variat și dens cu care și-a obișnuit cititorii. În cele 60 de pagini de format mare, revista (oferind și un frumos „Peisaj de iarnă” semnat de Vasile Fekete) cuprinde, între altele, o serie de articole de real interes, precum **Istorie contemporană și românească** de Mircea Popa, **Rezolvarea problemei naționale — o constantă a socialismului românesc** de Ioan Chisu, **D. Popovici — comparatist de Ion Tulbure**, **Lectura imaginară a evenimentului** de Ion Pop. Articole de o documentată măturie a nonagenarului Ion Clopotel, fost sef al serviciului de presă al Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia cînd s-a săvîrșit unirea Transilvaniei cu Țara, alături de **Jurnalul unui sentiment** prin care Leon Baconsky evocă geneza celui „un fel de imn, al iubirii de neam și de patrie”, cu titlul **Carnetul unei logodnice**, tipărit în 1928 sub titlul **Carnet**, sau de cele **Cîteva precizări** care revelează adevărul sens al unei corespondențe dintre Liviu Rusu și Tudor Vianu din anul 1963, în legătură cu reconsiderarea lui Titu Maiorescu.

Temele lui Nicolae Manolescu, cu impresii de lectură din Tacit, Th. Mann, La Rochefoucauld sau Zola, un alt jurnal de lectură, dar acesta de scriitori români contemporani, fiind semnat de Florin Mugur. Cronici — ale lui Mircea Muthu, V. Fanachi, Ioan Oarcăsu, Horia Bădescu, Virgil Mihai, Mircea Ghițulescu, precedată de cronică literară propriu-zisă, semnată, în acest număr, de Nae Antonescu și Petru Poantă.

De reținut, de asemenea, mereu revelatoarele însemnări despre Dacia ale lui Hadrian Daicoviciu, măturile — în serial — ale lui Gabriel Garcia Marquez, o excelentă pagină din Herman Hesse, tălmăcirea în daneză a poeziei lui Blaga, **Eu nu strivesc corola de minuni a lumii**, precum și genezitatea cu care și acest număr publică o serie de poezi, alături de care strălucesc cele trei **Cîntece ale dorului** culesse din folclor de Ionel Bulboacă.

„Viața românească”.

11/1982

■ P enultimul număr pe 1982 al revistei publică un șir de reflecții, unele cu reale valențe interferențiale, semnate de Vasile Andru, căruiua îi urmează o încercare de a reafirma universalitatea operei lui Mihai Viteazul, în care Al. Constantinescu evocă cu pertinentă, deși succint, principalele date-eveniment care au făcut din figura voievodului una fascinantă, intrată în fondul de aur al istoriei naționale, dar fără a se fi pus în suficientă lumină — afirmă autorul — și dimensiunea universală a complexei lui personalități. Întrutotul remarcabil, eseuul **Arta integrării**, în continuarea scrierilor despre logică ale lui Constantin Noica, are această concluzie: „La capătul de sus al ierarhiei științelor, cum va trebui să stea, logica ar urma să fie prinsă în toate și desprinsă de toate. Ispita gîndului, prin integrarea lucrurilor, este să ajungă la dezintegrarea lor — în simboluri, legi, structuri, scheme. Logica, știința formelor, ne-ar putea învăța să nu dezintegrem lumea prin forme”. Relevante — glosele lui Al. Andrițoiu la poezia lui Mihai Beniuc. În număr, poeme de Mihail Crama, Gh. Grigoreu, Ion Rușet, comentarii critice de Nicolae Mecu și Mihai Dinu Gheorghiu.

„Caiete critice”

12/1982

■ Interesante puncte de vedere în jurul **Statutului personajului literar** aduca numărul 12 al suplimentului revistei

„Viața Românească”, prin Mircea Muthu, Emil Ionescu, Gabriel Mardare, Pia Teodorescu-Brinzeu, Mihai Rădulescu, Mihail Sebastian, Marian Popescu, Solomon Marcus, Mihai Dinu, Vasile Popovici, Mihai Zamfir și Ioan Vultur. În genere, contribuțiile marchează un nivel teoretic remarcabil, solicitînd — e adevărat — lectorului însuși o anume dimensiune a experienței literare, dar compensîndu-l efortul prin asocieri și disocieri deopotrivă, ce depășesc insolitul, fie că e vorba de **Omniprezența personajului**, de „**Configurația**” lui, de **Ipoteze** (ștafeta personajelor” sau „dileme” ale personajului teatral) sau de **Cel de al treilea personaj** (temă ce demonstrează, între altele, vitalitatea sugestivă a operei lui Ioan Slavici).

„Secolul 20”,

1-2-3/1982

■ CU un sumar care, în varietatea lui, poartă lectorul de la un punct cardinal la altul, de la literatură la sculptură, aducîndu-l în atelierul traducerilor sau al conjuncției între un mare clasic și un incitant contemporan — a apărut „Secolul 20” (1, 2, 3/1982).

Astfel, de un deosebit interes ni se par cele cîteva tălmăciri ale lui Eugène Ionesco din poezia lui Tudor Arghezi, în anii de restriște ai războiului, ele apărînd în „Cahiers du Sud” din Marsilia, în 1943 (printre care **De-a v-ați ascuns și Incertitudine**), ca și cele cîteva desene însoțite de comentarii din albumul **Découvertes**, apărute în colecția „Les sentiers de la Créations”, inițiată în anii '60 la Geneva (sub auspiciile celebrei edituri de artă Skira), și condusă de Gaetan Picon, — colecție care, de-a lungul anilor, a fost onorată de un Henri Michaux, Octavio Paz, Roland Barthes, Michel Butor sau Jean Starobinski... Cum scrie Eugène Ionesco în eseuul său **Descoperiri**: „Marea surpriză și marea bucurie a literaturii stă în descoperirea umită de sine pe care o faci prin intermediul lumilor sau în lume, ca într-o oglindă sau ca și cînd ai fi devenit tu însuși oglinda lumii”.

Rememorările lui Eugenio d'Ors (de la nașterea căruia s-a împlinit un secol în 1981) evocă pe Giorgione, pe Picasso (într-o revelatorie „Scrisoare deschisă” către marele artist, din martie 1937), ne face partașii unui percutant eseu: **Civilizația în istorie**, echivalînd cu o succesiune de aforisme, lată unul: „Judecata captează rațiunea; pe urmă, denumirea o plămăiește; figura o definește; simbolul o încarnează — iar numenul și mitul o personalizează, asumînd un mare ansamblu real într-un simbol viu”.

După cuvîntul lui Juan Miró la primirea titlului de Doctor honoris causa al universității din Barcelona (1979), însoțit de două eseuri asupra artei marelui catalan, inclusiv asupra celei de sculptor și gravor, acest triplu număr din „Secolul 20” oferă texte din **Povestirile** lui Cesare Pavese și patru tălmăciri din textele lui Marin Preda, printre care **Salcîmul și Calul**. Georgeta Horodincă prezintă **La Quinzaine littéraire**, cu un text de Maurice Nadeau, un altul de Marguerite Duras și un eseu al lui S. Fauchereau consacrat lui Tristan Tzara. Asemenea prezentări ale unora dintre cele mai importante reviste de anvergură internațională sînt întru totul binevenite și ele ar merita a fi continuate sistematic.

Dan Hăulică despre **Tentația tragicului** și Geta Brătescu, într-o **Pagină de carnet**, prezintă opera, atît de originală, a Silviei Radu, atelierul traducerilor (consacrat traducerilor în românește din Esenin) fiind precedat de un florilegiu din **Scrierile** lui Nikos Kazantzakis către Pandelis Prevelakis (în traducerea Polixeniei Karambi).

O suculentă convorbire cu Giancarlo Vigorelli — acest fidel prieten al culturii române — și patru opinii, în frunte cu cea semnată de Zoe Dumitrescu-Bușulenga, în jurul și asupra conjuncției scenice Molière-Bulgakov, încheie această întru totul binevenită panoramă de referință asupra literaturii universale, în care, cu sagacitate, este implicată contribuția românească.

r. r.

„Ca o vatră, limba noastră“

DE MAI BINE de 15 ani ne bucurăm că la Radio, în fiecare săptămână, cu o cadență, pe care, din păcate, Televiziunea a pierdut-o, ascultăm o emisiune de interes deosebit, **Odă limbii române**, al cărui redactor, nu în sensul strict în acela de animator — în înțelesul cel mai bogat cu putință — este George Mirea. La această emisiune ne-am obișnuit ca, pe lângă docte intervenții ale unor lingviști de prestigiu, să ne încălzim inimile ascultând — rostite chiar de autori sau exprimate prin glasul unor mari actori — cite un „moment poetic“. G. Mirea a avut inițiativa laudabilă de a aduna poeziile scrise, cele mai numeroase, în mod expres pentru „momentul poetic“, într-un florilegiu de poeme dedicate limbii române, intitulat sugestiv **Ca o vatră, limba noastră**, carte apărută sub auspiciile Editurii Eminescu (1982). Evident, din paginile antologiei — postfațate admirabil de editor printr-o sentimentală și, în același timp, științific documentată incursiune în istoria bimbilor — la limbi noastre — nu putea lipsi tocmai Mihai Eminescu, cel care a afirmat cu tărie unitatea limbii noastre: „limba noastră e singura în Europa care se vorbește aproape în același chip în toate părțile locuite de români“ („Timpul“, 6.V.1880) (v. postfață, p. 220); Eminescu este prezent și cu nemuritoarea sa comparație a limbii române cu „un fagure de miere“, cu ideea de a „turna în formă nouă limba veche și înțeleaptă“, ca și cu vegnia și chinuitoarea întrebare a geniului „unde vei găsi cuvântul ce exprimă adevărul?“

Numitorul comun al acestei culegeri cu totul deosebite este dragostea pentru limba română, sentimentul răspunderii față de comorile ei, față de acel „mărgăritariu scump și viziariu nesfârșit“ despre care amintesc, cu 400 de ani în urmă, tra-

ducătorii Paliei de la Orăștie (1582) în prefața lor.

Cele 125 de poezii sau fragmente de poezie incluse în volum (selecția aparține tot lui George Mirea) se datoresc, cele mai multe, unor autori de astăzi, poeți contemporani cu noi, subtilul părții care dă și titlul întregului volum, **Ca o vatră, limba noastră**, fiind chiar titlul unei frumoase poezii de Claudiu Moldovan care începe astfel: „Limba e vatră și țara de unde ne tragem ființa“. Conceptul de vatră ca echivalent „poetic“ al limbii și al țării în același timp mai apare și în alte poezii, de exemplu în **Imnul** dedicat limbii române de Ioan Șerb: „Laudă-ți aducem, limbă românească / Vatră de iubire, cer sfințit cu lacrimi / Duh de biruință, doină fără patimi“; de altfel, ideea coeziunii indestructibile dintre limbă și țară este prezentă în numeroase alte poezii din care ne vine foarte greu să facem o „alegere“. Să ne oprim — totuși — la Nichita Stănescu: „Noi, de fapt, avem două patrii coincidente: / o dată este patria de pământ și de piatră, / și încă o dată / este numele / patriei de pământ și de piatră. / Numele patriei este tot patrie / O patrie fără de nume nu este o patrie // Limba română este patria mea“, la Mihai Beniuc: „Și nu uita că-n limba ta și-a scris / Luceafărul, al țării noastre geniu, / Că-n ea s-au înțeles, făcând din vis / Istoria, cei vechi de un mileniu“ sau la Virgil Cărianopol: „Noi ne ducem fiecare / unde-i datul, rind pe rind, / Ea, cît lumea va rămîne / veacurilor luminind“.

Cu binecunoscuta-i ironie serioasă, Marin Sorescu ne avertizează: „Cred c-am vorbit cu dăci / și m-au înțeles / Din moment ce m-au lăsat / să trec de limba lor. / Am stat la capul podului / Cînd au venit soldații romani / Aducînd hîrleți și arbori / din limba lor. / Și de limba iernii am mai trecut fluierînd / ... Numai pe ce-

rul gurii / dorm cuvintele vechi“. Suavitatea verbului lui Vasile Nicolescu răzbate din poemul intitulat simplu **Limba română**: „Tu ce ne-ai privegheat înția oară / Cînd prunci simțirăm gust de stea pe limbă... / tu, limba noastră, cea fără de moarte, / cînd te aud și stelele se-nclină!“. Laudă limbii române aduce în versuri de un rar rafinament și poeta Victoria Ana Tăusan: „Sub cupola Ta, Frumusețe a limbii române, / Sub cupola clădită din toate cărțile noastre / Învățăm geologia de cuget și să spunem, / cum nu s-a mai spus“. Poetă de adîncă sensibilitate, Ana Blandiana, într-o poezie cu titlul atît de specific limbii noastre, **Dor**, consideră româna „Singura din limbi pe care / O murmură în somn și-n gînd... / Dor de-o lume cu părinți / și cu copilărie“. Dealtfel ideea dorului mai apare de exemplu în poezia cu titlul **Limba în care ne e dor...** de Doru Moțoc din care cităm „Limba-n care ne e dor / flori rozește, din cuvinte / Deșteptînd tainic fior / Cu mîreasa lor, fierbinte...“.

Cum este imposibil de înșirat numele tuturor poezilor inspirați de gingășia, de fragilitatea și în același timp de tăria, de rezistența limbii noastre, am mai dori să amintim, în încheiere, că numai și titlurile acestor adevărate ode închinete limbii, de la mari scriitori, astăzi trecuți în neființă (adunați în prima secțiune a cărții: **Graiul piinii**), la înzestrați scriitori contemporani nouă, pot „spune“ înfinit despre conținutul lor ideatic și poetic — multe se intitulază cu adjective sinonime mai mult sau mai puțin stricte — **Limba română, Limba maternă sau Limba noastră, sau Graiul neamului, Cuvîntul (romănesc), Rostirea (românească), Glasul, Cîntec**.

Altele cu titlurile convergente: **Odă limbii române, Laudă limbii române, Comorii limbii române, Poem pentru limbă, Discurs de limbă românească, Limba limbii române, Închinare limbii române, Sonet limbii române, Laudă pentru cuvinte...** pentru a nu mai aminti că în numeroase poezii între limbă și mamă, mai-că sau mămă se pune semnul poetic al egalității.

Această antologie dedicată limbii noastre ar fi avut, desigur, de câștigat dacă, la fiecare autor, s-ar fi dat o foarte scurtă notă biografică și, de asemenea, dacă s-ar fi indicat exact cei zece debutanți despre care amintește George Mirea în nota asupra ediției, mai ales că sintem preveniți că șase dintre ei sînt profesori de limbă română, dascăli de suflet și de vibrată simțire românească, mențiți a ține sau flacăra nebiruitei noastre limbi. Pentru toate cele amintite aici, o carte ca cea prezentată ar trebui să se afle cel puțin în fiecare bibliotecă de școală, dacă nu — avem oare pretenții prea mari? — în casa fiecăruia dintre noi.

Dar volumul supus discuției are un mare defect, de care, în fond, nu este deloc vinovat: nu se mai găsește de mult în librării. Pe cînd reeditarea acestei antologii de o înestimabilă valoare pentru cultura noastră, adevărată lecție de demnitate și de patriotism?

Florica Dimitrescu

Concursul cîntecului muncitoresc, patriotic, revoluționar

● PE lângă concursurile dedicate cîntecului politic, cîntecului pionieresc, marșurilor ostășești, creațiilor închinete păcii, cele ale cîntecului muncitoresc, patriotic și revoluționar s-au conturat cu profile pregnante, demne de atenția creatorilor și interpretelor, așteptate și urmărite cu viu interes de către public. Ediția desfășurată zilele trecute a adunat, pe parcursul a două zile de concert, cîteva zeci de lucrări noi, parcă reunite într-o singură intenție, anume aceea de a omagia, prin imnuri, munca, eroii ei, realizările patriei noastre, ale oamenilor muncii. Am simțit pulsînd, în cîteva cîntece, care au polarizat în jurul lor partiturile inedite, puternica recunoștință față de partid, față de cel mai iubit fiu al poporului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Mă gîndesc, în acest sens, la lucrările Ceaușescu, **gînd de pace, brav erou** de R. Paladi (versuri N. Dragoș), **Partidul, Ceaușescu, România** de G. Grigoriu (A. Stănescu), **Urare de iarnă** de C. Dăscălescu (C. Vadim-Tudor), **Brațe înfrățite** de L. Profeta (R. Popescu) și **Să spunem țării „La mulți ani“** de I. Cristinoiu (E. Rotaru).

Cele mai multe coruri au fost dedicate diferitelor ramuri de producție, evidențindu-se, în acest sens, **Bravi și mindri oțelarii** de I. Miclea (N. Constantinescu), **Cîntec nou de țapinar** de I. Alexandrescu (A. Cărstea), **La flacăra cetății** de D. Mizrahi (A. Mierlușcă), **Frumoasă țesătoare** de A. Giroveanu (I. Serebreanu), **Pescarii** de M. Pop (R. Popescu), **Trec oțelarii** de G. Solomonescu (Aristide Mircea), **Să veniți în satul nostru** de T. Bratu, **Oțelarii Hunedoarei** de Iacob Clorța (A. Cărstea), **Cu soare în inimi** de M. Elekes, ș.a.

Metaforice, dinamice sau lirice, dar servind eficient tematica, de asemenea elaborate cu migală și pricepere, printre lucrările premiate au mai fost un inspirat cîntec de plai (**Țara își făurește visul** de C. Arvinte — A. Cărstea), un coral plin de forță (**Menirea noastră** de Gh. Bazavan — I. Neagu), un îndemn cald, mobilizator (**Chemare** de T. Căciara — V. Man), precum și cîteva cîntece ritmate, pline de voie bună, parcă în rezonanță cu baladele noastre străvechi (**Milioane de mîini** de I. Cristinoiu — A. Grigoriu și R. Iorgulescu, **Zborul alb** de C. Meraru — C. Brăneanu și în inima gigantilor de Fl. Delmar — Aristide Mircea). Cîteva creații au fost distinse cu Premiul U.T.C., Premiile Uniunii Compozitorilor și mențiuni.

La realizarea programelor și-au adus contribuția Corul și Orchestra ansamblului „Rapsodia Română“, conduse de N. Ghiță și A. Goreaev-Soroceanu, Orchestra de muzică ușoară a aceluiași ansamblu și Grupul vocal „Studio B“, conduse de A. Czako, precum și cîteva soliști de la Opera Română. Pentru secția de muzică ușoară am urmărit mai mulți interpreți apreciați, care au reușit să im-

Anton Dogaru

Însemnare

Catincăi

Și-au sprijinit plopul fruntea de pămînt,
S-au clătinat potecile-n vînt
Și vîntul din adiere s-a oprit.
Fierbe cazanul vremii zmîntit.
Frunza-n primăveri se usucă.
Se zbat între maluri apele (a ducă
Sau a întorcere din alte vieți!)

Tremură credințele stînte
Între suflet și pereți.
Gîndul are aripa frîntă.
Ochiul nu mai cîntă.
Plînge. Uscătură.

Cuvintele nu mai ajung nici pînă la gură.
Toate au înțepenit strînse-n baie
sevele

De cruci și durere.

Ca nimeni să-ți semene,
Îți voi ciopli chipul în cremene
Și-o piatră se va rostogoli mereu
Prin ochiul meu. Sau nu al meu.
Sau nu al cîtor se pot spune.

Cazan al vremii nebune.

Emanoil Petruț

Filosofie și cultură

Tineretul lumii și valorile păcii (II)

IN documentele partidului nostru, în gîndirea filosofică și social politică a tovarășului Nicolae Ceaușescu, problemele politice externe și sociologia relațiilor internaționale, în primul rînd lupta consecventă pentru apărarea și promovarea valorilor păcii, ocupă un loc central. Astfel în **Raportul la Conferința Națională a Partidului Comunist Român** se face o analiză științifică aprofundată a schimbărilor produse în viața internațională, a raportului de forțe și confruntării dintre cele două tendințe fundamentale ce se manifestă pe arena mondială, plecînd de la premisa rațională și lucid optimistă că stă în puterea popoarelor, a tuturor forțelor progresiste, antiimperialiste și realiste de a obține lichidarea „politicii care împinge omenirea spre un război nimicitor, spre catastrofă...“

Prin glasul autorizat al președintelui ei, prin numeroase inițiative și măsuri politice concrete, prin însăși vocația umanistă a poporului nostru care face din valorile păcii și ale muncii libere, constructive un stil de viață, România se află astăzi în avangarda luptei pentru aceste valori, asociînd ideea de pace ca drept fundamental al omului, al popoarelor, al întregii umanități, cu depășirea subdezvoltării și instaurarea unei ordini internaționale, cu lichidarea tuturor conflictelor și stărilor de tensiune, cu un concept al securității și cooperării bazat pe respectul și încrederea reciprocă a națiunilor și guvernurilor.

În această perspectivă ne apare mai relevantă valoarea și semnificația actuală a cărții **Tineretul și problemele lumii contemporane** de Dan Bîrliba și Gheorghe Prisăcaru. Între multiplele probleme ce se pun în această carte — locul și rolul tineretului în lumea contemporană, definirea tineretului (ca etapă bio-psihosocială, ca etapă a formării sociale etc.), contradicțiile ce există între facultățile sale constructive și dificultățile majore de-a le pune în lucrare, chiar și în

cele mai dezvoltate țări capitaliste etc., pe primul plan se află, ca un adevărat centru focalizator, **tineretul și vocația păcii**, ceea ce implică, totodată, o atitudine angajantă, participativă și creativă față de valorile umaniste ale dezvoltării și cooperării. Cu atît mai mult dacă ținem seama de anumite particularități ale vîrstei tinere. „Caracterul dinamic al tineretului — scriu cei doi autori — facilitează cu care receptează ideile noi, capacitatea critică, tendința către viziunea globală, solidaritatea, respingerea oricărei forme de represiune și închinete, spiritul asociativ, necesitatea de comunicare, predispoziția către acțiune promptă, imediată, neagreaarea imobilismului — iată doar cîteva dintre semnele distinctive ale generației tinere, a căror specificitate este dată nemijlocit de contextele social-istorice, culturale, tradiții etc.“. Se poate adăuga nevoia imperioasă de ideal, de adevăr, nevoia de ceva în care să creadă, de aspirații și sentimente. frumoase ce se manifestă la tineri cu puterea cu care un insetat în desert are nevoie de apă. Și se mai poate preciza că tinerețea este o vîrstă spirituală și nu una biologică, o vîrstă receptivă și consonantă în raport cu **valorile sociale revoluționare**, ostilă față de tot ceea ce îl falsifică pe om, îl urîște și chîul moral, ostilă față de toate acele societăți bolnave care produc parțial și un tineret bolnav, derutat, cu visuri zdrobite sau devenind el însuși ucigător de visuri (și nu numai în sens figurat-metaforic).

În toate războaiele ce au singurat atîtea civilizații, le-au nimicit valori și puteri creatoare, tineretul a dat întotdeauna cel mai mare tribut de sine și de viață și tocmai de aceea este cel mai interesat în promovarea valorilor păcii. Și este profund semnificativ faptul că tovarășul Nicolae Ceaușescu, ale cărui mari merite

în lupta pentru pace, pentru salvagardarea civilizației însăși de amenințările unui nou război nimicitor sînt unanim recunoscute în lumea întreagă, spunea participanților la Forumul tinerei generații din 1980: „Se discută mult în lume despre drepturile omului, dar se uită sau nu se vrea să se ia în seamă dreptul fundamental al fiecărui popor, al omului la independență, la pace, la viață. Orice fel de drepturi ar fi discutate nimic nu e mai de preț decît libertatea, pacea și viața!“

Pentru tineret, dreptul la pace ca drept la viață echivalează cu însăși rațiunea sa de a fi, de a învăța și munci în chip liber, cu dreptul de a-și pune în valoare imensul potențial de creativitate de care dispune, cu dreptul la viitor. Azi pacea nu mai poate fi o pauză relativă, cu un echilibru precar, între două războaie, ci garanția supremă a vieții, iar războiul (termo-nuclear) nu mai înseamnă nimicirea a sute de mii și milioane de vieți, a numeroase bunuri materiale și spirituale de civilizație, ci moartea omului și a civilizației, anihilarea vieții. Iată de ce, pentru tineret, vocația păcii este însăși garanția continuității opere civilizatoare a omului, asumarea conștientă a unor răspunderi constructive pentru trînicia și frumusețea lumii de mîine.

În condițiile în care cursa înarmărilor a atins proporții apocaliptice, a devenit un „nonsens absolut“, după expresia unui eminent om politic, generînd ceea ce uni numesc, cu cinism și iresponsabilitate, „echilibrul terorii“ sau „descurajării reciproce“, nu numai războiul în sine dar însăși psihoza morții și fricii, gravele stări de criză pe care le provoacă fac din tineret cea mai tragică și cea mai absurdă jertfă, lipsind omenirea de cea mai de seamă avuție a sa: nefolosirea sau utilizarea în scopuri distructive a unui inepuizabil potențial de energie creatoare. Sînt citate în carte date și cifre uluitoare care ne arată cît de absurdă și de criminală a devenit acumularea de arme de distrugere în masă; un singur exemplu:

cu cantitatea de explozibil existentă, 15 tone de T.N.T. de fiecare locuitor al țării — fiecare om poate fi ucis de 62.000 de ori, și iată încă o cifră: într-un raport al O.N.U., elaborat din inițiativa României de un grup de experți condus de prof. Gheorghe Dolgu, se arată între altele că de la sfîrșitul celui de al doilea război mondial, pînă în 1978, fără ca vreuna din marile puteri să se fi aflat în război, cursa înarmărilor a depășit suma de 6.000 miliarde de dolari — ceea ce echivalează cu produsul național brut al întregii lumi pe anul 1975. Iar de atunci pînă azi nivelul înarmărilor a continuat să crească vertiginos, ceea ce înseamnă pe de o parte cantități colosale de muncă, de energie umană și resurse materiale, puse în slujba morții, pe de altă parte, subdezvoltare, sărăcie, mizerie, foamete, analfabetism, derută spirituală, ceea ce afectează pînă la desfigurare condiția umană în genere, condiția tineretului indeosebi. În această situație nu poate să ne mire, cum scriu autorii, criza de ideal, de încredere la numeroși tineri în țările dezvoltate, „cîtă vreme multe state nu se mai mîndresc cu valorile materiale și spirituale create ci cu mijloacele de distrugere pe care le dețin“. Ca să nu mai vorbim de alte efecte dezastruoase ale acestei curse iraționale: șomajul care a atins în țările occidentale proporții fără precedent și care afectează în primul rînd tineretul, scăderea cheltuielilor pentru educație și învățămînt, pentru tot ceea ce vizează transformarea naturii și societății în folosul omului, al ameliorării condițiilor sale de viață.

Trăim un moment crucial al istoriei, cînd problema hamletiană, extinsă la scară planetară, este o problemă de conștiință, de asumare a unor responsabilități de acțiune pe măsura pericolului ce amenință omul și civilizația, ca aceea pe care le promovează statul și partidul nostru. De la tribuna Conferinței Naționale, țînd seama de faptul că aproximativ optzeci la sută din cheltuielile militare și armament sînt deținute de țările din cele două blocuri militare, președintele României a arătat că pînă la desființarea blocurilor „ar avea o importanță deosebită dacă statele celor două blocuri militare ar trece, de comun acord, la reducerea cu douăzeci la sută a cheltuielilor militare față de nivelul din 1982 pînă în 1985“.

Al. Tănase

Cella Delavrancea: „Scrieri“

DESPRE personalitatea mării pianiste, premiul I de absolvire a Conservatorului din Paris, în 1907, preludiu firesc al unei mari cariere în țară și peste hotare, nu este în cădere noastră de a ne pronunța, mulțumindu-ne a aminti micul concert ce l-a dat, la Uniunea Scriitorilor, cu prilejul acordării premiului special de literatură, la împlinirea vârstei de 95 de ani, când a cântat la pian, cu același de totdeauna brio, fără note, uimindu-și auditoriul. Cella Delavrancea, fiica cea mai mare dintre cele patru fete ale lui Barbu Delavrancea, a moștenit de la ambii ei părinți (mama, născută Lupașcu), darul muzicii și al scrisului, într-un cuvânt, înainte de toate, sentimentul frumosului, care este în definitiv izvorul creației artistice. Amintesc că celelalte fete au dat o arhitectă, Henrietta, o pictoriță, Niculina, ambele de talent, și o profesoară, Margareta, „Bebs“. al cărei verdict era solicitat de Lovinescu la sfârșitul fiecărei lecturi literare din cenaclul „Sburătorului“. De la Barbu, Cella a luat simțul frumosului în artă și în natură, pe care l-a dus pe cea mai înaltă treaptă de intuiție sinestezică (a raporturilor dintre simțuri), care scapă celor mulți. Astfel, în ris, care pentru noi toți e o reacție organică nedefinită, Cella Delavrancea percepe „coloratura“, care o și „înțeapă“, (pag.140). Clocnetele unor farfurii sint „reci“, nu numai sonore (pag.180). Performanța pe care o realizează motociclistul de la Moși, pe zidul Mortii, stărnește spectatoarei sensibile „drept în inimă risul verde al riscului“ (pag.283). Până și gustorii, dar în aparență vulgarii mititei, cu mirosul nesuferit, răspîdit împrejur, care ne-a izgonit către vestiar la finalul *Scrisorii pierdute*, în regia lui Liviu Ciulei, și-a găsit în sensibilitatea scriitoarei un paragraf de inedită poezie: „Floare roșcată, aromă dulce, scorolită, opium al Balcanilor, ametoitoare liniște, floare mică, mai insinuantă decît crinii, trezind miorlăitul în spirală al cotoilor — predominantă — unicitate.“

Sint mititeii — „Micii“. Și nu le poate rezista nimeni“ (pag.284).

Nu-i fac atenți pe cititori, nemaifiind nevoie, asupra seriei de metafore, concrete și abstracte, toate inedite, cit asupra proiectării în geometrie spațială, a miorlăitului cotoilor, acea spirală „văzută“ de muzician, dublată de un critic.

Toate simțurile îi sint mobilizate autoarei cu acest prilej, dar aș insinua că ele nu au putut fi dispuse atît de avantajos pentru vulgarul produs culinar, dacă n-ar fi fost provocat de factorul foame, singurul în acest caz de natură a promova esteticește pe atît de anesteticul „mititel“.

Nu mai un muzician ar putea vedea în unele din tușele lui Luchian, „bensulări — ritm de scherzo“ (pag.398). Odată astfel formulată, impresia este perfect valabilă și ne inițiază în tainele picturii, pe care le pătrundea atît de bine Barbu Delavrancea (ne referim în deosebi la revelațiile lui pagini despre Andreescu).

Cercetînd o expoziție retrospectivă a Luciei Demetriade Bălăcescu, Cella Delavrancea observă darul propriu artei de a impune „vibrația ritmată a celui mai modest obiect“ (pag.402). Cuvintele implică o întreagă estetică, din păcate nu aceea a timpului nostru, a cărui artă abstractă gravitează pe disonanță și pe aritmie. Din acest punct de vedere, n-aș recomanda-o

tinerilor poeți și artiști, furați de acest curent, ca pe o modernă, ci, vai ca pe o clasică, la școala lui Johann Sebastian Bach și a lui Ludwig van Beethoven.

Să ne întorcem însă la structura volumului*, care de fapt însumează o serie întreagă de cărți și de preocupări. Literatura de imaginație, nuvelele din *Vraja* (1946) și romanul *O vară ciudată* (1975), ating abia o treime din întreaga lucrare. *Vraja* a obținut premiul literar al editurii „Cultura Națională“, la un concurs memorabil, pe care-l voi povesti cîndva, neîmpit de dramatism. *O vară ciudată* se încadrează în seria de romane de dragoste, inițiată de Valeriu Răpeanu, directorul Editurii Eminescu, într-un tiraj de masă. Ambele o recomandă pe Cella Delavrancea ca o scrutoare atentă a sufletului feminin, în fața dragostei, care este, cum spun francezii „la grande affaire“ (în românește, mai potrivit decît „marea afacere“, am zice, problema principală) a lui. Este vrednic de constatat că și pentru femeie, și pentru romancieră, marea și statornică preocupare gravitează în jurul iubirii-pasiune, care arde și consumă cînd este dusă pînă la capăt și nu-și pune frînă. Această soluție finală o adoptă eroina din roman, Alek (Alexandra), care se întoarce la soțul ei iubitor, Mihai, cu toată pasiunea de la prima vedere, pentru arheologul Pande. La antipodul ei, eroina din nuvela *Bal în strada Eldorado — 1890*, Irina, nu poate asculta de sfatul rațiunii și alunecă în brațele frumosului Anton, cunoscut chiar în acea seară, hotărîtă să-l urmeze, vorba aceea, pînă la capătul lumii.

Literatura pasională a Cellei Delavrancea pendulează așadar între cei doi poli: al slăbiciunii și al voinței. Eroinele ei sint toate niște mari sensibile, atît la senzațiile de artă, cit și la acelea ale pasiunii iubirii. Alik, eroina din nuvela *Geamăna*, își întreabă soțul:

— Ce iau din tine cînd îți dau tot din mine?

Este întrebarea-tip a femeii ce a pus absolutul în actul dăruirii.

Or, setea de absolut, cînd nu se fixează asupra unei discipline de muncă, în artă și știință, riscă să falimenteze, cînd se reduce la raporturile intersexuale, fluctuante și nesigure. Tonalitatea finală nu poate fi decît aceea a dezamăgirii.

Senzațiile de artă fac prețul deosebit al navelisticii Cellei Delavrancea. Personajele ei vibrează, ca și autoarea, la tot ce este frumos. Eroina din *Semnul*, care-și pune problema „încarnării“, descrie magistral lotusul din Grădina botanică (vestită!) de la München, care tocmai înflorise într-una din serele tropicale. Sentimentul frumosului e combătut de acela al perisabilității:

„Am privit-o mult timp, cu toate că aerul umed era irespirabil. Efemera ei existență îmi aducea aminte de genile care mor în plină tinerețe, fiindcă și-au împlinit misiunea, au descoperit o nouă formulă a frumuseții, au sădit în spiritul omenesc credința într-o armonie supraomenească“ (pag. 42).

O A TREIA carte, Mozaic în timp. Impresii, Călătorii, Portrete, Amintiri (1973, Editura Eminescu, București) este de dimensiunile romanului. Într-un ciclu, *Clipe de viață*, o serie de „instantanee“ ne oferă adevărate tururi de forță, ca acele rînduri în marginea unui covor, sumac, de artă persană, piatră de incercare a unui mare talent descriptiv. Sint aspecte de viață românească și de locuri memorabile (Mînaștirea Dintr-un Lemn, Surpatele, Mînaștirea Hurezu, Baia de Fier, Cozia, Olteu, Rîmnicul Vilcea, Ploiești). Impresiile din Italia (Triest, Siena, Neapole, Paestum, Sorrento, Amalfi-Ravello, Solerno, Capri), din Nürnberg și Bayreuth, din Petra (Transiordanian) și din Parisul anilor 1971, cu excepția celor din urmă, nefavorabile, sint în genere insuflete de bucuria descoperirilor, ca să zicem așa, la fața locului, deși vizitarea era pentru mai toate perfect avizată, printr-o bogată cultură artistică. Facultatea uimirii în fața directă a obiectului de artă, cunoscut numai după reproducere, cînd e validată de talentul expresiei, este ca și genuină: o permanentă „descoperire“.

În *Amintiri* și *Portrete* reîntăresc, cunoscîți din copilărie, Caragiale și Vlahuță. Mateiu I. Caragiale, pictorul Grigorescu, colecționarul Jubi Dona, Victor Eftimiu, Elena Văcărescu, poetul Rilke, Brăncuși în atelierul lui din Paris, Arghezi, Lovinescu, Pillat, Mișu Petreșcu, Lucia Demetriade-Bălăcescu, Lena Constante, H.Y Stahl, Elena Balamaci („toiagul“ verdei d-sale nebătrîneji), Lesnea, Vladimir Streinu.

În atelierul lui Brăncuși, la întrebarea-test a omului ce-și acorda greu prietenia, identifică într-o bucată de alamă crestată ca un fierăstrău, cîntecul cocoșului și-și atrage bunăvoința gazdei, care-o invită la un prînz de bucătărie națională

*) Ediție, prefată, note, comentarii și bibliografie de Valeriu Răpeanu, 1982, Editura Eminescu, București, în —8“, 768 pagini.

proprie. Pasă-mi-te, agera muziciană percepuse în zigzagul unghiurilor „intervale de cvartă ale strigătului de cocos“.

La Cairo, unde soțul ei, Filip Lahovary, era ministrul României, cunoaște în 1927, în prea frumoasa circasiană Nimet Eloul Bey, pe involuntara ucigașă a iubitului ei, Rainer Maria Rilke, leucemicul intrat în comă pentru că se înțepase într-un spin de trandafir din buchetul ce ea i-l trimisese în sihăstria lui din Elveția, prin avion. Prevăzîndu-și sfîrșitul, marele pasionat îi scrisese:

„M-a înțepat un ghimpe al trandafirului roșu — este un semn de la dumneata. Dacă mă va ucide, voi fi fericit să-mi vie moartea de la surusul dumatile care îmi va lumina beznă“.

O pagină sau două, magistrale, reproduc, scena povestită de Rilke, se vede, după șederea lui în Rusia țaristă, cu o procesiune țărănească.

Din primul paragraf al paginilor consacrate plinei de vervă pictorițe, Lucia Demetriade-Bălăcescu, în ciuda infirmității sale, acel „joc al dopului psihologic“, de fapt al unui dop de cristal de la o carafă mare, prin ale cărei fațete șlefuite tinăra privea irizarea imaginilor, acel joc, așadar, figurează însăși pătrunderea psihologică a mării muziciene, căreia nici una din alcătuirile psihice ale prietenilor și cunoscuților nu i-au rămas străine. Facultatea rară a simpatiei predomină și înăbușe umbrele de pe figurile celor dispăruți, ce nu-i vor fi scăpat, dar le-a lăsat uitării. Una singură îi amintesc: enorma opinie de sine a pictorului Iser, care se credea *primus inter pares*, contemporan fiind cu Petrușcu și Pallady. Strimbîndu-se la toate numele marilor contrafrăți, a fost întrebă de Zambaccian, cunoscutul colecționar, cine-i cel mai mare pictor român.

— Mă mai întrebă?

— Desigur.

— Eu.

STRINSE pentru prima oară în volum, „file de cronică“ și „portrete“, din ciclul *Arpegii în ton major*, cronicile Cellei Delavrancea ne revelează cea mai pătrunzătoare inteligență muzicală din scrisul românesc interbelic și din zilele noastre. Luciditatea trează la oricît de mărunta abatere de perfecția executării concertistice se îngemănează cu o nesfîrșită dăruire de entuziasm în fața tinerelor talente: Ionel Perlea, C. Silvestri, Ioana Nicola, Dan Grigore, Li-Min-Cean, Tudor Dumitrescu, Gheorghe Zamfir ș.a., sint relevați de la prima lor apariție pe scena Filarmonicii sau a Operei, susținuți și promovați cu stăruință și căldură.

Într-o altă serie de *Portrete*, de la George Enescu, pe care-l acompaniase și-l apropiase, la acea „pianistă care nu trebuie uitată: Aurelia Cionca“, Cella Delavrancea îi mai evocă pe Constantin Brăiloiu, Dinu Lipatti, Paderewski, Rahmaninov, Tiberiu Brediceanu, Lidia Cristescu, Mihail Jora și Monique de la Buchellerie. La Enescu, e pus pe primul pian dirijorul, dar, cu toate acestea, e văzut de autoare: „cel mai extraordinar geniu muzical al secolului“. Nu-i prea mult? Opinia e datată 1976 (pag. 698). Portretista i-a fost nașă la căsătoria religioasă cu Maruca, văduva lui Mihail Cantacuzino, născută Rosetti-Tetcani. Enescu era în extaz. Cella se uita la el „cu lacrimi în ochi“. Nici baletul nu i-a rămas străin. O serie de cronici se încheie cu elogiul Nadiei Comăneci, în care autoarea străvede și geniul dansului, ca o indicație de viitor.

Aici aș vrea să „atac“ problema lacrimilor, nu ca efect al unei emoții de viață, ci al uneia de artă. Evident, lacrimile, la lectura unei cărți sau la o audiență muzicală, nu echivalează cu o judecată de valoare, mai ales cînd subiectul uman

este nepregătit artistic. Adesea, însă, ele sint produsul mixt al emoției artistice și al unui temperament ultrasensibil. La un spectacol beethovenian dintr-un oraș din Germania, Cella și membrii familiei I. L. Caragiale au plîns cu toții. O vecină, curioasă, i-a întrebat:

„Warum weinen Sie alle auf einmal?“ (De ce plîngeți cu toții deodată? pag. 358).

N-aș spune că plînsul e contagios. Do-vadă că la înmormîntări, emoția nu se comunică epidemic de la familie la toți participanții. Cînd însă un întreg grup, ca acela al Caragialeștilor cu Cella, au plîns la *Simfonia a V-a*, cu toții au vibrat în unison. Așa se explică tăcerea exemplară la concertele mari, la care asistă numai firi bune conducătoare de emoții muzicale, abonații împătimiti.

Înainte de a încheia, cu sentimentul că am dat o palidă idee de talentul nuanțat și complex al scriitoarei, artistă rafinată, cum se spunea altădată, pînă în virful unghiilor, aș exprima un deziderat. Fi-rește, structura complexă și atît de bogată a cărții, datorită și pasiunii muzicale a lui Valeriu Răpeanu, tot atît de bun cunosător în muzică și în teatru (ca să nu mai vorbesc de literatură!), ne oferă impresii și senzații de artă, uneori congestive, așadar ce se cer gustate pe-ndelete. Cartea e în fond o „summa“, ca aceea a ilustrului bărbat din Aquino, pe versantul însă al înaltelor plăceri, ce-și interzisese austerul Toma. Nu-i lipsește nimic, dar totuși o vîd completată pe autoare cu un alt sector al prodigioasei sale activități: epistolar. Scrisorile Cellei Delavrancea, cite ne-au căzut în mină, sint cu totul excepționale: la moartea lui Caragiale (către mama ei), cu ocazia turneului din Germania, în 1910 (inedită, către Margareta Miller-Verghi), din primele săptămîni ale șederii la Cairo (tot inedită, din 1927, către Irène Procopiu). Nimeni n-a intuit mai bine genialitatea lui Caragiale, în descifrarea muzicii, de pildă, a lui Gabriel Fauré, profesorul ei, sau în sfaturile unui incomparabil meloman autodidact, căruia i-a închinat o pasionată prietenie.

Autoarea nu iubește muzica modernă, cu disonanțele și zgomotele ei. Cum i-am putea face o culpă dintr-un sentiment cu care ne onorăm că ne este comun, și care intră în conflict cu o parte din poezia de azi, prozastică și vulgară, a unui snobism contagios, care nu poate fi lecuit decît printr-o temeinică pregătire culturală clasică. Cella Delavrancea a cunoscut-o din familie, s-a nutrit cu ea o viață întreagă, i s-a devotat cu totală dăruire și ni se prezintă ca un exemplu de mare farmec și de perfecție. Deviza lui Beethoven, pe care marea artistă i-o atribuie:

„Legea morală să fie în noi, Cerul instelat deasupra noastră“

divinul compozitor a împrumutat-o însă de la Immanuel Kant, moralistul imperativului categoric (vetust și acesta, nu-i așa?).

Șerban Cioculescu

DORIAN SZASZ : Datini străbune (Salonul municipal — Muzeul de artă)

ANTON RAȚIU : Trecerea vadului (Salonul municipal — Muzeul de artă)

O poveste de dragoste

HEMINGWAY e de părere că orice poveste de dragoste — despre care citim într-o năvălă s-au într-un roman — nu se poate sfârși altfel — dacă scriitorul vrea să rămână credincios adevărului vieții — decît cu moartea iubirii. Înscrisă în timpul care face ca nimic să nu dureze veșnic, iubirea e supusă și ea legilor neîndurătoare ale acestui. Dragostea se destramă, așadar: eroii fie că mor, ca în *Romeo și Julieta*, la sfîrșit, înainte de a cădea cortina, fie că sentimentele lor își pierd din tărie, se sting, pier în cele din urmă, fie că intervine, la un moment dat, o neînțelegere, un accident nefericit (fără ca vreunul dintre eroi să fie într-adevăr vinovat) care întrerupe în mod brutal o poveste de dragoste începută sub cele mai luminoase și mai promițătoare auspicii... Marele scriitor american e de părere, așadar, că orice poveste de iubire se termină în moarte. Părerile despre iubire ale lui Hemingway pot părea prea categorice, așa că li se pot aduce unele amendamente. Nu întotdeauna, după fraza care ne anunță, la sfîrșitul unei cărți, că eroii s-au despărțit, se pune neapărat punct.

În ultimul său roman, publicat la editura Eminescu, B. Elvin se arată, de pildă, a fi interesat să afle ce se întîmplă în continuare (ne permitem să interpretăm astfel titlul romanului *), după ce are loc o astfel de despărțire. Ce se întîmplă, deci, după ce povestea de dragoste pare a fi luat sfîrșit, după ce eroii

*) B. Elvin, *În continuare*, Editura Eminescu, 1982.

s-au separat unul de celălalt: Irina, protagonista romanului, încearcă „să-și refacă” viața alături de un ambițios cam moleșit (Mihai, cadru universitar și profesor de literatură destul de mediocru), iar eroul principal — scriitor și critic de teatru — face eforturi să se impace, fără să reușească prea bine, cu o singurătate deliberat acceptată. Acesta e momentul în care romanul lui B. Elvin începe, adică tocmai acolo unde alte cărți se sfîrșesc. Prozatorul are deci ambiția să continue — reluînd dintr-un punct terminus — o poveste de dragoste al cărei final poate să pară deja scris. Nici un foc nu se stinge însă — e de părere autorul — cit ai bate din palme: cîteva flăcări stinghere continuă să pilpeie — să ardă e prea mult spus — în aerul rarefiat, iar jarul mocnește și el sub cenușă...

Despre acest lucru e vorba în romanul lui B. Elvin: despre un fel de agonie prelungită, despre sentimentele care nu vor să se stingă ușor. După ce femeia și bărbatul s-au despărțit, ei continuă să se iubească. Eroul așteaptă cu nerăbdare scrisorile „explicative” ale fostei sale soții, scrisori care constituie, după părerea noastră, stîlpul de susținere al romanului; în jurul lor se construiește întreaga carte. Prin ele se realizează un foarte seducător portret de femeie: voluntară, inteligentă, neliniștită și de o mare loialitate față de ea însăși, Irina nu pregetă să-l arunce în față bărbatului de care s-a despărțit adevărurile cele mai crude, și chiar dacă îl iubește în continuare, ea îl consideră, pe bună dreptate, vinovat de tris-

tul eșec al legăturii lor. Pentru că există într-adevăr o vină, o cauză a despărțirii dintre cei doi, pe care atît bărbatul, cit și femeia o cunosc foarte bine. În depistarea acestei vini, B. Elvin ni se relevă a fi un analist fin și subtil.

Cartea sa nu este numai un roman de dragoste, ci și un roman despre oboseală, despre incapacitatea de a mai arde pe rugul propriilor tale aspirații. Eroul lui Elvin este ceea ce se cheamă (există chiar o carte celebră care poartă un asemenea titlu) *Un om sfîrșit*. Iată-l, dealtfel, autanalizîndu-se și autodescriîndu-se într-un mod cit se poate de concludent și semnificativ spre finalul cărții: „Și mereu aceeași senzație că realul se rarefiază și se destramă prin uzură în uniformitatea unor ceasuri fără uși, fără ferestre, repetînd iarăși și iarăși rețeta și formula altor ceasuri, în continuitatea frenetică a monotoniei. Și ceea ce-i mai grav, odată cu trecerea anilor, această minune, acest privilegiu care-i teatrul și care inițial fusese o patimă fericită a devenit obiceiul și rutina unei fantome posomorite, încăpăținate și harnice. Acum miracolele scenei mi se par undeva în urmă. Văd în primul rînd mecanismele ei pe care le deșurubez uneori piesă cu piesă lăsîndu-mă cîmpit de aridul și de absența ce-și au izvorul în mine însumi și se revărsă agresiv în tensiunea mușchilor, a simțurilor și a nervilor. Mereu. Ori cu pauze rare. De fapt fără întrerupere sau sațietate. Storcînd pînă la ultima picătură energia singurătății mele. Și totuși

lăsîndu-l destulă vlagă pentru neîmpăcări”. Pierderea iubirii apare, deci, ca o pedeapsă — meritată sau nu, cine poate avea curajul s-o spună?! În tot cazul, nu întîmplător Irina se va îndrăgosti din nou de un foarte tînăr și talentat actor, nu întîmplător romanul se sfîrșește cu un răsunător succes al acestuia din urmă: „Curînd după aceea, în ropotele aplauzelor noastre, au apărut și actorii. Cristian arăta ca vrăjit și o lumină curată îi scintila în pupile. Încă nu se scuturase de emoție. Înainta spre noi în aura sărbătorii, clătînîndu-se în leagănul fluid al succesului.”

Chiar dacă romanul se încheie, așa cum am văzut, cu ropotul de aplauze care răsplătește jocul actorului, să nu uităm că nu acesta e eroul principal al romanului. Eroul central al cărții e un om singur. Realizările și succesele sale, cite sînt, nu îl ajută nici să fie fericit, nici să considere că și-a împlinit toate aspirațiile. Bărbatul, părăsit de femeia iubită, se simte atît vinovat cit și neîmplinit. Concluziile acestea — spre care romanul lui B. Elvin ne poartă — ne sînt doar sugerate: ele nu sînt nici amănunțit expuse, nici subliniate cu litere îngroșate! Autorul, care a scris cu ani în urmă o carte despre Cehov, știe că „șoapta” poate fi uneori mai eficientă decît o frază strigată în gura mare. Romanul său seamănă cu o foarte melancolică piesă, ne-terminată, pentru o pianină mecanică.

Sorin Titel

Citind, recitind...

AL SANDULESCU

Portrete și analize literare

ESTE titlul uneia dintre cărțile mai vechi ale lui Alexandru Săndulescu, apt să definească un stil, o metodă, o „strategie” a lecturii, așa cum le regăsim și în volumul său recent *). O „citire” care avansează prin apeluri la „recitare”, o expediție în căutarea noului cu sistematică invocări ale „vechiului” (termen intructiv impropriu, căci prin el — de fapt — înțelegem spațiul ideilor necontroverse), un drum în care seducția peisajelor inedite nu exclude consultarea oglinzii retrovizoare. Efectul cel mai notabil este impresia de temeinicie: noua perspectivă a lecturii nu se afirmă prin gesturi spectaculoase, prin contestarea opiniilor precedente, ci prin înscrierea lor, constructivă și critică, într-o viziune integratoare.

Alexandru Săndulescu face parte dintre istoricii literari care aliază rigoarea informației cu o nealterată receptivitate estetică, siguranța privirii de ansamblu cu simțul detaliului revelator. Volumul *Portrete și analize literare*, cuprinzînd articole și studii despre Anton Pann și Alecsandri, despre Hasdeu și Titu Maiorescu, despre Calistrat Hogaș și Octavian Goga, despre Arghezi, Sadoveanu, Galaction, Rebreanu, Camil Petrescu ș.a., reconfirmă deschiderea autorului spre mai toate epocile literaturii române. În legătură cu aproape toți scriitorii luați în discuție ni se propun observații demne de interes. La Anton Pann, de pildă, ni se atrage atenția că „nu a fost atît de străin de poezia «cultă» a vremii lui, cum se mai crede”, ideea fiind susținută prin semnalarea unor ecouri din vovevilurile lui

Alecsandri, din poezia lui Gr. Alexandrescu și D. Bolintineanu, a Văcăreștilor și a lui Conachi. La N. Iorga se insistă asupra unor valori mai puțin relevate ale anilor de debut, în speță asupra criticului din *Pagini de tinerețe*, „cel care avea urechea fină pentru a asculta muzica poeziei eminesciene și a descifra rafinamentul de diletant superior al lui Odobescu, cel care văzuse, primul, relația osmotică dintre poezia lui Goga și peisajul nu numai grafic, dar și social și spiritual al satului natal și prevăzuse de la primele cărți ale lui Sadoveanu destinul unui mare scriitor”, cel care prin scrisul său artist, „il premerge pe E. Lovinescu și-l binevestește pe G. Călinescu”. Studiul cel mai amplu al volumului, dedicat lui Calistrat Hogaș, se preocupă, deosebi de încadrarea tipologică a operei, delimitînd succesiv, cu un remarcabil simț al nuanțelor, elementele ei romantice, baroce și clasice-renescentiste. Nota dominantă a autorului, care „vede natura ca un romantic, iar pe om ca un clasic”, rămîne aspirația spre normalitate: „Refugiul scriitorului în natură, ca și, mai ales, comicul jovial de «uomo piacevole», reprezintă o căutare și o chemare: a omului către condiția lui umană”. Unul din studiile consacrate lui Octavian Goga (*Arhitectura structurilor lirice*) urmărește cristalizarea poeziei sale în jurul citorva „nucleelor bipolare”, într-o „permanentă alternanță de umbră și lumină, de dragoste și ură, de dor și nemărginire”. De reținut, la același poet, detaliul elocvent al *mîinilor*, căpătînd „valoare de simbol al muncii, al caznei și al jertfei”, ca și evocarea efectelor *plînsului* într-o tehnică impresionistă, „care face ca obiectele să-și piară conturul, aflat într-un freamăt, într-un joc de irizări perpetuu”.

Exemplele de acest fel s-ar putea înmulți, fără a ne ascunde totuși faptul că interesul cel mai viu al criticului vizează cîmpul interferențelor dintre literar și documentar, îmbrățișînd acele scrieri — corespondență, jurnale, memorii etc. — despre care el singur afirmase, într-un articol mai vechi, că „se ridică mult deasupra liniei de subsol, intrînd uneori, datorită altor calități decît cele documentare, în concurență cu însuși textul literar” (*Literatura documentelor*, în vol. *Continuități*, București, 1978). Din această perspectivă ni se vorbește despre jurnalele și scrisorile lui Hasdeu și Maiorescu, ale lui Lovinescu și Galaction, ale lui Rebreanu și Camil Petrescu, semnalîndu-se de fiecare dată nu doar valoarea lor bio-

grafică, mai ales ca izvoare ale portretului moral, ci și aceea propriu-zis literară, fie și numai ca virtuală proiecție epică: „paginile de autoanaliză și de abstracție, de portretistică vie și de sugere a unei anume atmosfere (Din *Însemnările zilnice* și din *Epistolarul* lui Maiorescu) aparțin literaturii, ca întregul destin al acestui erou goethean”. Dacă autorul s-ar fi decis să le convertească într-un roman, s-ar fi produs inevitabil „o imixtiune a convenționalului”; prin păstrarea lor nealterată, textele ne spun „ceva mai mult, în substanță, decît virtualul roman educativ”. Regăsim în aceste rînduri setea de autenticitate a omului contemporan, dar și un paradox specific zilelor noastre: operele de ficțiune sînt elogiote pentru puterea lor de a concura viața, iar documentele — pentru puterea lor de a concura ficțiunea... Ca și anecdota consemnată într-un roman al lui John Steinbeck: „Două femei se întîlesc. Una din ele strigă: «Ce-ai făcut cu părul? Parcă-ai fi o perucă!» «Este chiar o perucă!» «Să știi că nici nu se cunoaște»”.

Stilul critic al lui Alexandru Săndulescu respiră un climat al încrederii: nimic improvizat sau aproximativ, totul cîntărit cu atenție și formulat cu claritate, într-o expunere cursivă și sobră, cu — din cînd în cînd — agreabile pete de culoare, ca atunci cînd vine vorba de lumea orașului balcanic, „în care Pann se află printre stăpîni și slugi, jupîni și cucoane, precupeți și pristavi, brutari, băcani, circiumari, chirigii, «vagabonți» și haimanale — adică și ea nu mai puțin orientală prin de-alde «gură-cască» și «pierde-vară», dar o lume a pletii, a liberului schimb, a micilor industrii și a negoțului, a «pas-tramei» și a «mezicului», a «procopse-lijii», care anunță «familia» lui Jupin Dumitrache”. Ceea ce i s-ar putea reproșa lui Alexandru Săndulescu este că ideile originale sînt adesea comunicate pe un ton prea estompat și prea în treacăt (spre deosebire de, să zicem, cutare istoric literar contemporan care își strigă triumfal descoperirile: „Nimeni n-a spus pînă acum că...”, chiar dacă revelația în sine e de o banalitate descurajantă). Repetăm, cum se vede, are o motivare strict contextuală, altminteri l-am putea lesne converti într-un elogiu. „Cine are vocațiune?” se întreba Titu Maiorescu. „Cel ce în momentul lucrării se uită pe sine.”

Ștefan Cazimir

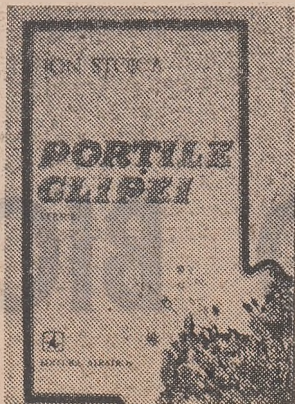
Calendar

- 20.1.1818 — a murit **Dimitrie Ti-chindeal** (n. 1775)
- 20.1.1900 — s-a născut **Titus Cergău**
- 20.1.1908 — a murit **D. Ollănescu-Ascanio** (n. 1849)
- 20.1.1918 — s-a născut **Ion Frunzetti**
- 20.1.1931 — s-a născut **Vasile Băran**
- 21.1.1921 — s-a născut **Alexandru Sever**
- 21.1.1936 — s-a născut **Nevzat M. Yusuf**
- 22.1.1810 — s-a născut **Grigore Alexandrescu** (m. 1885)
- 22.1.1888 — s-a născut **Cora Irineu** (m. 1924)
- 22.1.1907 — s-a născut **Valeria Sadoveanu**
- 22.1.1920 — s-a născut **Panek Zoltán**
- 22.1.1936 — s-a născut **Mihai Negulescu**
- 22.1.1943 — s-a născut **Petru Văluceanu**
- 23.1.1878 — s-a născut **C. Săteanu** (m. 1949)
- 23.1.1920 — s-a născut **Letay Lajos**
- 23.1.1928 — s-a născut **Mireea Horia Simionescu**
- 23.1.1940 — s-a născut **Ileana Mălăncioiu**
- 23.1.1981 — a murit **Gheorghe Agavriloaici** (n. 1906)
- 23.1.1982 — a murit **Maifteny Erik** (n. 1922)
- 24.1.1889 — s-a născut **Victor Eftimiu** (m. 1972)
- 24.1.1927 — s-a născut **Teofil Bugecan**
- 24.1.1943 — s-a născut **Victor Haide**
- 25.1.1931 — s-a născut **Ion Hobana**
- 25.1.1943 — s-a născut **Val Gheorghiu**
- 26.1.1920 — s-a născut **Marcel Aderca**
- 26.1.1925 — s-a născut **Nicolae Balotă**
- 26.1.1931 — s-a născut **Hedi Hauser**
- 26.1.1935 — s-a născut **Corneliu Sturzu**
- 26.1.1941 — s-a născut **Adi Cusin**
- 27.1.1909 — s-a născut **Petre Pascu**
- 27.1.1920 — s-a născut **Vladimir Ciocov**
- 27.1.1923 — s-a născut **George Mărgărit** (m. 1961)
- 27.1.1947 — s-a născut **Vasile Sălăjan**

Rubrică redactată de
GH. CATANA

Din interiorul tradiției

INTR-O perfectă prozodie tradițională care are darul de a nu aminti epigonic de nici unul dintre precursori, Ion Stoica — după ce ne-a obișnuit cu temeinice studii de bibliologie — ne aduce cu volumul de versuri *Portile clipei**, apărut recent la ed. Albatros, o sensibilitate și o gândire modernă, o viziune proaspătă și originală, a unui om de aici de la noi și din vremea noastră. E în acest volum o fericită îmbinare între tradiție și inovație, e ceva care-l scutește de locurile comune și banalitățile curente, ceva vechi și bun ce se transformă în noutate chiar în clipa când ai sentimentul că citești lucruri știute. Ion Stoica vine în modernitate din interiorul tradiției, modernitatea lui atunci când e autentică o asigură sinceritatea gândirii și a simțirii în raport cu ceea ce e natural și omenească în ființa umană. Frumosul titlu metaforic al volumului, cu acea frântură de artă poetică în el, ar vrea parcă să spună, cu vocea și suflul fiecărui poet, chinuit de soama caducității și de ispititoarea chemare a perenității, că în eternitatea gloriei artistice nu poți ajunge decît prin porțile clipei tale

*) Ion Stoica, *Portile clipei*, Editura Albatros.

ION MURGEANU se află, ca poet, într-o situație paradoxală. Cînd împlinise abia douăzeci și unu de ani și nu publicase nici o carte a fost salutat cu optimism, într-o „Cronică a optimismului”, de G. Călinescu însuși. Iar azi, cînd are dublul acestui vîrste și a ajuns la al șaptelea volum, scrierile sale trec aproape neobservate de critica literară.

Explicația constă în faptul că atitudinea lirică dominantă — o celebrare măiestruasă a vieții în toate ipostazele ei, de la detaliile autobiografice anodine și pînă la fantasmagoriile nocturne — era în consens cu pledoaria lui G. Călinescu pentru o poezie sărbătorească, dar nu este în consens și cu moda poetică de azi care pretinde o mai mare detașare. Spre deosebire de mulți dintre colegii săi de generație și spre deosebire, chiar, de unii autori din generația precedentă, Ion Murgeanu a făcut, de altfel, mereu abstracție de fluctuațiile gustului public, condamîndu-se la o relativă izolare. La această consecvență donquijotescă, s-a adăugat și o anumită dezorganizare a textului care, adeseori, ca un riu ajuns în cîmpie, se despletește în numeroase brațe și curge lent, fără să atragă în mod energic atenția asupra sa.

Cine are totuși răbdare și parcurge cu o mentalitate de explorator cărțile lui Ion Murgeanu — *Repaose*, 1969, *Confesiunea patetică*, 1976, *Poeeme europene*, 1980, *Edenul* (roman), 1980 — descoperă plăcut surprins fulgurații poetice și, în cele din urmă, o stare lirică, difuză, dar persistentă. Poetul este convertit la poezie parcă dintotdeauna și nu dă semne că ar putea adopta vreodată un alt mod de gândire, Experiența sa spirituală, chiar dacă nu cristalizează în poliedrele strălucitoare ale unor capodopere, ne impresionează prin integritate.

Privit din această perspectivă, ultimul volum, intitulat cu o grație monahală *Tratatul despre spini și alte poeme**, ni

*) Ion Murgeanu, *Tratatul despre spini și alte poeme*, Editura Cartea Românească.

istorice, ale timpului tău, așa cum în universalitate nici un creator nu poate pătrunde fără a cultiva atributele specifice ale spiritualității căreia îi aparține organic. Firește, la un alt strat de semnificații, metafora aceasta poate sugera și problema veșnică a vieții și a omului care se caută mereu și se străduiește să pătrundă misterele existente prin porțile fugarelor clipe, deschise spre zbuciumata dialectică a continuei devenirii. În fluxul timpului istoric, poetul acuză cu sinceritate și putere emotivă o anume însingurare înfricoșătoare, generată de sentimentul curgerii ireversibile a timpului, de atîtea necunoscute care ne pîndesc ființa, și mai ales de eterna luptă a creatorului cu cuvîntul:

În fiecare noapte e cumpănă de glas
Si asfințit de vremuri și început de ceas,
În clăile de neguri lumina s-a răpus,
E valea mai adîncă și muntele mai sus,
Fug stelele pe margini cu ochii goi și reci,

Strigoii stau la pîndă sub umbra din poteci
Si spaimele colindă sub cerul nalt și mut;
De așteptare-i apa din care sint făcut,
Aud cum trece clipa prin ierburi și prin vînt,
Mi-e frică de tăcere, mi-e frică de cuvînt.
(Sîngur)

Poezia lui Ion Stoica țîșnește spontan, firește dintr-o sensibilitate acută, dar e și elaborată uneori din elemente de cultură la care ne duce gîndul cînd citim titluri ca: *Vorbe, vorbe* (ne amintim de vorbele pîntului de Danemarca), *Cetatea soarelui* (traducerea românească a lui *Civitas Solis* a lui Toma de Campanella), *De natura rerum* (titlul celebrului poem al lui Lucretius), *Carpe diem* (un emistih horatian din celebra poezie *Ad Leuconoe* care a devenit o temă fundamentală a liricii universale). N-ai dorii, însă, să par un sursier agasant, în primul rînd pentru că discut poezie și pentru că nu e deloc cazul să șicanăm poezia originală cu savantlicuri. Poezia lui Ion Stoica făcînd apel la asemenea elemente de cultură își păstrează perfectă identitate valorică, mai mare sau mai mică, atît cit e, dar și-o păstrează. Iată, de pildă, ce timbru dis-

tinct, ce notă personală are și cit de neînfeudată vreunui model străin este poezia *Carpe diem*: „Nemuritoare vreme arde-n jur / Cu mistuite-n ele flăcări reci, / Dospește cerul necuprinsul pur, / Lăgînd cu taine clipele din veci, / Stă marea trează erele în șir / Și munții dorm același somn de fier, / Sub ne-nțeleșul nopții patrafir / Aceleași stele parcă-n chiot pier, / Sint semne fără rost în univers / Și drumuri care duc spre nicăieri, / Pași orbi împătîniți în veșnic mers, / Tăceri înmărmurite în tăceri, / Părere din părere naltă stea / Și morțile din moarte se desfac, / Purtat de-un vînt buimac din noaptea mea / În straiul cald al clipei mă îmbrac”. Cit de plăcut incifrată este aici nota — hai să-i zicem epicureică — ce pare, pînă spre sfîrșitul poeziei, tratată printr-o perspectivă stoică. Desigur, o notă nouă, proaspătă și originală, din păcate nu întotdeauna suficient luminată de înțeleșurile morale și filosofice ale acestui timp istoric. Ni s-ar părea volumul prea elegiac și monoton dacă poetul n-ar fi la fel de distinct și atunci cînd abordează teme foarte specifice liricii românești, precum cea conținută de cuvîntul *acasă*, atît de plin de sensuri și atît de sugestiv care înseamnă și vatră și casă pîrîntescă și amintiri și dor și durere și țară cu toate înțeleșurile pe care acest termen le conține: „E țara așezată în ființă / Și-n dulcele cuvîntului fîntini / Cu ochii-nlăcrimați de biruință / Și de tristetea doinei din bătrîni, / E țara mea de rod și de-așteptare, / Chemîndu-mă în fiecare ceas / Să-i fiu alături stîlp și întrebare / Și drum fără odihnă și popas / Și să visez în hohotul luminii, / Ori cu tăcerea nopții căpătîi, / Acasă lîngă sufletul grădinii, / Acasă lîngă liniștea dinții” (*Acasă*). Nimic epigonic și în această poezie, ca în atîtea altele, de altfel, dimotrivă, modalități artistice proprii, inedite. Capabile să revigoreze teme vechi și foarte solicitate, un timbru nou, care ne anunță un poet.

Ion Dodu Bălan

P.S. În articolul precedent, pag. 5, col. 1, desigur, Iuliu Zanne.

Proză și poezie

se dezvăluie ca un nou document al unei jubilații lirice permanente. Autorul nu face o distincție între ceea ce merită și ceea ce nu merită să devină poezie și mai ales între ceea ce poate și ceea ce nu poate să devină poezie. Asemenea cuiva care ar încerca să fabrice porțelan nu numai din lut fin, ci și din alte feluri de pămînt, după cum se nimereste, el transpune într-un registru solemn orice element al realității. Și dacă uneori proza rămîne proză, neavînd cum fi înobilată de rostirea ceremonială, alteori se produc metamorfoze neașteptate.

Astfel, există poeme — *Pitulicea, Marea* — în care autorul își povestește viața sau anumite episoade din viața convins că trebuie să le salveze de la uitare. Primul dintre poemele menționate cuprinde un *love story* din care aflăm, printre altele, că „pitulicea” este abelativul duos pentru femeia iubită. Poetul face și alte dezvăluiri prozaice: „Pitulicea o cheamă. Refren. Și-i chiar așa ca o pitulice. / Parcă noi amîndoi invențăm dragostea. Flămînzii. / Inversunați și flămînzii. Repede. Repede. Repede.”. „Pe urmă tu știi la întoarcere te-am căutat venise toamna / m-ai așteptat într-un «scai» în care nu te-am recunoscut”; „Acum ce să-ți mai povestesc l-ai cunoscut pe bătrîn și tu!”; „Pitulicea îmi șopteste ce mult vor costa cele două inele... / Mă întreabă și abia îl răspund. Bine, îmi zice ea infocată, / atunci vîd eu ce fac. Te-ai supărat? Cum să mă supăr?” etc. Tot acest conglomerat de situații comune intră însă din cînd în cînd în rezonanță cu gîndirea poetică. Un telefon primit de la New York după miezul nopții îl face pe poet să reflecteze: „pămîntul acum e ca un copac / nu cine știe ce gros totuși nu ne vedem de o parte / și alta”. O asemenea reprezentare are, fără îndoială, valoare lirică deosebită, plecînd de la o caracteristică a telecomunicației moderne — și anume transmiterea aproape instantanee a vocii omenești la mari distanțe — ne face să vedem pentru o clipă planeta de foarte sus, dintr-o perspectivă integratoare și să ne-o închipuim ca pe un paravan de dîncolo de care se aud șoapte.

De un tratament similar au parte nemăratele reflecții cu caracter aforistic din acest volum. Poemul *Canonul mare*, care cuprinde scurte însemnări intitulate *Gîndul, Talentul, Curajul* ș.a.m.d., oferă imaginea neîntreruptei strădăni de a integra în poezie tot felul de considerații asupra vieții. Unele dintre acestea rămîn, desigur, „în afară”, dovădindu-se refractare la prelucrarea artistică și permițînd doar o ritmare apodictică a enun-

țurilor respective: „filosofia cuiva stă în modul / cum își petrece timpul; înțeleptul tace; / istetul dă din mîini (iar se crede istet); / femeia se ceartă; copilul plînge; / rața măcaie; calul nechează; / firul de iarbă crește; eu scriu”. Însă putem semnala și cazuri cînd meditația se fixează în fraze lapidare și elegante: „am să uit: pentru uitare a născut memoria inteligența”; „orice lucru perfect rămîne pe veci perfectibil” etc., sau chiar momente în care ideile capătă consistență plastică: „a venit șarpele demonul care mușcă decent”; „au scăpat mirii inelele în apă / s-au dus la fund la stelele ce se văd îndepărtate”.

Un amplu poem, *Marea și stelele*, pe care autorul îl subintitulează „cosmogonie” pentru a dirija discret, pe un făgaș convopabil lui, eventualele comentarii critice, este un monolog sacerdotal, care se caracterizează mai curînd prin grandilocvență decît prin grandoare. Influențele eminesciene, pe care Mircea Iorgulescu le-a identificat malițios în scrisul lui Ion Murgeanu (*Scriitori tineri contemporani*, Editura Eminescu, 1978, pag. 111) reapar aici, probabil cu funcția de „replică” la cosmogonia marelui poet: „Din cerul meu de jos călătorii, / si-aici în visul meu nu-l luptă, / nici zvon de patimi; pot pieri / aici toți cîți jîgnesc ideea!”

Cel mai dens și interesant compartiment al cărții poartă titlul *Roman* și cuprinde patruzeci de sonete scrise, în general, cu o mină sigură și avînd o linie somptuoasă și simplă, de togă romană. Inspirației de tip digresiv a lui Ion Murgeanu i se potrivește forma fixă nu numai pentru că o disciplinează, ci și fiindcă favorizează configurarea expresivă a unui sens. Iminența „terminării” poemului îi creează autorului un fel de panică, îl mobilizează intelectual și în consecință îl determină să-și formuleze memorabil intuițiile. Sint, de obicei, intuiții privind marea existenței, desfășurarea ei în cicluri fastuoase. Din sonete s-ar putea extrage o întreagă colecție de versuri inspirate: „Credeam că fac discursul meu să țînă / în loc o noapte ca să-i dea lumină”; „un duh al vieții și alt duh de moarte / se chinuie pe-această filă-n carte”; „răzbate clinchetul ușor de rază! / lovindu-ne ca niște vechi ulcele”; „Ce-am vrut eu oare în această carte? / ce roi de stele sufletul meu vede? / de grija vieții m-am uitat în moarte”; „ci nu vom fi nici rază nici scînteie; rouă / vom fi în zori; miros de fin cînd plouă!”

În versurile lui Ion Murgeanu proza s-ar transforma complet în poezie în prezența unui mai activ spirit critic.

Alex. Ștefănescu

Viața la țară

■ CE se remarcă în povestirile lui Corneliu Fotea (*Noaptea fără Caterina*, Ed. Albatros), dîncolo de mediul sătesc pe care-l evocă, este interioritatea privirii, depasarea ei permanentă dinspre decor spre intimitatea subiectului și de la faptul epic la comentarea efectelor lui în sensibilitatea personajelor. Cu o viață lăuntrică bogată, acestea trec ușor din realitate în vis sau invers și prezintă o poftă teribilă de problematizare. Jocul dintre vis și veghe înlăuntrul ficțiunii, pe de o parte, și dintre ficțiune și confesiune, pe de alta, pune narațiunea pe un făgaș poetic iar tendința problematizării face să se vadă complexitatea afectivă ce determină și cele mai simple reacții comportamentale. Dar, cum bine notează Daniel Dimitriu în citeva fraze de prezentare, poezia nu idilizează materia epică, după cum, adaug eu, problematizarea e cu măsură și nu complică deformat mișcarea personajelor. Tînarul prozator cunoaște bine felul de a fi al țăranelui, știe să-i descifreze gesturile și dedesubtul vorbelor, îl observă cu afecțiune însă dintr-un punct relativ depărtat, pentru a da probabil impresia de obiectivare, necesară în climatul poetic al narațiunii. Impregnate de dialoguri (voluptatea oralității!), textele lui Corneliu Fotea sint, în majoritate, mici scene din acelea care se repetă deseori în piesa vieții omului de la țară și au cu toate acestea un relief particular, un anume inedit ce vine din felul în care se angajează fiecare subiect în cadrul repetitiv, din reacțiile, vorbele și afectele lor, niciodată aceleași de la unul la altul într-o situație comună; ceea ce e general și, prin asta, banal se acordă cu ceea ce e particular și proaspăt astfel încît impresia lăsată de aceste incursiuni în orizontul mentalității și comportamentului lumii rurale e de poveste în care totu-i vechi și nou e totul. Perspectiva sentimentală, învățătoarească, plasează stilistic prozele în afara orizontului de așteptare al cititorului de azi, de unde și parfumul lor de lucru vechi, lesne sesizabil.

Excepție de la asta face doar povestirea titlulară, cea mai bună din toate și scrisă într-un registru tematico-stilistic diferit de al celorlalte. De data aceasta prozatorul nu mai e un observator al lumii rurale ci este chiar el obiectul observației; povestirea este deci o confesiune, o restituire a experienței personale și impresionează prin aerul furios al evocării și prin sinceritatea cu care naratorul își asumă tot felul de situații, unele inconvenabile; e mărturisirea unui inadaptabil, a unui „exclus”, scrisă cu inversurare și spirit critic; o bogată memorie afectivă scoate la iveală întâmplări, care mai banale, care mai insolite dar spiritul critic, furia rectificărilor caută în toate numai argumentele perspectivei naratorului ca pe niște explicații ale inadaptării și refuzului; în măsura în care evenimentele experienței personale se inscriu într-un context mai larg confesiunea naratorului vizează și cadrul social; în prim plan rămîne însă sentimentul dramatic al absenței ființei apropiate fără de care eul celui care povestește pare a fi scîndat. Poate că linia epică mai convenabilă lui Corneliu Fotea este aceasta din povestirea ce dă titlul cărții, nu numai pentru că reprezintă, în raport cu a prozelor rurale, un spor de modernitate dar și pentru că îi exprimă mai convinsător subiectivitatea, el fiind un sentimental cu inclinații reflexive notabile. Mai cu seamă din această confruntare a unei sentimentale cu undă reflexivă rezultă poezia calmă, discretă și persistentă a textelor sale. Riscul căderii în anecdotic pe care citeva proze nu l-au putut evita e și el un efect al nesincronizării celor două unde de temperament ale autorului. După cum cantitatea mare de interogații (mod, desigur, al problematizării) riscă alteori să obtureze canalul epic. Zona care-l prinde pe Corneliu Fotea e a echilibrului între privirea observatorului distanțat și a implicatului. Problema lui e găsirea tonului potrivit acestui echilibru.

Laurențiu Ulici

Secția de dramaturgie

● Secția de dramaturgie și critică teatrală din cadrul Asociației Scriitorilor din București a ținut o nouă sesiune (12 ianuarie, 1983) în probleme de valorificare a pieselor de teatru în raport cu unele organisme și instituții culturale.

Au luat cuvîntul Tudor Popescu, Eugenia Busuiocanu, Vasile Iosif, Mihail Georgescu, Virginia Șerbănescu, Mihail Davidoglu, Alexandru Popescu, Gheorghe Dumbrăveanu, Dorel Dorian, Igor Grinevici, Sanda Diaconescu, Paul Anghel.

Au răspuns: Ioana Prodan și Georgeta Răboj din partea Radioteleviziunii, Mihail Crișan și Victor Parhon din partea Institutului de cercetări etnologice.

În final, a făcut aprecieri generale Paul Everac, secretarul secției.

NICOLAE CEAUȘESCU — O BIO

S-A născut într-un sat, la 26 ianuarie 1918 : Scornicești. Un sat din județul Olt. Dincolo de sat erau pădurea și curgerea riului cu valea sa din oglinzi, cu maluri de iarbă. Riul — adică Oltul ! Oltul izvorăște, cum spune legenda, dintr-o izbitură făcută în stinca muntelui de copita unui cerb, precum căderile de fulger. Oltul pleacă la drum din câteva picături ce devin însă curind vijelișoare. Oltul e frate cu Mureșul, umplind pământul nostru cu ceea ce putem numi bucurie și înțelepciune. Oltul trece printre stinci și printre smocuri de papură și rogoz și albia lui, lărgindu-se mereu, aduce cu el în cimpie chiar imaginea muntelui din care izvorăște. Dar, totodată, și imaginea revoltei — cum însuși tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta, evocând drumul său revoluționar:

„Ca fiu de țaran, am cunoscut asuprirea moșierilor, iar apoi, începând de la 11 ani, exploatarea capitalistă”.

Primii săi dascăli au fost chiar oamenii din sat. Am stat de vorbă, în comuna Scornicești, cu cei în a căror memorie s-a întipărit pentru totdeauna chipul copilului plecat în lume să caute libertatea și dreptatea. Pe atunci satul era stăpinit de doi boieri. De pretutindeni moșia pătrundea până lângă gardurile caselor acoperite cu paie. Ca o țesătură se ridica în lungul drumului amintirile ce ne dau, la un loc, imaginea prăpastiei întunecate și a piscului strălucitor. Înspre acele creste scăldate în lumină alit de apropiate de idealul său, copil încă fiind, tovarășul Nicolae Ceaușescu a plecat din sat cu o traistă în spinare și, cum își amintesc oamenii, desculț. Lumea în care se ducea era țara sa, o lume pe care, încă de pe atunci, dorea să o îndrepte.

„Încă în 1930, la vârsta de 12 ani, participam de acum activ la viața și la lupta tineretului sindical revoluționar”.

Bucureștii acelor ani, anii puternicelor manifestații și greve muncitorești cărora tinărul, devenit muncitor, avea să le pătrundă repede sensurile, l-a primit încă de la 14 ani în mișcarea revoluționară. Fascismului, nedreptăților și mizeriei sociale, Partidul Comunist Român le opunea lupta maselor, dirză, eroică, neînfricată — școală de cea mai înaltă exigență pentru formarea și călirea luptătorului comunist.

„Aceste împrejurări în care am intrat în mișcarea revoluționară sindicală, iar apoi, în 1933, în Uniunea Tineretului Comunist — dată ce marchează și calitatea de membru al partidului — au pus o puternică amprentă asupra vieții și activității mele revoluționare și politice”.

Încă de la început, tinărului revoluționar cu priviri scâlpărătoare, pline de cutezanță, cu un innăscut simț organizatoric, Partidul Comunist i-a încredințat sarcini de o deosebită importanță, sarcini de încredere și de răspundere în mișcarea antifascistă a tineretului, în conducerea organizațiilor de tineret din Oltenia și Prahova. La vârsta de numai 15 ani, tovarășul Nicolae Ceaușescu participă, ca reprezentant al tineretului democrat din Capitală, la Conferința luptătorilor antifasciști din România și este ales membru al Comitetului Național Antifascist. Același an, 1933, este și anul celei dintii arestări, începutul unei îndelungi și al unei crunte prigoane. În fișele organelor represive se nota : „incitare la grevă”, răspindire de manifeste „împotriva ordinii de stat”. Deferirea către Parchetul Tribunalului Ilfov s-a petrecut toamna, la 23 noiembrie.

În vara anului următor, 1934, ducind la Craiova scrisori de protest din partea muncitorilor din București împotriva înscenării juridice intentate conducătorilor luptelor ceferiștilor și petroliștilor din ianuarie-februarie 1933 — deci, acum o jumătate de secol ! — tovarășul Nicolae

Ceaușescu este arestat din nou. La interogatoriu, fără să se lase intimidat, tinărul comunist a precizat că venise la Craiova din proprie inițiativă, că el însuși strinsese semnături pe memoriile de protest și de solidaritate cu lupta dreaptă a greviștilor, dar că, totodată, avea și împunericul de a fi fost „în acest scop delegat din partea organizațiilor muncitorești din Capitală să meargă la Craiova pentru a depune aceste proteste și a face declarații favorabile ceferiștilor de la Grivița”. Deși, în cele din urmă, eliberat, organele represive ale județului Dolj trimiteau Prefecturii poliției din București o notă semnalind, pur și simplu, că tinărul Nicolae Ceaușescu este un „comunist periculos”. Și, în septembrie 1934, este din nou arestat, motivul fiind exact același : a participat la o întrunire antifascistă „fără autorizația prefecturii”. După eliberare i se fixează domiciliu obligatoriu în satul natal și este dus spre Scornicești pe jos, din post în post, cu miinile legate și, iarăși, desculț.

Dar tinărul revoluționar, care nu se temea de amenințările jandarmilor, a încălcat interdicția și a plecat în Prahova, unde Partidul i-a încredințat sarcina de secretar al Comitetului regional al Uniunii Tineretului Comunist. Începe o muncă grea, începe o nouă luptă. Tinerii comuniști, la indicația Partidului, pătrund în zone largi din toată țara — pretutindeni se trage semnalul de alarmă față de primejdia fascismului.

INCA de la făurirea sa, Partidul Comunist Român, apreciind imensul potențial revoluționar al tineretului, a acordat atenție canalizării energiilor sale, a bogatelor sale resurse de dăruire și pasiune pe făgașul luptei pentru răsturnarea nedreptelor rânduiri și zidirea unei noi societăți. Tineretul român, tineretul revoluționar a văzut în Partid o forță uriașă prin filosofie și țel, modelul pururea viu de abnegație în slujba unui ideal înalt, urmându-l cu neînfricare, cu neabătută hotărâre pe drumul greu al luptei de clasă.

La școala aspră a luptei pentru libertate, în crezul viu al practicii revoluționare, s-au format militanți de seamă ai clasei muncitoare, iar exemplul cel mai luminos dintre miile și miile de activiști creșcuți și afirmați în rindurile Uniunii Tineretului Comunist l-a dat, de la început, cel care avea să devină în primăvara anului 1936 un simbol al neînfricării, al cutezanței revoluționare, al eroismului : tovarășul Nicolae Ceaușescu. Fusese iarăși arestat, în comuna Ulmi, județul Dimbovița, iar apoi, în urma Procesului militanților comuniști și antifasciști de la Brașov, din mai-iunie 1936, condamnat de Tribunalul militar la ani grei de detențiune, în cea mai odioasă închisoare — Doftana. Avea atunci vârsta de 18 ani. Totul era însă să nu te lași înfrânt, să ai o mare și neclintită voință, un țel înalt, credința nestrămutată într-o lume nouă.

„Să ții sus steagul luptei revoluționare”.

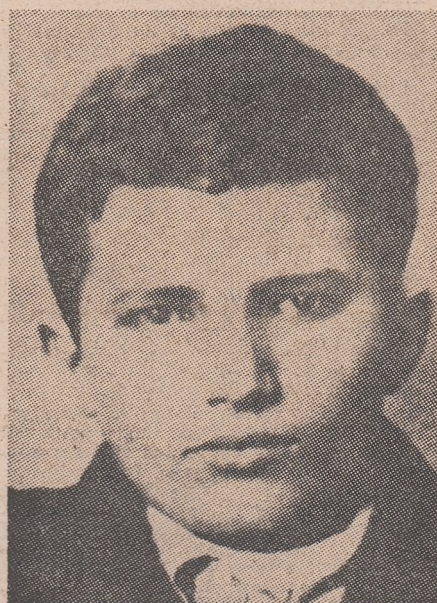
Crezul comunist nu putea fi învins :

„Să lupti, înfruntând represiunile și teroarea împotriva asupririi sociale și naționale, pentru înfăptuirea unei lumi mai drepte”.

Izvorul tăriei, al dirzeniei de neînduplecat, al spiritului de sacrificiu consta tocmai în devotamentul față de idealurile poporului.

„Să clădim, mergând până la jertfă, fericirea patriei și poporului român”.

În decembrie 1933, la ieșirea din închisoarea Doftana, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în vîrstă de numai 20 de ani, va reinnoa repede firul activității sale revoluționare, activind ca membru al Comisiei tineretului comunist pe Capitală, apoi ca membru al Comitetului Central

Fotografie a tovarășului Nicolae Ceaușescu din 1933, anul intrării sale în U.T.C.

al U.T.C., apoi ca secretar al C.C. al U.T.C.

La 1 Mai 1939 va aduce o contribuție esențială la pregătirea și desfășurarea amplei demonstrații antifasciste, una dintre marile manifestații împotriva amenințărilor fasciste din Europa.

Imperativele luptei partidului impun tot mai mult mobilizarea tineretului. Tovarășul Nicolae Ceaușescu primește, alături de alți militanți de frunte ai partidului, alături de tineri comuniști între care și tovarășa Elena Petrescu (Ceaușescu) sarcina de a transforma manifestația breslelor muncitorești de la 1 Mai 1939 într-o acțiune de mare amploare împotriva fascismului. O acțiune care avea să capete chiar din acele zile o importanță istorică, o acțiune care venea în sprijinul înfăptuirii unității clasei muncitoare, al creării Frontului Popular Antifascist. Scopul principal ? Salvagardarea independenței, a suveranității naționale și integrității teritoriale a poporului român.

Largi coloane de muncitori ai Bucureștiului au pornit atunci, la 1 Mai 1939, de la Sala Tomis, parcurgind un traseu ce-avea să ducă în Piața Palatului regal, Calea Victoriei avea aspectul unui cimp de manifestație revoluționară. Coloanele treceau fără a fi putut fi intimidare de agenții Siguranței, uluiți de uriașă forță patriotică. La Mormintul Eroului Necunoscut — simbol al prețurii pe care poporul român a dat-o întotdeauna eroilor neamului — din inițiativa comunistilor a fost depusă o coroană de flori. Lozincă principală : „Jos fascismul ! Jos Garda de Fier”.

În după amiaza aceleiași zile, la serbarea cîmpenească de pe Stadionul Muncitoresc de la Filaret, toate acțiunile culturale s-au desfășurat sub lozincă politică lansată de partidul comunist : „Pentru un front popular de luptă împotriva fascismului, pentru apărarea păcii !”. Manifestarea de la 1 Mai 1939 a avut un larg răsunet și peste hotare. După cum se știe, a fost cea dintii manifestare din Europa, de mari proporții, prin care poporul român s-a pronunțat răspicat împotriva ascensiunii naziste. Poporul român — scriau ziarele vremii din Anglia, Franța, Uniunea Sovietică — a spus un NU hotărât fascismului.

Manifestările revoluționare și patriotice de la 1 Mai 1939, în organizarea cărora un rol decisiv l-a avut tovarășul Nicolae Ceaușescu au făcut să sporească prestigiul partidului comunist în masele populare. Totodată însă s-au intensificat și măsurile represive. Dar comuniștii și-au continuat acțiunile politice. Se cerea apărarea militanților revoluționari arestați.

Pentru a le veni în ajutor, tovarăș Nicolae Ceaușescu, tovarășa Elena Petrescu (Ceaușescu), alți tineri comuniști din cercurile culturale ale breslor bucureștene au organizat pe stadion Ministerului Muncii din parcul „Veseliu” o serbare cîmpenească, la care au luat parte peste 1000 de muncitori. A fost o serăre tinerească la care, potrivit unei tradiții romantice, se alegea „regina muncii” titlu acordat atunci comunistei Elena Petrescu — conducătoarea secției de tineret din Sectorul II Negru, care — cum se arată într-un raport al autorităților — s-a adresat participanților cu cuvintele : „Mulțumesc proletariatului ceștient de eforturile făcute pentru apărarea libertății și a marilor clasei muncitoare. Cerem piine și dreptate, intră în legalitate !” În același raport se adăuga : „În același sens a vorbit apoi Nicolae Ceaușescu”.

Luna mai, natură înfloritoare, nat tinără. Ca și primăvara, năzuințele populare se fac tot mai puternic simțite : menii iubesc pacea, liniștea, țara. Intențiile antifasciste se intensifică. Re cerea Uniunii Tineretului Comunist de la ordinea zilei.

Dar iată că din clipa în care s-a a că tovarășul Nicolae Ceaușescu fus ales în conducerea Uniunii Tineretului Comunist, serviciile Siguranței s-au în mișcare și în urma unui ordin expr al guvernului îl căutau pretutindeni. găsindu-l, Tribunalul militar din București l-a judecat în contumacie, condinindu-l pentru „complot împotriva ordinii sociale”, la 3 ani închisoare și 20 000 amendă, transformată în 200 zile de ceră. Către sfîrșitul lunii iunie 1940, cursul unor intense pregătiri în vedea unei ample manifestații care trebuia aibă loc la București în ziua de 1 august proclamată „zi de luptă împotriva boiului”, tovarășul Nicolae Ceaușescu fost arestat și internat în închisoarea Jilava. Din nou, așadar, întinericul, to ra. Cînd fusese încarcerat prima oară avea decit 15 ani. Acum, după ce treia de anii Doftanei, intra pe porțile Jilave la vârsta de 22 de ani.

Cel de-al doilea război mondial i puse. Hitler pătrunsese în Paris, între Europa fiind amenințată de cotoșna nazistă. Instalată la 6 septembrie, guvernul antonescian avea să tirească țara, potrivea voinței poporului, în od război antisovietic. Dar mișcarea de zistență antinazistă, organizată și condin ilegalitate de partidul comunist luat o tot mai mare amploare.

Transferat de la Jilava în închisoare de la Caransebeș și Văcărești, și apoi

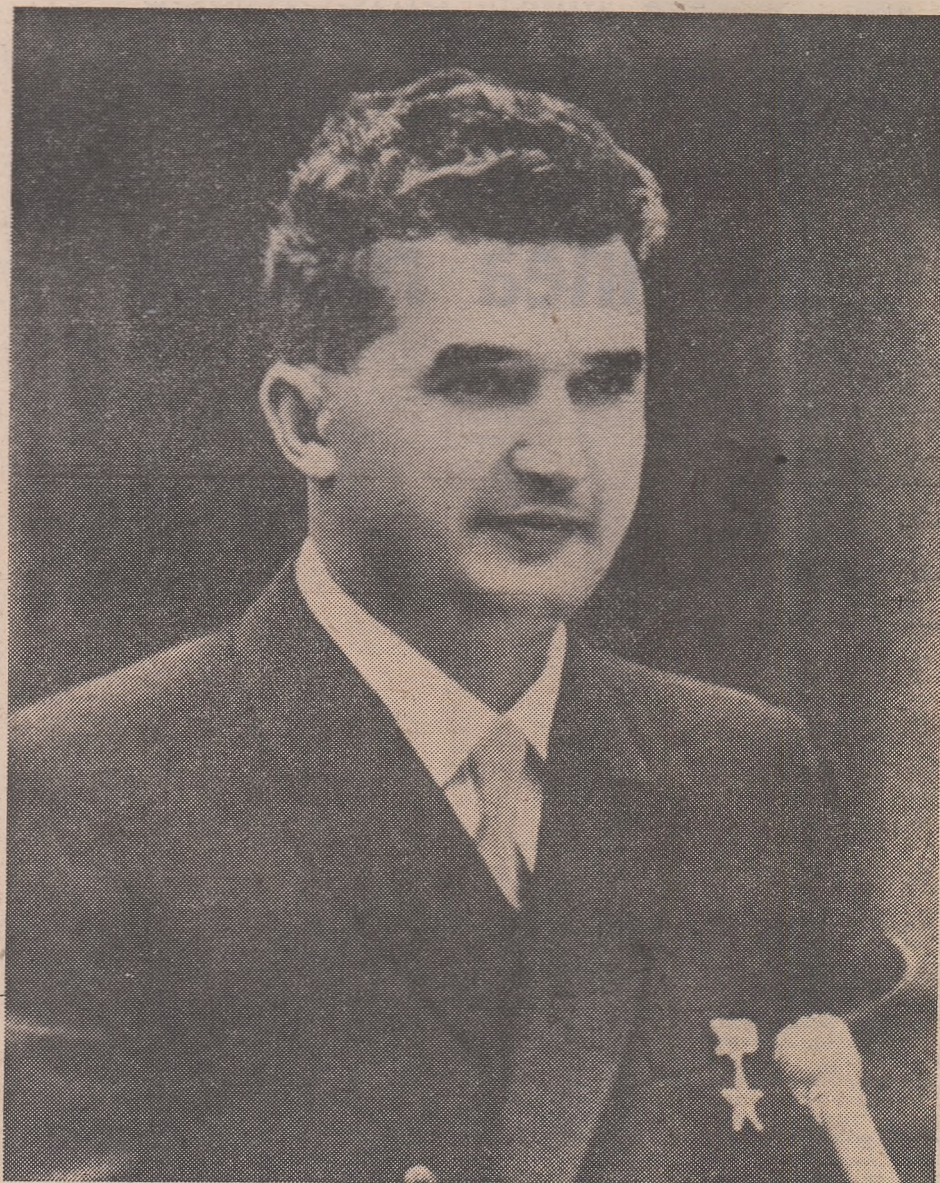
RAFIE EROICĂ

lagărul de internați politici din Tg. Jiu

Toamna 1944 — vorbind tinerilor comuniști

La Congresul al IX-lea al P.C.R.

agărul de la Tg. Jiu, tovarășul Nicolae Ceaușescu a ținut o permanentă legătură cu mișcarea populară de rezistență împotriva clictii militaro-fasciste. La Tg. Jiu el a făcut parte, alături de alte cadre, în baza ale Partidului Comunist, din conducerea organizației de partid din lagăr, ducând o contribuție de seamă la fixarea biectivelor de luptă politică și a liniei actice a partidului.

Un rol de seamă în informarea tovarășului Nicolae Ceaușescu, și prin el a organizației P.C.R. din lagăr, în transmiterea unor importante instrucțiuni și materiale conspirative de partid, l-a avut tovarășa Elena Ceaușescu. Documentele celor ani evocă prezența sa repetată la orile lagărului de la Tg. Jiu. În timp ce tovarășul Nicolae Ceaușescu era internat în lagăr, tovarășa Elena Ceaușescu — se rată într-un material memorialistic — continuă să lupte cu aceeași dăruire alături de nenumărați tovarăși, pentru aceleași idealuri.

Lupta împotriva ocupației fasciste se tețea.

VARA fierbinte a lui August 1944. Ea avea să devină un anotimp istoric. Din lagărul de la Tg. Jiu, călit într-o îndelungată luptă revoluționară, tovarășul Nicolae Ceaușescu se în ziua de 4 august 1944.

Începe o nouă luptă. O nouă misiune politică incredințată de partidul comunist: sarcina mobilizării tineretului în derea încadrării sale în planurile de făptuire a insurecției naționale antifasiste, a pregătirii tineretului pentru a lua rte, cu arma în mână, la epopeea elirării patriei de sub nazism.

Gărzile patriotice, armatele române eliratoare, alături de armatele sovietice, u puternice lovituri trupelor naziste.

23 August 1944 ! Ziua Eliberării ! Clipa lui uriaș entuziasm popular. Ca secretar al Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist, tovarășul Nicolae Ceaușescu se ocupă acum de pregătirea tineretului pentru mărețele obiective ale nului. Cu dinamismul său caracteristic, vizitează numeroase unități militare, scută cu tinerii care pleacă pe front, îi trenează la sporirea producției din fabrici, lărgind mereu ecoul chemării lante de partid: „Totul pentru front, tot pentru victorie !” La 25 octombrie 14 armatele române, alături de armatele sovietice, eliberează ultima brazdă pământ românească și merg mai departe ntru eliberarea altor popoare, pînă la istoria finală asupra nazismului.

Activitatea tovarășului Nicolae Ceaușescu este tot mai vastă. Îndepli-

nește acum funcția de secretar general al Uniunii Tineretului Comunist. Într-un articol apărut în primul număr legal al „Scintei”, scrie :

„Tineretul este viitorul unui popor. Spre el își îndreaptă privirea și speranța toți oamenii de știință și politici. Cu energia și entuziasmul său, tineretul este o forță creatoare, care pusă în serviciul științei și progresului poate da un ajutor prețios pentru dezvoltarea economică, socială, politică și științifică a unui popor.”

În țară singurează încă rănile războiului. Dar libertatea aduce pentru oamenii muncii, pentru popor și pentru noul său destin întreaga ei lumină. În abataje, în fabrici, victoria se obține acum prin muncă. Țăranii, muncitorii, intelectualii, toți oamenii de bună credință, uniți întru același ideal, pornesc, la chemarea Partidului Comunist Român, la lupta pentru democratizarea țării. Au loc mari adunări populare pentru un guvern al Frontului Național Democratic. Se schimbă prefecți, se schimbă primari.

La 6 martie 1945, soarta bătăliei pentru putere e hotărâtă. Sub presiunea maselor populare se formează guvernul de largă concentrare democratică, condus de Doctor Petru Groza. Un guvern în care precumpăneau reprezentanții clasei muncitoare și ai țăranimii. În România se instaurează regimul democrat-popular.

După grele încercări, țara își adună toate puterile pentru drumul cel nou. Pe tovarășul Nicolae Ceaușescu îl aflăm mereu în primele rinduri ale revoluției, conducând direct forța de neprețuit a patriei — tineretul.

Cel mai tânăr, dar și militantul cu o bogată activitate revoluționară, își aduce contribuția în primul rind la organizarea tineretului în conformitate cu principiile Partidului Comunist Român, care i-au călăuzit pașii în toți anii săi de luptă, întreaga concepție practică și politică.

La cea dintii Conferință Națională a partidului, din toamna anului 1945, care are loc în primul an de libertate al României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la vîrsta de 27 de ani, este ales membru al Comitetului Central. Ca secretar al regiunii Oltenia, organizează în Dolj campania electorală pentru primele alegeri parlamentare postbelice, cele din noiembrie 1946. Tovarășul Nicolae Ceaușescu este ales deputat în județul Olt, meileag natal de unde și-a început activitatea revoluționară. Este desemnat ca membru în Comisia pentru agricultură a forului legislativ suprem : Marea Adunare Na-

țională, unde, la adoptarea legii de organizare judecătorească, ia cuvîntul — în numele Partidului Comunist Român.

Toate aceste răspunderi se împletesc indestructibil: reforma agrară, lămurirea maselor asupra căilor de viitor, instaurarea dreptății prin lege de stat. Împetrativul vremii: sedimentarea alianței dintre clasa muncitoare și țăranime. Muncitorii vin la sate pentru repararea uneltelor agricole, pentru organizarea campaniei agricole. Vin cu ciocane și nicovale. Și cu cărți... Fiindcă începe, totodată, și alfabetizarea. Un proces de o forță impresionantă în viața poporului care-i dă timpului pecete de renaștere economică și spirituală. Începe, totodată, să străbată munții cu ecourile ei viguroase marea simfonie a primelor șantiere naționale ale tineretului.

SI IATĂ că la 30 Decembrie 1947 este proclamată Republica. Moment istoric ce avea să marcheze începutul unei ere noi, de transformări structurale, în viața social-economică a țării, sub semnul revoluției socialiste.

În februarie 1948 are loc, la Ateneul Român, primul Congres al Partidului unic al clasei muncitoare din România.

Calitățile moral-politice ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, formate într-o îndelungată perioadă de acțiuni și sacrificii, de experiență revoluționară, l-au impus în conștiința poporului ca pe un militant dirz și luminos, iubit de mase. Ca membru al conducerii superioare a Partidului Comunist Român, îndeplinește înalte funcții de partid și de stat. Este reales deputat și secretar al Marii Adunări Naționale. Primește apoi sarcini guvernamentale. Este numit ministru adjunct al agriculturii. Momentul este memorabil. Chiar în acea perioadă se pune problema vitală pentru construcția socialistă din România — cooperativizarea agriculturii. La 11 iunie 1948, sint date poporului întreprinderile industriale, minele, băncile, transporturile... Procesul construirii unei noi societăți devenea ireversibil. Tovarășul Nicolae Ceaușescu se află, cu întreaga sa capacitate revoluționară, cu tot devotamentul și energia sa puse în slujba idealurilor poporului, în cele dintii rinduri ale înfăptuirilor acestui nou peisaj social-politic al țării.

Se nasc primele cooperative agricole de producție. Apar primele tractoare românești. Fiecare zi devine acum o zi de reconstrucție, o zi înscrisă în clocotitorul proces de reintinerire a țării.

Tovarășul Nicolae Ceaușescu primește din partea partidului însărcinări noi. Avînd în permanență, între înaltele sale răspunderi, educarea tineretului, se ocupă acum, în calitate de ministru adjunct la Ministerul Apărării Naționale și șef al Direcției Superioare Politice a Armatei, de formarea tinerilor apărători ai cuceririlor revoluționare ale poporului român. În 1954 este ales secretar al Comitetului Central al partidului, iar un an mai tîrziu — membru al Prezidiului Marii Adunări Naționale.

La Congresul partidului din 1955 tovarășul Nicolae Ceaușescu a prezentat raportul asupra statutului. Ideea fundamentală: disciplina de partid, activitatea devotată în slujba poporului — calități morale de bază ale comunismului.

La 25 ianuarie 1958 la solemnitatea de la Palatul Marii Adunări Naționale i se conferă Ordinul „Steaua Republicii Populare Române” clasa I, cu prilejul împlinirii a 40 de ani.

MEREU tînăr, în ritmurile tineresti ale patriei, simbol al înaltelor năzuințe ale poporului român, de libertate, progres social și independență națională, tovarășul Nicolae Ceaușescu se află în vîltoarea marilor bătălii, își leagă numele de cele mai cutezătoare izbînzii ale noii Români, de edificarea socialismului.

Iată de ce, în martie 1965, Congresul al IX-lea al partidului, reprezentînd voința comuniștilor, a întregului nostru popor, îl alege în fruntea Partidului Comunist Român. Începe o epocă nouă în istoria țării, într-o viziune nouă a viitorului. O etapă profund innoitoare, ce poartă pecetea clarviziunii, cutezanței, omeniei tovarășului Nicolae Ceaușescu, care și-a închinat întreaga viață revoluției și fericirii poporului român.

Congresul al IX-lea se aseamănă cu deschiderea unui mare șantier care a cuprins, deodată, în mișcarea și patosul construcției întreg întinsul țării.

Congresul al IX-lea a deschis un nou drum industriei, agriculturii, cercetării, învățămîntului, culturii.

Congresul al IX-lea a dat județelor, așezărilor țării o nouă înfățișare.

Congresul al IX-lea a deschis un nou orizont României, tuturor fiilor ei, fără deosebire de naționalitate.

Congresul al IX-lea a adus patriei, prin Partidul Comunist Român, prin secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, era cea mai fertilă, cu deschiderile cele mai largi, cu seva cea mai adîncă, era cea mai glorioasă din întreaga istorie a României.

Vasile Băran

Mihail DIACONESCU

Chestiunea română

■ *Fragmentele ce urmează sînt din Singurătatea, care continuă seria de romane din care fac parte Culorile singelui (1973), Adevărul retorului Lucaci (1977), Umbrele nopții (1980) și Marele cîntec (1980), menite să constituie o lăltă o amplă fenomenologie epică a spiritului românesc.*

Singurătatea, se inspiră din evenimentele politice și diplomatice care au premers marelui act istoric al Unirii Principatelor Române, înfăptuit în 1859. El este totodată un roman dedicat fenomenului romantic în general și romantismului politic în special.

DIMINEAȚA de martie, plină de cețuri dese, de ploaie mărunță și de umezeală îi dădea domnului Dumitru Brătianu un început slab de durere de cap. De la hotelul din Bercy în care ședea pe cheiul Senei, în jos de **Jardin des Plantes**, pînă în centru, la **Café Procope**, unde urma să se întâlnească cu amicul Nicolae Goleșcu, drumul era lung iar birjarul bărbos nu părea a-și da toate silințele să mine mai repede caii împodobiți ai trăsuri sale urlașe, grozav de luxoase dar și nesuferit de greoaie. De la **Café Procope** împreună cu Nicolae aveau de mers apoi la Quai d'Orsay, unde excelența sa, tru-fașul domn Alexandru Joseph Colonna, conte de Walewski, titular la Departamentul Afacerilor Externe al Majestății sale Napoleon al III-lea, împăratul francezilor, urma să-i primească pentru a primi un nou memoriu al emigrației române din Franța.

Ceva mai încolo, prin fața marilor magazine **Marché Louvre**, **Belle Jardinière**, acesta din urmă deschis abia de cîteva săptămîni, birjarul încetini și coti din nou din pricina unor lucrări de canalizare. Domnul Dumitru Brătianu se opri cu greu să nu-l suduie. Făcu bine însă că nu-și mai dădu drumul la gură pentru că birjarul țîșni pe neașteptate într-o stradă îngustă pentru ca apoi să iasă drept în fața la **Procope**.

Domnul Dumitru Brătianu răsufli ușurat. Coborî în grabă rugindu-l pe birjar să-l aștepte.

La ora aceasta în cafenea se afla lume puțină. Mirosea plăcut a aburi calzi de cafea și a lapte fiert. Amicul Nicolae Goleșcu era la locul știut, lingă fereastră, cu o turcească mare în față și cu o farfurioară pe care se vedeau resturi de tort de ciocolată și de prăjitură cu frișcă **Brillat-Savarin**.

— A... ai sosit! îl întîmpină cel de la masă.

Și se ridică îndată ca să-i stringă mina. Înalt, bine croit în umeri, cu fruntea lată și un început de chelie, cu mișcări apășate, Nicolae Goleșcu, fostul locotenent domnesc în revoluția pașoptistă din Țara Românească, avea în toate ceva de militar innăscut.

— Bea-ți cafeaua! îi ceru Brătianu. Mi-e teamă să nu întîrziem!

— Nici o grijă, îl liniști amicul. Avem timp destul!

LA Quai d'Orsay trăsura sosi fără nici o întîrziere. Cei doi prieteni coborîră poruncindu-i din nou birjarului să stea să aștepte. Pentru că erau cunoscuți din alte venituri ale lor pe aici, oștenii și portarii înfîrîtați de la intrarea în palatul Departamentului pentru afacerile externe ale imperiului le deschiseră ușile plecîndu-se ceremonios.

În holul de la intrare, după ce își lăsară pelerinele de ploaie la garderobă, întîrziară amindoi în fața unor oglinzi uriașe de Veneția pentru a-și controla încă o dată ținuta. De înălțime potrivită, negricios, mlădios și subtil, foarte distins, domnul Dumitru Brătianu avea în toată înfățișarea sa aerul sever al unui diplomat rigid, pe care croiala deosebit de elegantă a hainelor, după ultimele noutăți în materie de modă, abia izbutea să-l risipească puțin. Își plimbă mina prin păr ca să-l potrivească, apoi îndepărtă cu virful degetelor un fir de praf nevăzut de pe guler. Totul era bine.

Purtăci mai departe de un valet înfîrîtat, urcară pe niște trepte uriașe de marmură, trecură prin săli înalte cu pereții acoperiți de oglinzi și tablouri, se întîlniră cu slujbași tăcuți și eleganți care se inclinau deosebit de ceremonios și, în fine, fură lăsați în camera de lucru a ministrului. Valetul îi pofti să la loc pe niște scaune tapetate cu mătase gălbuie, apoi se trase îndărăt închizînd ușile. Ministrul nu venise încă.

Cei doi se asezară. Din mapa de piele neagră pe care o purtase tot timpul cu el, amicul Goleșcu scoase noul memoriu adresat împăratului. Stătură astfel nemiscăți cîteva clipe. Așteptarea era apășătoare. Se auzi usa deschizîndu-se. În încăperea intră excelența sa Alexandru Joseph Colonna, conte de Walewski, ministru secretar de stat la Departamentul afacerilor externe al Franței. De statură potrivită, burtos, cu părul aproape alb la cei patruzeci și șase de ani ai săi, ministrul nu semăna deloc a mare demnitar imperial. Arăta mai curînd a slujbaş obișnuit într-un minister oarecare. Cei doi emigranți zvîcniră în picioare.

— Fiți bineveniți, domnilor! le ură el oaspeților săi. Mă bucur să vă revăd!

Oaspeții se inclinară scurt. Strinseră mina întinsă, apoi așteptară pînă cînd gazda le făcu semn să ia loc. Față în față, așezați pe scaunele frumos tapisate cu mătase galbenă, înconjuți de tablouri mari și goblenuri înfățișînd scene cimpe-nești, întîlnirea semăna a vizită protocolară, obișnuită. De fapt, noul memoriu și mult așteptată primire la majestatea sa împăratul, pe care cei doi doreau s-o ceară acum, puteau fi decisive nu numai pentru mersul Conferinței de pace ci și pentru soarta întregii emigrații românești.

— Vă rugăm, excelență, rosti limpede amicul Nicolae Goleșcu, să acceptați omagiile noastre profund cordiale. Națiunea română nu uită ce înseamnă ajutorul Franței pentru înfăptuirea propriilor sale idealuri în împrejurările de acum.

Și zicînd aceasta se ridică și înmînă ministrului memoriul adresat împăratului în numele emigrației române și al Partidei naționale liberale și unioniste din Principatele Dunărene. Apoi se așeză la loc. **Monsieur Walewski** luă hîrtiile și le puse pe masa de lucru fără să le răsfoiască.

— În ședința de ieri a Congresului de pace, le comunică el oaspeților, delegatul Imperiului Otoman a cerut, mai apăsat ca oricînd, întărirea drepturilor sale suzerane asupra Principatelor Române. Faptul că Imperiul a ieșit învingător în războiul cu Rusia îi dă temeiuri noi în demersurile sale... După cum știți, Franța are o deosebită simpatie față de națiunea română, soră bună de gînt latină... Între simpatia profundă față de români și necesitatea echilibrului european, Franța nu-și poate îngădui însă nesocotirea cererilor otomane...

— Vreți să spuneți, întrebă sec domnul Dumitru Brătianu, că Franța nu va întreprinde nimic pentru schimbarea situației de acum de la gurile Dunării?

— Avem cea mai vie simpatie pentru români, întări ministrul Walewski. Vom încerca deci să conciliem simpatia aceasta cu rațiunea de stat, cu exigențele unei păci europene echitabile și durabile și, bineînțeles, cu cererile otomanilor...

— Noi nu cerem însă Europei și cu deosebire Franței, interveni amicul Nicolae Goleșcu, să ia parte la dorințele noastre numai din simpatie pentru noi... Noi nu ne facem iluzii!... Dacă interesul puterilor europene s-a trezit în privința românilor, el nu se leagă nici de nobila noastră sorginte latină, nici de amintirea gloriei trecutului, nici, mai ales, de toate suferințele pe care locuitorii de la Carpați, Dunăre și Marea Neagră le îndură de secole între trei uriașe imperii lipsite de orice scrupule și gata oricînd de noi încălcări de teritorii... Simpatia Franței pentru noi are însă un mobil mult mai puternic: interesul general al păcii devenit inseparabil de interesele românești... Este în interesul Franței, al Europei și al păcii ca Țara Românească și Moldova să fie unite... Despărțite, ele pot fi oricînd o pradă ușoară pentru vecini urlași... Unite — lucrurile se schimbă... În urma războiului Crimeii, cunoscutule planuri de expansiune par dejucate... Dar nu și nimicite!... Austria folosește aceleși mijloace încercînd să ia locul țarilor... Dunărea este proclamată fluviu german ca și Rinul... Turcia, pe de altă parte, este mereu tentată să încorporeze Principatele sub pretextul unității imperiului lor de care spuneți că și ieri s-a vorbit în Conferință...

— Delegații otomani, aminti contele Walewski, vorbesc mereu de faptul că relațiile lor cu românii sînt statuate prin tractate vechi și irevocabile...

— Este adevărat, întări amicul Nicolae Goleșcu. Dar tot atât de adevărat este și faptul că Principatele Române n-au fost cucerite prin forța armelor... Ele s-au aliat Porții prin tractate succesive... Sublima Poartă s-a angajat să le protejeze în schimbul plății unui tribut... Alianța nu înseamnă supunere... Aceste tractate sînt și în prezent singura noastră legătură politică cu Imperiul Otoman... Convențiile și tractatele prin care Turcia a permis cedarea unor părți din teritoriul lor sînt nule de drept întrucît s-au încheiat fără participarea și consimțămîntul românilor... Turcia nu putea ceda ceea ce nu-i aparținea... **Abusum non tollit usum; l'abus n'enleve pas l'usage...** Tractatele cu înalta Poartă prevăd în mod clar toate drepturile la guvernare și la autonomie internă... În virtutea drepturilor sacre la suveranitate, guvernare și administrație autonomă, românii cer acum, mai mult ca oricînd, Unirea lor într-un singur stat...

Luptătorii pentru libertate din Țara Românească (după „Illustrierter Zeitung”, Leipzig)

— Majestatea sa împăratul a luat cunoștință de această dorință a românilor și mai ales de faptul că posibilitatea alegerii viitorului domnitor din familiile princiare sau imperiale austriece, rusești sau otomane este, după opinia oamenilor politici din Principate, cu totul exclusă...

— Despre această chestiune, adăugă domnul Dumitru Brătianu, am dori mult să discutăm cu însăși majestatea sa împăratul...

Monsieur Walewski rămase tăcut timp de cîteva clipe.

— Înțeleg dorința domniilor voastre de a ajunge la majestatea sa... Nu știu însă dacă o astfel de dorință e bine să fie mărturisită...

Cei doi emigranți își încrucișară privirile.

— Ce rațiuni, întrebă foarte grijuliu domnul Dumitru Brătianu, se pot opune unei astfel de dorințe?

— Starea de emigranți politici a domniilor voastre, îl lămurî sec Walewski, precum și faptul că sinteți amestecați în felurite societăți secrete internaționale tot atât de primejdioase pentru pacea Europei ca neînțelegerile grave dintre marile puteri, ca anumite conflicte sociale sau ca războaiele chiar...

Domnul Dumitru Brătianu abia se stăpîni să nu-și stringă pumnii într-o mișcare necontrolată. Mina dreptă dădea să-i tremure. Ca un diplomat încercat ce era izbuti să-și păstreze fața senină. Ba mai mult, își agăță pe ea și un zîmbet.

— Înainte de a fi emigranți noi sîntem români, rosti el limpede. Domnul Nicolae Goleșcu a făcut parte din locotenența domnească instituită în Țara Românească după Revoluție... Tocmai de aceea a fost desemnat să înfățișeze aici dorințele noastre... Memoriile pe care le adresăm majestății sale imperiale, puterilor europene iar acum Conferinței de pace de la Paris vorbesc în numele Partidei naționale și liberale care în Țara Românească este prigonită și silită să emigreze dar care în Moldova se află la putere și susține cu toate mijloacele de care e în stare Unirea mult visată... Memoriile noastre vorbesc mai ales în numele națiunii întregi care luptă cu arma în mină pentru a-și apăra libertatea... În această luptă cad zilnic morți și răniți... Națiunea română are dreptul să fie ascultată!...

— Bineînțeles! rosti împăciuitor **monsieur Walewski**. Și tocmai pentru acest motiv Franța acordă emigrației românești un azil politic pe care noi îl socotim ireproșabil... Guvernul majestății sale împăratului nu poate uita însă că această emigrație este privită cu o ură necruțătoare de curțile imperiale de la Viena și Sankt-Petersburg cu care noi tratăm tocmai acum pacea mult dorită... Pe deasupra — unii din emigranții români au avut adevărate de-aface cu poliția noastră politică... Printre ei se află și rudele dumneavoastră, domnule Goleșcu!...

Domnul Dumitru Brătianu își simți gura uscată. Înghiți în sec. Trușă **monsieur** conte Walewski era nu numai un conser-vator insolent ci și un vulpoi desăvîrșit. Tot ceea ce spunea arăta cum nu se poate mai bine starea sa de demnitar ascultat și temut al unei mari puteri pentru care combinațiile politice înseamnă, de fapt, un joc necurmat de interese în care principiile proclamate atât de răsunător sînt respectate doar în măsura în care se dovedesc utile. În clipa aceea îl ura din adîncul sufletului. Totuși nu-și părăsi nici zîmbetul, nici tonul obișnuit al glasului.

— Înțelegem foarte bine aceste rațiuni superioare, rosti el. Și ne bucurăm să auzim că ele se unesc cu cea mai vie simpatie față de cauza românească... Ne rămîne totuși speranța că noul nostru memoriu către majestatea sa împăratul va fi luat în considerare cu cea mai mare băgare de seamă... În el se află o expunere foarte amănunțită a stării politice a românilor de pretutindeni...

— Majestatea sa împăratul urmărește personal evenimentele din Principatele Dunărene! îi încredință ministrul. Va primi memoriul cel mult peste o oră!

După care se ridică în picioare — semn că întrevăderea se încheiase.

Cei doi emigranți se inclinară. Ministrul se înfățișarea de burghez rotofei le strînsese mîinile apoi îi conduse pînă la ușă.

— Vom păstra legătura! îi încredință el hotărît.

IN aceeași zi, dar cu două ore mai tîrziu, **monsieur** Alexandru Joseph Colonna, conte de Walewski, ministru secretar de stat la Departamentul afacerilor externe, era convocat de preaputernicul lui văr, majestatea sa Charles Louis Napoleon al III-lea Bonaparte, împăratul francezilor. Biroul de lucru imperial se afla la catul al II-lea de la **Palais des Tuileries**. Ferestrele sale înalte dădeau spre colțul dinspre Sena unde se vedea debarcaderul cel mare cu podul de piatră și vechea piață a vinzătorilor de flori — pustie acum din pricina frigului și a ploii mărunte de primăvară întîrziată. Căldura moale a sobelor, pereții înalți, tapetați cu mătase albastră, cele două gobelinuri de Châtenois cu Medeea ajutîndu-i pe argonauți, plăcile de marmură roșie în consola pe care se aflau vase mari de porțelan de Sevres și Capo di Monte, mica oglindă de San-

sovino cu ramă aurită, masa de lemn de abanos cu cîteva hîrtii oficiale pe ea dar indeosebi fotoliile rococo cu tapete înfățișîndu-l pe Ceresus între bogățiile sale dădeau acestei încăperi o atmosferă foarte intimă, nicidecum oficială sau măreață. Majestatea sa lucra aici cu mai multă plăcere decît oriunde în vechiul palat devenit dintr-odată prea mic pentru gloria imperiului său.

Așteptînd în picioare în fața mesei de abanos ca majestatea sa să ridice capul din hîrtiile pe care le citea, contele Walewski se gindea că primirea de acum nu poate fi legată de nici o favoare. Mai curînd era vorba de o chestiune de mare însemnătate privitoare la politica generală a Franței.

— Am citit memoriul pe care mi l-ai trimis în dimineața asta, rosti împăratul. Cererile și argumentele românilor din emigrație sînt formulate mai limpede ca oricînd.

Vorbînd făcea semne cu cerneală albastră pe filele așezate în fața sa. Era îmbrăcat în marea ținută oficială cu eșarfa de șef al statului și decorațiile pe piept. Barbisonul prelung, mustățile groase terminate cu virfuri ascuțite, fruntea înaltă, părul blond, moale, și începutul de chelie îi dădeau un aer de rece distincție, lipsit de orice urmă de familiaritate.

— Domnii Dumitru Brătianu și Nicolae Goleșcu, informă ministrul, au fost chiar în dimineața aceasta la mine. Mi-au înmînat memoriul emigrației solicitînd însă și favoarea unei întrevăderi cu majestatea voastră...

— E un memoriu foarte bine gîndit, băgă împăratul de seamă. Ca dealtfel toate memoriile lor.

Și zicînd aceasta sună strășnic dintr-un clopoțel de argint aflat la îndemînă. În încăperea intră excelența sa **monsieur** Mocquart, secretarul personal și șeful de cabinet al împăratului, un bărbat înalt și slab, plăcut la vedere, parfumat discret cu uleiuri de trandafiri, despre care multi spuneau că este sfetnicul său cel mai ascultat.

— Adu-mi toate memoriile emigrației române! porunci majestatea sa. Adu-mi și memoriul alteliei sale Grigore Alexandru Ghica al X-lea, principele Moldovei, precum și rapoartele diplomatilor noștri acreditați la București și Iași. Vreau mai ales rapoartele domnului Victor Place, acreditatului nostru la Iași!...

— Prea bine, majestate! se înclină scurt **monsieur** Mocquart.

După care se făcu nevăzut doar cîteva clipe, lăsînd usa deschisă. Se întoarse, denuse pe masa de lucru a împăratului hîrtiile pe care era ușor de presupus că le pregătise la îndemînă de mai înainte, apoi ieși iarăși închizînd ușa în urma sa.

În clipa aceea domnul conte de Walewski înțelese că interesul împăratului pentru ceea ce se petrecea în Principatele Dunărene este incomparabil mai mare decît lăsase să se vadă pînă acum. Se gîndi la purtarea sa rece față de cei doi emigranți cu o anumită îngrijorare.

— Aceste memorii, arătă majestatea sa spre hîrtiile puse frumos dinaintea lui, vorbesc foarte convingător de drepturile sacre ale românilor la unitate, libertate și independență... Vorbesc însă, fără s-o șună de-a dreptul, bineînțeles, mai ales de ură...

— De ură? ridică din sprincene contele Walewski.

— Da, de ură! întări împăratul. De ura lor față de marile puteri care le răpesc teritoriile și le contestă dreptul la existența de sine stătătoare.

Unire, unitate

IN memorabila zi de 24 ianuarie 1859, dorința poporului român de a trăi liber și stăpîn în vatra strămoșească înfăptuia primul act spre refacerea unității sale național-statale, prin unirea celor două principate române — Moldova și Muntenia. „Primul și hotărîtorul pas spre unificarea statală — apreciază tovarășul Nicolae Ceaușescu — l-a constituit unirea Moldovei cu Muntenia. Victorie remarcabilă a maselor de țărani, meșteșugari, lucrători și țirgoveți, a cărturarilor progresiști și patrioți, Unirea Principatelor a reprezentat actul care a pus bazele statului național român modern”.

Unirea din 1859, ale cărei rădăcini se identifică cu întreaga dezvoltare istorică anterioară a poporului român, s-a făurit pe temelia de granit a comunității de viață economică și spirituală a poporului român — popor plămădit unitar într-o patrie comună, și care își avea statul său centralizat și independent încă din timpul marii epoci înscrise în istoria geto-dacilor de Burebista.

Întreaga istorie a strămoșilor poporului român atestă dezvoltarea unitară a civilizației în spațiul carpato-dunărean-pontic, vigoarea ei, faptul că în marele său filon a preluat și dezvoltat valorile civilizațiilor pe care le-a cunoscut. Chiar și în cele mai grele condiții ale valului populațiilor migratoare, înfrățiti cu falnicii codri, cu pămîntul pe care l-au făcut roditor, românii s-au afirmat în istorie prin puternice formațiuni statale înscrise mai firziu pe harta Europei prin Țara Românească, Moldova, Transilvania. În pofida vicisitudinilor istoriei, între țările române, sub conducerea unor străluciți conducători de țară și de oști ca Mircea cel Bătrîn, Ștefan cel Mare, Petru Rareș, Ioan de Hunedoara s-au dezvoltat trainice și permanente legături economice, politice, militare, culturale. Într-o formă sau alta, exista conștiința originii comune, dorința de unire într-un singur stat, realizat de altfel — pentru scurtă vreme — în timpul lui Mihai Viteazul. Unirea din 1600, înfăptuită sub domnia lui Mihai Viteazul, a demonstrat forța și autenticitatea idealului poporului român de unitate și libertate națională, care să-i permită a-și afirma în fața umanității propria sa menire. „Ideea unirii Țărilor Române — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — idealurile formării unui stat puternic pe meleagurile Daciei nu au putut fi ucise niciodată, pentru că ele sînt adînc împlintite în însuși singele, în conștiința și spiritul întregului nostru popor”.

În cursul secolelor XVII—XVIII, în pofida vicisitudinilor istoriei, a pustii-riilor și jafului exercitat de armatele imperiilor vecine ce-și disputau înfrîntărea intereselor tot mai puternice, se afirmă conștiința națională a românilor, pregnanț ilustrată de gîndirea iluministă, de corifeii Școlii Ardelene.

Prefacerile innoitoare petrecute în structura social-economică a Țărilor Române, ca și a altor state europene, la începutul secolului al XIX-lea, au pus cu stringență la ordinea zilei problema făuririi unității naționale ca o cerință legică, imperioasă, a progresului societății românești în ansamblul ei.

După strălucita afirmare a conștiinței naționale în timpul revoluției populare de la 1784 și a revoluției de la 1821, tot mai puternice erau glasurile și acțiunile în scopul unirii țărilor române. Cu mîndrie spunea Mihail Kogălniceanu la deschiderea cursului de istorie națională la Academia Mihăileană din Iași în 24 noiembrie 1843: „Eu privesc ca patria mea toată acea întindere de loc unde se vorbește românește și ca istorie națională, istoria Moldovei întregi, înainte de sfîrșirea ei, a Valahiei și a fraților din Transilvania”.

HOTĂRÎREA de a înfăptui unirea a primit o expresie deosebit de pregnantă în timpul revoluției de la 1848, care a izbucnit aproape simultan în țările române. Avînd un caracter unitar, îmblînd lupta pentru răsturnarea vechii orînduirii feudale cu lupta împotriva asupririi străine și pentru făurirea unității naționale, revoluția română de la 1848 a antrenat masele largi populare — meseriași, meșteșugari, țirgoveți, țărani, intelectuali —, toate forțele progresiste ale societății românești. Ideea-forță care a dominat revoluția era refacerea vechii Daciei, „Daco-România”,

„Dacia Nouă”. „România toată, această mare familie de frați — scria ziarul «Pruncul român» în vara anului 1848 — nu poate fi fericită, nu poate fi tare și puternică decît numai prin unire: prin unire numai vom alcătui un stat mare, un stat care nu are a se teme de nici o putere străină și care să fie considerat între celelalte staturi libere”. Unirea a fost afirmată în variate forme în timpul revoluției. A străbătut prin vremuri glasul unit al celor 40 000 de participanți pe Cîmpia de la Blaj: „Vrem să ne unim cu țara!”.

Înăbușită în sînge de intervenția brutală a imperiilor otoman, țarist și habsburgic, idealurile revoluției de la 1848, cu rezonanță și dorință de împlinire în cele mai largi straturi ale societății, și-au pus puternic amprenta asupra evoluției poporului român. Dînd expresie unei gîndiri și simțiri comune, unei voințe de nezdruccinat, animînd la fel de fierbinte pe cei ce trăiau de o parte și de alta a Milcovului, de o parte și de alta a Carpaților, Nicolae Bălcescu scria în 1850: „Vrem să fim o nație una, puternică și liberă prin dreptul și datoria noastră, pentru binele nostru și al celorlalte nații, căci voim fericirea noastră și avem o misie a împlini în omenire”.

Ideea Unirii Țărilor Române strîngea într-un adevărat torent revoluționar toată conștiința și forța unui popor hotărît să-și făurească în mod liber destinul său istoric, potrivit necesităților și aspirațiilor sale. „Unirea Principatelor — scria Mihail Kogălniceanu — este singurul mod în stare de a consolida naționalitatea românilor, de a le da demnitate, putere și mijloace pentru a împlini misia lor pe pămînt”.

Procesul firesc al unirii țărilor române a continuat să fie stînjinit de unele acțiuni ale unor grupuri ale boierimii conservatoare interne, ca și de politica marilor imperii europene. Pri-lejul s-a ivit din nou în contextul războiului Crimeii și mai ales al Congresului de la Paris ce l-a urmat. În aceste condiții, lupta pentru unire a intrat într-o fază nouă, antrenînd activ largi pături sociale, toate spiritele înaintate ale societății românești, care înțelegeau să acționeze energic, atît pe plan intern, cît și pe plan extern, pentru fructificarea integrală a posibilităților create de hotărîrea adoptată de Congresul de la Paris din 1856, în legătură cu consultarea dorinței locuitorilor Moldovei și Munteniei în privința viitorului lor.

Adunările ad-hoc — organisme a căror creare a fost prevăzută în hotărîrile Congresului de la Paris, în scopul de a se pronunța asupra viitoarei organizări a țărilor române — au exprimat dorința de unire a moldovenilor și muntenilor. În pofida voinței poporului român, Convenția de la Paris, din 1858, a hotărît ca fiecare țară să aibă domnul ei, guvernul ei, adunarea sa legislativă, administrația sa separată.

DEJUCÎND planurile potrivnice unirii, Adunarea electivă de la Iași proclamă în unanimitate la 5 ianuarie 1859 ca domn al Moldovei pe colonelul Alexandru Ioan Cuza, unul din fruntașii revoluției de la 1848; ca urmare a activității intense desfășurate de partizanii unirii, sub presiunea maselor populare, a zecilor de mii de meseriași, lucrători, comercianți, țărani, adunați pe dealul Mitropoliei din Capitală, în zilele de 22—24 ianuarie 1859, Adunarea electivă de la București proclamă la 24 ianuarie 1859 domn al Munteniei tot pe colonelul Alexandru Ioan Cuza. Dubla alegere a lui Alexandru Ioan Cuza a marcat înfăptuirea dezideratului unirii românilor aflați de-o parte și de alta a Milcovului. Relevînd semnificația acestui eveniment din istoria poporului român, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta: „Un moment de o deosebită importanță istorică l-a constituit înfăptuirea în 1859 a statului național, prin unirea Moldovei și Munteniei sub domnia luminoasă a lui Alexandru Ioan Cuza. Această a marcat intrarea țării noastre într-o nouă etapă a evoluției ei capitaliste, a ridicat pe o treaptă superioară lupta de eliberare națională, mișcarea revoluționară a maselor muncitoare pentru drepturi și libertăți sociale”.

Eveniment cu adevărat epocal al istoriei României, unirea din 1859 a permis angajarea țării noastre pe drumul progresului și civilizației pe multiple planuri, a creat condiții favorabile pentru o nouă organizare economică, so-

cială și politică, pentru cucerirea independenței de stat și încheierea procesului de formare a statului național unitar.

Dînd curs voinței arzătoare a întregului popor, în memorabila zi de 9 mai 1877, corpurile legiuitoare au proclamat, prin vot unanim, deplina independență de stat a României, consfințită de armata română pe cîmpurile de luptă ale războiului din 1877—1878, prin efortul uman și material făcut de întregul popor român. Unirea din 1859 și cucerirea independenței de stat în 1877 au deschis o etapă nouă în lupta românilor pentru încheierea procesului legic, obiectiv, de făurire a statului național unitar în hotarele strămoșești.

Mișcarea muncitorească, adînc împlintată în solul și realitățile țării, a militat de la începuturile ei pentru înfăptuirea năzuințelor întregului popor de eliberare socială și unitate națională, legînd, totodată, de aceasta, crearea condițiilor favorabile dezvoltării luptei pentru drepturi și libertăți democratice, pentru o viață mai bună a celor ce muncesc.

Cu legitimă mîndrie, revista socialistă „Dacia viitoare”, în numărul 1, apărut în 1883, scria: „Care au fost cauzele actului măreț de la 1859? Comunitatea de origină, de limbă, de suferințe și mai presus de toate comunitatea de sentimente. Îndată ce românii au cunoscut că sînt frați, Milcovul a dispărut cu toată opozițiunea austro-țurcă, tot așa vor dispărea și Carpații oricît s-ar opune mozaicul austro-ungar”. De aceea, socialistii români arătau: „Vom Dacia așa cum ea fu, fiindcă istoria și dreptul, tradițiunea și plebiscitul, trecutul și prezentul ne dau dreptul de a aspira la o Dacie română. Acest pămînt udat cu singele și sudoarea străbunilor noștri, înmulțit cu țărîna lor de douăzeci de ori seculară e al nostru. Vom dar, ca ceea ce este al românului, lui să-i aparțină, ca injustă, neomenoasă și nedemnă de secolul în care trăim de dominare a unei națiuni asupra alteia să înceteze, ca românii să fie toți liberi și să formeze un Stat, iar nu să geamă sub niște dominațiuni străine și vitrege”. În ultimele decenii ale secolului trecut și în contextul primelor decenii ale secolului XX, acțiunile pentru înfăptuirea statului național unitar au căpătat noi dimensiuni.

FAURIREA în 1918 a statului național român unitar a constituit incununarea victorioasă a luptei seculare duse de cele mai înaintate forțe ale poporului român, de cărturarii și marii gînditori ai neamului, de întregul popor. Corespunzînd unei necesități legice, obiective și năzuinței de veacuri a poporului român, actele energice înfăptuite de națiunea română la 1859, 1877, 1918 au dus la realizarea unității de stat, au creat condiții favorabile pentru o dezvoltare independentă, pentru progresul general al societății, contribuind la consolidarea și lărgirea pieței interne, la concentrarea resurselor economice și spirituale ale poporului român. Așa cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, „formarea statului național unitar marchează intrarea României într-un stadiu nou al evoluției sale economico-sociale, caracterizat prin creșterea rapidă a forțelor de producție și accelerarea dezvoltării capitaliste”.

Un moment de cea mai mare importanță în istoria dezvoltării mișcării muncitorești și a celorlalte forțe democratice și progresiste din țara noastră, în lupta pentru apărarea unității, independenței și suveranității naționale l-a constituit transformarea Partidului socialist în Partidul Comunist Român, în mai 1921. Continuator direct al partidului politic creat în 1893, al celor mai bune tradiții ale mișcării muncitorești și socialiste din România, partidul comunist a fost, în noile condiții istorice, exponentul fidel al intereselor clasei muncitoare, ale întregului popor român.

Victoria revoluției de eliberare națională și socială, rod al luptei unite a întregului popor român în jurul Partidului Comunist Român, a forțelor democratice ale țării, cucerirea puterii de către oamenii muncii, lichidarea claselor exploatare, a asupririi sociale și naționale și profunde transformări revoluționare petrecute în toate sectoarele vieții sociale au făcut ca statul român să devină un stat nou, socialist. Acum, la cea de a 124-a aniversare a

Alexandru Ioan Cuza (litografie după portretul făcut de Carol Popp de Szatmari)

unirii Moldovei cu Muntenia, poporul român, sub conducerea Partidului Comunist, într-o indestructibilă unitate de voință, acționează neabătut pentru înfăptuirea marilor obiective ale societății socialiste multilateral dezvoltate. Acest drum minunat inaugurat de Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român a căpătat noi dimensiuni în gîndul, viața și fapta poporului român prin strălucita orientare dată de cîtorul României socialiste, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Hotărîrile Congreselor al IX-lea, al X-lea, al XI-lea și al XII-lea ale Partidului Comunist Român, definind obiectivele fundamentale ale dezvoltării României socialiste, cuprind, într-o viziune unitară, progresul economiei, creșterea într-un ritm rapid a forțelor de producție, a nivelului de trai material și spiritual al poporului, perfecționarea continuă a relațiilor de producție, a relațiilor sociale, a întregii activități. Prin transformările revoluționare petrecute în toate domeniile vieții economico-sociale, prin amploarea și profunzimea progreselor realizate, prin ritmurile fără precedent ale dezvoltării întregii țări, perioada de după Congresul al IX-lea al partidului pînă în prezent constituie cea mai fertilă, cea mai strălucită în împliniri din întreaga istorie a României. În conștiința întregii noastre națiuni, marile succese obținute în această perioadă pe calea modernizării rapide și a creșterii potențialului economic al țării, a construirii vieții noi, sînt indisolubil legate de activitatea neobosită, pătrunsă de înalt patriotism și pasiune revoluționară desfășurată de tovarășul Nicolae Ceaușescu. Contribuția inestimabilă a secretarului general al partidului în stabilirea direcțiilor de dezvoltare politică și economică, în elaborarea și adoptarea Programului partidului, în cristalizarea soluțiilor revoluționare pentru progresul neînterupt al țării noastre, pe baza aplicării legităților socialismului științific la condițiile social-istorice concrete, în spiritul intereselor fundamentale ale națiunii, au conferit politicii partidului un caracter științific, o bază de masă, ea intruchipînd interesele și năzuințele întregului nostru popor.

Hotărîrile de importanță istorică elaborate de Congresul al XII-lea al partidului, așa cum s-a relevat la Conferința Națională a partidului din decembrie 1982, se realizează cu succes în toate ramurile economiei.

În procesul făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintării României spre comunism se adîncește prietenia frățească, strînsa conlucrare a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate. Soluționarea de către partidul nostru, pe baza politicii sale științifice, principiale, a problemei naționale, a asigurat condițiile pentru participarea activă a tuturor cetățenilor patriei la viața economico-socială, pentru deplina lor egalitate în drepturi. Ridicarea continuă a gradului de dezvoltare economico-socială a tuturor județelor țării consolidează baza materială a egalității sociale și naționale, contribuie la întărirea unității și frăției oamenilor muncii — români, maghiari, germani și de alte naționalități — în munca și lupta pentru înflorirea patriei comune.

Unirea poporului în jurul Partidului Comunist Român are ca temei munca și lupta multiseclară pentru a trăi într-o patrie unită. Unirea este astăzi exprimată în munca eroică pentru înfăptuirea politicii interne și externe a partidului și statului, pentru situarea patriei pe noi trepte de civilizație, prin noi, trainice realizări ale geniului creator românesc.

Ion Ardeleanu

Baia Mare

„Leonce și Lena”

PENTRU autorii celei mai recente translații scenice **Leonce și Lena** de Georg Büchner, adică pentru oamenii de teatru din Baia Mare, povestea miniaturalului și atât de vena-lui regat de Popo, precum și istoria poetică a unei ferme-cătoare, cavaleresti iubiri, înseamnă mai ales radiografia unui mod de contestare a nedreptății și poncifelor sociale, a duplicității. Prințul Leonce și Valerio, stăpînul și valetul, într-o relație poznaș adolescentină, sint de tot asemănători, prin atitudine și mijloace, tinerilor furioși ai deceniului șase, eroilor lui Osborne și Storey.

Ei mimează, în sarjă groasă, pompierismul comportamentului strict formal, folosesc, parodic, limbajul convenient, întonează, în ampu afect, farsa unor ceremonii orale închinată serviciilor și stereotipilor sociale. Acestei maniere de veselă contestare, indirectă, i se adaugă printr-o pendulare abruptă, folosită de regizorul Radu Dinulescu cu mare zgîrcenie, ca un accent rar, ca un semnal grav de alarmă, acestei batjocoritoare apostazii, deci, i se adaugă protestul direct brutal, refuzul violent, minia!

Radu Dinulescu și scenograful Florin Harasim au compus o curte regală de epocă, pictată parcă pe turtă dulce, înconjurată însă de groase, fioroase, inepugnabile metereze. Monarhul și curtenii sint costumați de operetă, intonațiile și gesturile sint deopotrivă cretine și vicioase, totul în deplin consens cu scriitura lui Büchner. Autenticul stăpîn al acestei diminutive curți e maestrul de ceremonii, automat spilkuit și efeminat, satrap al normelor.

Acestei lumi i se opun Valerio și Leonce, șocînd-o, ca o oglindă care deformează falsul în aberație și alienarea în monstruoșitate. Din această lume fug, privind înapoi cu minie, fug spre un Paris în revoluție!...

Dar nu ajung prea departe. Nici Büchner și nici Dinulescu nu ne spun de ce. O lungă și puternică scenă, în debutul actului doi, ni-i arată pe cei doi băiețândri răzvrățiți, așezați, după traversarea a nenumărate frontiere ale unor state liliputane, la marginea unei lumi adevărate, privindu-i chipul sever și profund, epuizați, neputincioși de a mai înainta. De ce s-au oprit? Leonce și Valerio sint spirite contemplative, le lipsește puterea, curajul acțiunii — dar credem că mai există alte citeva mii de răspunsuri — cite unul de fiecare spectator. Această întrebare, această subtilă ambiguitate e una din reușitele memorabile a spectacolului.

Apariția prințesei Lena, tinăra, frumoasă și blondă — ideal romantic — dă în sfîrșit un sens vieții prințului Leonce, o trăire autentică, plină de poezie. Aici, Radu Dinulescu execută o acrobație spectaculară interesantă: eroii încetează să parodizeze lumea în care trăiesc și în care nu cred. Intră ei înșiși, printr-o improviziabilă trasfuzie de stil și planuri, în parodie. În parodia iubirii romantice, iubire fulgerătoare, angelică, în parodia unui matrimoniu secreto (e o atmosferă de farsă italiană în spectacol-măști, subrete, imbroglia-uri). Pierzînd luciditatea contemplației, forța ei critică, eroii devin ei înșiși subiect de contemplație și satiră. Leonce e încoronat, iar Valerio va deveni, probabil, ministru. Lunga bătaie contestatoare, adolescența au luat sfîrșit; mașinăria socială își urmează cursul.

Deodată puternic și delicat, acest spectacol de marionete, acest basm aparent naiv, aparent romantic, crud și amar în esență, această modernă și ramificată operă precursoare a expresionismului și suprarrealismului face remarcată și o echipă actorească de anvergură. Cornel Mititelu ne descoperă hazul, puerilitatea și brutalitatea unui rege arierat. Ecaterina Sandu compune o doică pișcheră, un personaj vii, incontinent. Teofil Turturică, Radu Dumitriu, Paul Antoniu, Gheorghe Lazarovici, Lucian Prodan sint miniștri și poliștiști dintr-o operetă grotescă. Nicoleta Buică joacă grațios rolul Rozettei.

Și am și ajuns la foarte tinerii actori ai teatrului. Ștefan Mareș îl interpretează pe maestrul de ceremonii eu știința compoziției comice, cu dezvoltat simț al pantomimei. Valentin Voicilă e un Valerio improviziabil, neostenit, traversînd fără nici un efort registre aparent incompatibile, exprimîndu-le mereu convingător și cursiv. Fost student al lui Amza Pellea, Valentin Voicilă e un actor de care, cum se spune, vom mai auzi! Nina Udrescu dezvoltă cu credință și limpezime un crez romantic — al Lenei — iar Tudor George, în Leonce, ne demonstrează o forță și o neliniște interioară ieșite din comun.

Radu Anton Roman

Doi dramaturgi pe o paralelă

ACEȘTI doi oameni atît de diferiți, unul înalt și argintiu, cu ochii vag încercănați și pasul rar, iar celălalt scund, slab și iute, cu un zimbet veșnic neîncercător și privirea mobilă, se întîlnesc adesea, în împrejurări particulare, în șezători literare, în conclavuri scriitoricești. Se află alături, definitiv, și în istoria literaturii dramatice românești contemporane. Iată-i însă împreună și într-o circumstanță biografică: au împlinit cite o jumătate de veac. Ion Băieșu și Dumitru Solomon, căci despre ei e vorba, se plimbă amîndoi prin bibliotecă, dicționare, scene teatrale, platururi de filmare, pagini de gazetă doctă și de revistă umoristică sprintară, fără grabă dar și fără zăbavă, constituindu-și fiecare cite o fișă biobibliografică foarte cuprinzătoare. Amîndoi au făcut și fac gazetărie cu convingerea că indeletnicirea nu e de minorat cultural, ci o posibilitate cognitivă și un act de intervenție rațională în retușarea dizarmoniilor existenței. Scriu proză — satirică, în special — presupunînd că moravurile pot fi ameliorate prin divulgarea veselă a anomaliei și că, la urma urmei, putem să ne privim în oglindă nu numai rinjînd, ca atunci, de pildă, cînd ne bărbierim (bărbații) sau ne facem buzele (femeile), ci surizînd, cu comprehensiune pentru ridurile sufletești, ori cu dezaprobare melancolică pentru ceea ce se vestește.

Amîndoi scriu teatru cu fervoare și aplicație. Sint dramaturgi fundamentali. N-au marota cantonării într-o specie. Ion Băieșu a creat o tragedie justitiară într-un act, de structură elină, **Vinovatul**, o tragicomedie tulburătoare despre de-

dublarea personalității în ireversibilitatea timpului, **Chițimia**, o comedie sarcastică în căutarea sensului pierdut, și nu se simte stingherit decît de deruta pe care o provoacă unor comentatori canonici „care nu știu de unde să mă ia”. Dumitru Solomon oferă îngindurate piese miniaturale și o vastă tetralogie despre personaje ilustre ale lumii antice, apoi pamflete dramatice despre bătădăni, farse pseudo-polițiste, o dramă satirică din viața funcționarilor contemporani și o biografie dramatică a lui Erasmus din Rotterdam. Scenetele sale se numesc uneori, **Apa**, **Focul**, tragicizînd, subtil, raporturile imprevizibile ale omului cu elementele, sau observînd, ironic și nostalgic, cum se convertesc în reprezentări groșesti stazele gîndirii: **Cămila**, **Ceasul**, **Liftul**. Scrierile amînduora beneficiază de o mare popularitate. Au succes. Sint, ambii, autori citiți, priviți, discutați. Au parte de comentarii literare oarecum rezervate și, relativ, rare. Îi agreează, în schimb, critica și istoria teatrală.

Ion Băieșu și Dumitru Solomon sint scriitori și oameni spirituali prin natură și vocație. Și-au șlefuit armele comice prin ani, în îndelungi exerciții, — printr-o controversă sint mult profitabile — și conferă adesea personajelor un haz mustos. Unul își extrage materia veselă din faptele cele mai banale: cotidianul îi furnizează subiectele. Platitudinea e mina sa de argint. Reaua înțelegere a lucrurilor, sau deformarea noțiunilor curente de către șfîrtodocți, ca și gravitatea prostilor sau demonizarea fantasticului prin analogiile forțate cu realul brut isi anulează, la un moment dat,

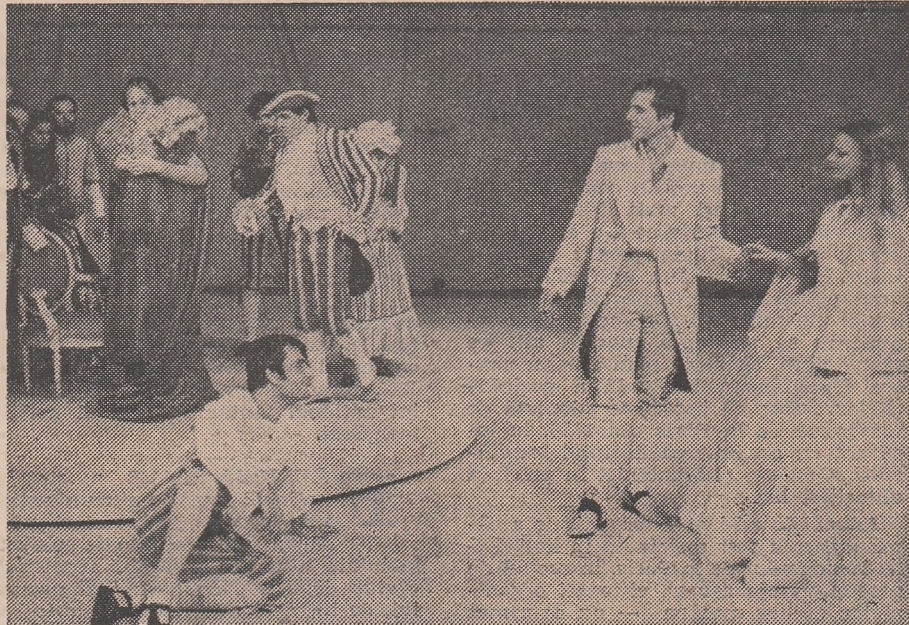
condiția precară și converg către o hiperbolizare a maladiilor personalității. Maniaci liniștiți demonstrează sensurile existenței; convivi voioși ajung să se încalere pe probleme etice abisale. „Nu fac decît să satirizez defecte la ordinea zilei: prostia, agramatismul, certurile stupide în familie, gelozia, lipsa de grijă față de avutul obștesc” — pare a se scuza dramaturgul. Pe nesimțite, însă, mediocritatea se transfigurează și miezul insipid al peripeției îmbracă o ciudată coajă parabolică. Pentru Băieșu, adversarul nu e prostia în stare pură, ci aceea care caricaturizează ideile și simțiri, detriorînd deci imaginea autentică a umanului. Îl irită, de pildă, mizerabila accepție a sentimentului colectivist ca posibilitate de înjunctiune în viața personală a indivizilor; de aceea, un mediu predilect al schițelor și comedilor e cooperarea, loc unde observă dereglările haotice ale noțiunii tutelare. Eroii săi au o deosebită voluptate narativă. Locvacitatea lor e mai degrabă glacială, își transmit cu importanță nimicuri, ca într-un dialog dintre diplomați afești care s-au întîlnit întîmplător. Mișcarea e dinamică, înălțuirea peripețiilor avînd un continuu simfonic. Fiecare compresie e urmată de o de-tentă comică. Ridicolul acoperă, în valuri, tribulații erotice, conflicte familiale, tranzacții oneroase între escroci și naivi, eroziuni ale simțului de justiție, încălcările normelor de conviețuire, sclerozele morale, obiceiurile ruginite. Multe personaje trăiesc o existență diminutivată și se complac într-o stare pe care aș numi-o de habalerism — dacă nu mi-ăs supăra serios confrăți într-o puritate lingvistică. La o sugestie a lui B. Tomasevski (din **Poetica**) am studiat „Sistemul de intrări”, motivarea intrării și ieșirii personajelor, ca și circumstanțele de reunire: petrecerea, nunta, onomastica, gara feroviara, balul, ședința. Toate au substanță dramatică, relevabilă în ritmul desfășurării sau în mobilități, în organizarea și dezorganizarea grupurilor, sau în ciocnirile bilaterale, decupate din ansamblu și fasciculate. Băieșu e un dramaturg original, producînd, firește, și insatisfacții — o dată prin verbiage, alteori prin redundanțe sau ocoluri prelungi, adramatice —, niciodată însă lipsit de interes, totdeauna comic sau tragic cu finalitate civică și morală, esențialmente serios.

Dumitru Solomon e cucerit de jocul ideilor. Și-a început activitatea de critic cu un studiu masiv despre literatura lui Camil Petrescu. Pentru el, teatrul e „o stare dialectică”. Spațiul grecesc, care-l fascinează și ca teoretician, presupune „o tranșare a conceptelor, o delimitare geometrică și estetică a ideilor”. Sub raportul conținuturilor nutrește convingerea că dramaturgia „accede către o esență etică”. Dar în dezbaterile pe care le propune, în întrebările implicite ori explicite ce ni le adresează — „De ce a vrut Socrate să moară?”, „Platon a fost mai laș sau mai îndrăzneț decît epoca sa?”, „Arhimede avea ori n-avea sentimentul de om liber?” — e un reflex politic. Acest reflex, în stadii miniaturizate, e perceptibil și în schițele scenice, apolo-uri comice și dramatice reprezentînd anatomii ale fricii (**Gorila blondă**), ale iluziei maladive (piesele mai întinse **Iluzia optică**, **Fata morgana**), prejudecăților discriminatorii, ale unor anchiloze spirituale greu detectabile cu instrumentul analizei curente. Cînd e caustic, ca scriitorul Al, nou Alceste, mizantrop molieresc (**Scene din viața unui bătădă**), formulează sentințe spirituale de reținut, ca aceea despre un ins care „îmbină inutilul cu neplăcutul”. E, totuși, în esență, un moralist. Dar ce fel de moralist? Uneori pare un stoic modern, care aspiră spre luciditate printr-un conspect rațional asupra destinului: dramatismul original al omului s-ar decanta spre intelegiune, înțelegăsu nu ca resemnare și abandon, ci ca atingere a esențelor și voință de a înfăptui în condiția dată. Demersul dramatic e al unei inteligențe speculative — uneori poate captivă a discursului logic în dauna libertății jocului, construind cu concepte, nu și cu afecte — dar a unei inteligențe care are incandescenta gîndirii dubitative, cu încrustațiile certitudinilor majore ale timpului nostru. Piese sale amintesc, uneori, prin pasiunea demonstrației și intelectualitate, de modalitatea teatrală a lui Seneca. Zicea Clytemnestra, într-o piesă a aceluia: „Omul care nu vrea să știe răul / Sporește teama, răul ascuns doare mai tare”. Într-o piesă tragi-comică a lui Solomon, printr-o coincidență, cămila, invizibilă, revelator însă al unui rău ce se poate întinde halucinant dacă nu e dezlăuit și înlăturat, se numește Clytemnestra...

Salutăm jumătățile de secol ale celor doi confrăți. Și, dacă ni se îngăduie, și această jumătate de-a doua a veacului nostru, care aduce în literatura patriei, în teatrul actual, în satira română personalități puternice, definitorii.

Liana Cojocaru

Valentin Silvestru

Leonce și Lena de Georg Büchner la Teatrul Dramatic din Baia-Mare. Regie, Radu Dinulescu, scenografia Florin Harasim

Piatra Neamț

„Anotimpuri teatrale”

CU impresia puternică ce ne stăpînea încă de la reprezentăția cu piesa lui E. Swart, **Dragonul** (regia Victor Ioan Frunză), ne-am dus și la recenta premieră a Teatrului Tineretului din Piatra Neamț intitulată **Anotimpuri teatrale** de Eduard Covali (autorul semnează și regia). O piesă despre viața și meseria de actor este receptată, îndeobște, cu interes și curiozitate, întîmplările de culise avînd pentru public farmecul și îneditul lor. De data aceasta însă textul în discuție excelează în banalități neplăcute, în unele momente chiar jenante. În cele șapte tablouri subintitulate de autor „Exerciții pentru actori” (nu înțelegem de ce și „pentru regizori și scenografi începători”), se fixează destul de stîngaci șapte momente din viața unui interpret. Se remarcă lipsa de coerență, de determinare interioară a episoadelor. În primul tablou, „Absolventa”, o actriță sensibilă, Mirela Busuioc, capabilă să creeze o anumită tensiune în sală chiar și pe un text ca acela în discuție, s-a străduit să salveze evidentă lipsă de idei a partiturii. Efort înutil, pentru că de cite ori ne cucerea prin darul rostirii sale, regizorul își arunca în joc artileria grea, printr-un șir de găselnițe care ar fi trebuit să ne sidereze: ori se lumina toată scena brusc printr-un șir de becuri montate pe dușumea, ori pornea o bandă mai mult sau mai puțin muzicală exact cînd ar fi trebuit să se audă replicile

roștite în șoaptă. Am dedus că autorul dorea să-ne spună că o luptă sfîșietoare se dădea în sufletul tinerei actrițe: să plece ori nu la locul repartiției... În al III-lea tablou, „Vreau să joc”, e clar că actorul nu-și va vinde niciodată sufletul diavolului pentru a obține un rol. Textul este scris cu atita lipsă de umor încît nici cei doi actori (în alte cazuri talentați) nu mai pot salva nimic. Invidia măruntă, disperarea mizeră par a fi motivele generice ale tabloului următor, în care o tomnatecă actriță își trimite singură flori spre necazul colegelor nedumerite de ce ele, florile, sint întotdeauna garoafe roșii. Interpreta Coca Bloos nu ne poate convinge de dramatismul întîmplării pentru că nimic nu o ajută în acest sens. Soții Pitoef, Carmen Petrescu și Corneliu Dan Borgia sint eroii tabloului următor în care avem de-a face cu o autentică păruială conjugală, singurul lucru veridic și pină aici și de aici incolo. Leit motivul tabloului următor, „Oglînzile” este „noi sintem voi”, care se repetă pină la obsesie, spectatorul sperînd într-un final apoteotic în momentul în care interpreții înaintează amenințator spre sală rostînd atît de tocitul adevăr. Dar lucrurile nu se întîmplă așa: asistăm și la un al 7-lea tablou, unde actorul pensionar (Cornel Nicoră) încearcă să se impace cu noua existență: ascultă aplauzele fără de care nu poate trăi și pe care le-a înregistrat pe bandă.

Spectacolul e total lipsit de idei. Incoerența ideilor și absurditatea situațiilor nasc o stare de confuzie. Se adaugă acestora din cînd în cînd o trivialitate stingheritoare. Ciudat cum un colectiv atît de încheat, în care distingem actori de valoare a acceptat să joace acest text penibil.

„Comoara” contra-atacă

LA „Imperiul” care „contra-atacă”, în vajnicul „război al stelelor”, răspunsul nostru se numește **Comoara** și autorul este un (vai) bun regizor: Iulian Mihu. Precum arătam în cronică precedentă, eminentul publicist britanic, Bernard Hunin, în revista Institutului britanic de filme, vorbind despre **Războiul stelelor** îi dă o caracteristică definiție. Îl numește: „monumentally empty”, monumental de vid, de gol. O poveste care realizează performanța de a vorbi despre nimic. Într-adevăr, în acele două inepte filme americane nu se întâmplă absolut nimic. Două galaxii sînt în război. Pe ce, pentru ce, nu ni se spune. Ni se arată doar patru persoane (din cele cîteva trilioane de galaxii posibile). Cei patru eroi se fugăresc prin tot spațiul sideral. Ni se spune (și trebuie să-i credem pe cuvînt) că unii sînt din galaxia bunilor, iar ceilalți din a răilor. Și îi vedem doar că se fofesc de colo pînă colo în cosmos, ceea ce e afurisit de dinamic.

Cinematografia română a vrut să participe la această competiție de **povestire a nimicului**. Și a făcut un film care se petrece în urmă cu veacuri, adică pe vremea lui Petru Rareș (Rareș organizează totul, dar nu apare pe ecran). E destul ca tinărul Codrea să găsească în pădure, pe jos, un buzduhan de aur masiv, pentru ca înaltul dregător, zis „jude” (interpretat de Gheorghe Cozorici), să spună, ca fiind ceva din sine înțeles: „Păi asta e o ghioagă a lui Decebal.” A recunoscut-o imediat! Și mintea lui merge înainte: „Pe acolo (zice dregătorul) trebuie să fie

îngropată o comoară a lui Decebal. Să căutăm”. Zis și găsit. În scurt timp, ne vom afla în fața unui ecran plin de monede de aur și formidabile bijuterii. Din nou mintea lui merge mai departe. Ce trebuie făcut cu aceste bunuri strămoșești? — se întreabă eroii filmului. Apoi, asistăm la o scenă curioasă: boieri, mîi și mari, tirgoveți, dregători, țărani, popi, toată lumea dorește să-și împartă comoara, frățește, adică după rangul fiecăruia. Judele atunci zice: NU! Și are o idee. Cu atît mai prețioasă cu cît e singura din tot filmul (realizat după scenariul lui Costache Ciubotaru). Nu — zice acest mare dregător. Comoara nu trebuie cheltuită. Ci păstrată. În ce scop? Tocmai că nu aflăm prea clar. În orice caz această comoară trebuie ascunsă bine. Ea fusese găsită în Ardeal. Prima grijă e să fie mutată în Moldova. O delegație de boieri de ambele sexe, înarmați pînă în dinți, vor trece tezaurul în Moldova. Și din asta va rezulta o splendidă poveste de capă și spadă; comoara va străbate plaiurile Ardealului, fugărită de slujbașii regelui Ungariei, ai principelui Transilvaniei, ai împăratului Austriei și, bineînțeles, de turci, căci sultanul — se știe — a fost totdeauna amator de bogățiile altuia. Pe tot parcursul filmului **Comoara**, se luptă călări, în costume „frumoase”, fidele tradiției cinematografice inaugurată de **Neamul Șoimăreștilor**, adică în timpul luptei să nu se distingă care-s ai noștri și care-s ai lor, pentru ca totul să fie mai dinamic, mai misterios.

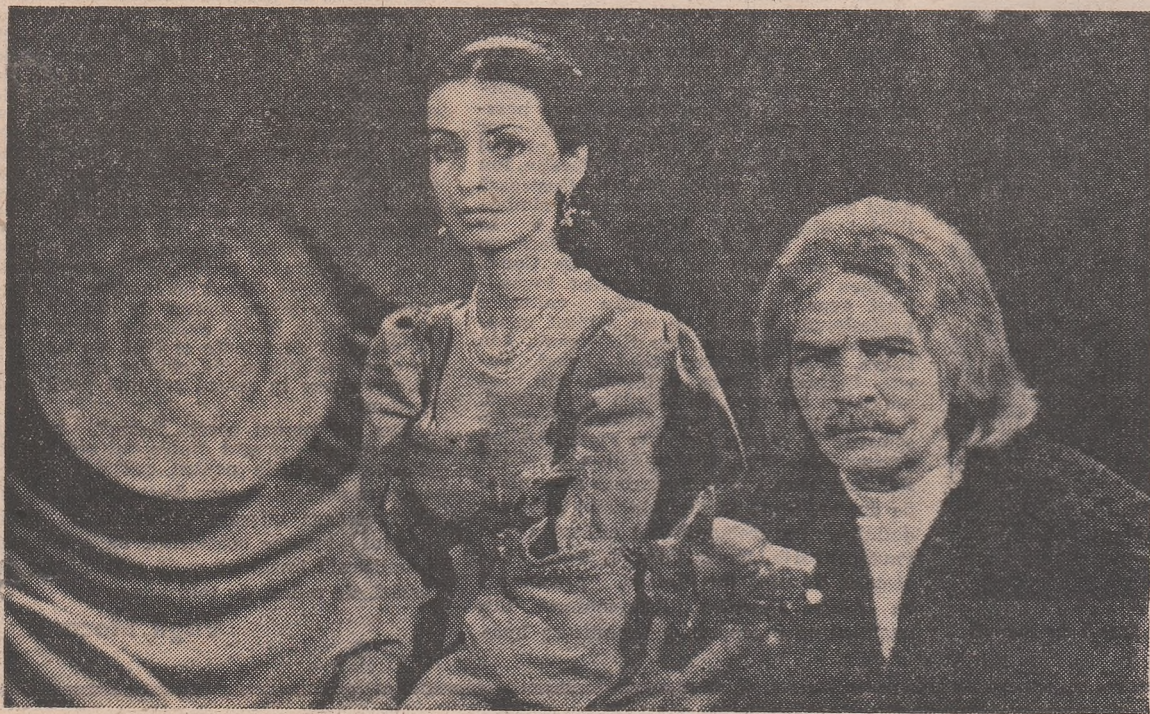
De altfel misterul stăpînește întreaga poveste. Căci dacă aflăm că pînă la urmă

comoara a ajuns în miinile lui Petru Rareș, în schimb în veci vom ignora ce se va face cu ea. Se va ascunde și se va „păstra”. Știm doar că, de la Rareș încolo, nu s-a dat încă nici o întrebuintare efectivă prețioaselor bunuri. Azi, ca și acum o jumătate de mileniu, depozitul de minunate bijuterii își așteaptă ocazia să apară din nou... Asta dă poveștii ceva optimist. Deci „final deschis” — cum cere o bună estetică cinematografică.

Asadar, mister, suspens. În contrast: caracterul realist, cert, palpabil al peisajelor și vehiculelor, cu tot inventarul viu de pe ele. Peisaje splendide, zăpezi spectaculoase și un foarte artistic „flu” al imaginii (operator: Adrian Drăgușin) pe care îl asigură pelicula color. Toate acestea bazate pe exact nimic. Mai ceva ca în „războiul stelelor”. Plus faptul că, aici, toate cele sînt frumoase: cai, trăsuri, călăreți, călători, priveliști, totul e frumos, nu ca acele jucării anoste pentru copii, cu care voiau să ne fericească tehnicienii de „science-fiction” ai studiourilor americane. Jucării urite și absolut la fel ca toate jucăriile, că-s din celuloid și nu prea servesc la mare lucru!

Față de imensul succes de casă al cinematografiilor transatlantice, **Comoara** „contra-atacă” și învinge. Da, învinge. Căci dacă spectatorul care avusese ghinionul să inghită neantul (monumentally empty) al extraterestilor americani, același spectator vede filmul lui Iulian Mihu cu o oarecare plăcere...

D. I. Suchianu

Cadru din noul film românesc scris de Costache Ciubotaru și realizat de Iulian Mihu (în imagine, actorii Julieta Szöny și Gheorghe Cozorici)

Cinema

Raimbourg din Bourville

● CU tandrețe, Pierre Berruer reconstituie, în paginile minuțioase ale monografiei (recent publicată, în traducerea Constanței Oancea, de Editura Meridian), destinul starului Bourvil; dar autorul își alcătuieste volumul ca pe o necesară evocare datorată, în ega.ă măsură, prietenului apropiat și simbolului prieteniei, omului care a purtat întotdeauna, în emisiunile radiofonice, în operele și în filme, în culisele varietetului și pe platourile franceze, aceleași veșminte ale inocenței, modestiei și cinstei. Fascinante sînt tocmai coerența muncii și izbînda vocației artistice, trăite cu simplitate și credință de tîrîrul normand André Raimbourg. Faptele se înlanțuie, păstrîndu-și mereu echilibrul real; evoluția calfei de brutar pînă la rangul de „monstru sacru”, care învățase englezește pentru a se dubla singur, pare spectaculoasă, ca un subiect de roman cinematografic american și, totuși, „miracolul” Bourvil își dezvăluie, cu fiecare capitol scris de Pierre Berruer, tocmai cadentele firești. Căci adolescentul Raimbourg a iubit cu pasiune muzica, a descifrat și parodiat repertoriul felurilor comice, a cîntat la acordeon și la cornet, a itinerat cu succes prin cabaretele pariziene. Făcîndu-și astfel ucenicia de actor, se descoperea pe sine, își recucerea spațiul propriu, original, și se lansa arborînd pseudonimul Bourvil (Bourville este satul copilăriei sale).

Dincolo de legenda savurosului său tip comic, Bourvil a reușit să rămînă mereu fidel lui însuși, deși a alternat operele și dramele (*Oglinda cu două fețe* — 1957 sau *Cauze drepte* — 1963), adaptările din literatura contemporană (*Omul care trece prin zid* — 1950, *Străbătînd Parisul* — 1956 ori *Iapa cea verde* — 1959) și cea clasică (*Mizerabilii* — 1956). Pentru Bourvil a rescris Marcel Pagnol *Premiul de virtute* (1950), iar René Clair a compus un rol triplu (*Tot aurul din lume* — 1961); personajul lui s-a aflat de asemenea în centrul satirelor „feroce” ale lui J. P. Mocky (*Un enoriaș ciudat* — 1963, *Marea spaimă* — 1964, *Războiul antenelor* — 1967). În plină glorie, după o tălînită suferință, la numai 53 de ani, Bourvil își încheia în 1970 bogata sa activitate cu alte două pelicule: *Cercul roșu* de J. P. Melville și *Zidul Atlanticului* de Marcel Camus.

Cartea lui Pierre Berruer (însiprat completată, în ediția românească, de o prefață și o filmografie comentată, aparținînd lui Constantin Popescu) reamintește cititorilor că Bourvil a fost și rămîne „irezistibil și emoționant” (așa cum mărturisea Michèle Morgan), o „ființă nobilă, bună, generoasă, al cărei mare talent îi permitea să treacă fără efort de la ris la lacrimi și de la tragic la comic” (Gérard Oury), un partener de viață și o personalitate artistică a cărei forță orovenea (după cum preciza prozatorul Marcel Aymé) „dintr-o lacună: El nu învățase să trizeze”.

Ioana Cîrîngă

Radio tv.

Eminescu

■ Cum s-a întâmplat nu o dată și în anii trecuți, emisiunile Eminescu au reprezentat în ianuarie '83 un punct important în programul radiofonic și mai puțin, o, mult mai puțin, în programul de televiziune. Difuzată sim-bătă seara pe canalul doi, în timp ce pe primul se putea vedea *Teleenciclo-pedia*, ediția omagială a *Moștenirii pentru viitor* nu a beneficiat de condițiile minime ale unei audiții normale. „Să se vorbească despre Eminescu mai des și cit mai des e o datorie” considera Tudor Arghezi, și acest îndemn a figurat și în emisiunea omagială a micului ecran, emisiune, din păcate însă, urmărită — la acea oră și pe acel program — de un mic număr de telespectatori. Sînt creatori despre care radioul și televiziunea pot vorbi dispensîndu-se de clasică structură a emisiunii de istorie literară, prea „spe-

cială” în acest caz, căci destinul și opera acestora, Eminescu este unul dintre ei, s-au grevat definitiv, „slovă de foc” neclintită sub presiunea timpului, în harta spiritualității naționale. An de an, emisiunile Eminescu ar putea deveni expresia conștiinței de sine a culturii române, prin adoptarea unor formule niciodată constringătoare. „Autorii” emisiunilor ar putea, apoi, fi, printr-o nobilă și emoționantă rotație, cei mai de seamă reprezentanți ai artei și culturii contemporane, ai științei și învățămîntului chiar.

■ Binevenită a fost inițiativa radioului de a relua, în cadrul Studioului de poezie, părți ale unui bun spectacol prezentat în seara de 10 ianuarie în sala de concert a Radiodifuziunii. Tradiția recitării textelor eminesciene este în anii din urmă îmbogățită cu noi și originale contribuții, actori din toate generațiile explorînd armonia fără de seamă a unor mari poeme. Este ceea ce a demonstrat și spectacolul amin-tit, pe care integral înregistrat l-am fi dorit programat și pe micul ecran.

Ca și pe un alt spectacol aflat sub raza integratoare a genului eminescian: recitalul lui Dan Grigore și Ion Caramitru prezentat cu imens succes în sala Ateneului Român, lecție de intelectualitate și stil ce ar îmbogăți filмотeca emisiunilor culturale.

■ Din bogatul program radiofonic Eminescu, premiera de luni seara a teatrului radiofonic cu dramatizarea *Cezarei* este un punct de real relief. Conducător al unor mari spectacole din literatura noastră clasică (de la Cantemir la Lucian Blaga), regizorul Cristian Munteanu a găsit, și de această dată, nota adecvată de abordare a unui text important. Interpretarea lui Ștefan Iordache a fost memorabilă. Actorul a exploatat resursele shakespearene ale tipologiei eminesciene și a lăsat să ajungă pînă la noi transparența arzătoare a unei mari iubiri trăind sub semnul extazului intelectual suprem. Replica dată de Violeta Andrei, Irina Răchiteanu-Sirianu, George Constantin, Gh. Cozorici, Fori Etterle, Alexandru Repan a fost la un relevabil nivel.

Ioana Mălin

Secvența

■ Primul reportaj al ciclului anunțat simbăta trecută, de Anca Fusariu, a urmat fidel itinerarul a două **Promisiuni artistice...** Firescul și neprevăzutul s-au reunit, chiar din momentul în care a început căutarea copiilor-interpreți în filmele noastre mai vechi. Iar atractiva idee și-a dobîndit imediat ferme-cătoare contururi: imaginile micilor actori, fixate odinioară pe peliculă, s-au alăturat portretelor reale, ale maturilor de astăzi. Secvențele demult turnate au devenit fie simple amintiri (soferul Costel Băloiu a povestit modest, cu plăcere și echilibrată nostalgie, despre *Pistruiatul*, despre îndrăgitul său rol de acum un deceniu), fie și-au păstrat puternice rezonanțe (regizorul Constantin Vaeni a încercat să descifreze, desigur, încă o dată, semnificația primei sale întâlniri cu cinematograful, cu Andrei Blăier și *Ora H*, filmul din 1957). Seriozitatea și căldura dialogului cu interlocutorii alesi, ca și bucuria realizării de a descoperi dinamici, în lungi intervale, a fizionomiilor și a vocațiilor, au înnobit surprinzătoare povesti adevărate, oferite de rubrica **Promisiuni artistice... biografii contemporane**.

I. S.

Telecinema Sunetul muzicii

● Nenea Iancu din-du și palme (așa spune acel simbur de adevăr ce se numește legendă) în timpul unui concert în care se cînta „a patra” de Beethoven. Gest fatal pentru că noi, cei de astăzi, care nu îl vom ajunge (darmite întrece), ce mai putem face cînd auzim „a patra”?

Dar cînd auzim „a cincea” într-o duminică dimineață, dirijată de Ozawa (*), „A cincea”, despre care mult mai mulți sînt cei care știu că se numește „a destinului” decît aceia care au ascultat-o. Întîlnirea cu un șef de orchestră ca Ozawa e de natură a da senzația foarte periculoasă a perfecțiunii. De bine, de rău, nimic nu este totuși perfect, adică mortal. L-am urmărit pe Ozawa (de cele mai multe ori împreună cu Filarmonica din Boston) și în Schubert („Neterminată”), și în „Imperial”, și în Brahms (extraordinara, expresivă — pînă la aruncarea în stare de contradicție a

*) Fabulos profil dirijoral Seiji Ozawa, prezentat duminică dimineață de Iosif Sava.

comentatorilor — parte finală a „Simfoniei I”), și în Ceaikovski (tot „a cincea”) și în Ravel...

Vorbînd despre Ozawa, Iosif Sava (fără complexe, oferînd adevărul „pe tavă”, fie și în forma lui crudă, adică în acea formă ce poate da iluzia obiectivității, dacă nu cumva este obiectivitatea însăși, ceea ce ar fi, totuși, mai greu de presupus) observa că din repertoriul unui titan lipsesc titanii. Ozawa nu are în repertoriu Bach sau Haendel. Ozawa nu îi cultivă pe acești oameni, a căror limpiditate te poate aduce la nebunie, la mai multe palme decît cele pe care și le dădea Nenea Iancu. Curios lucru. Să-l psihanalizăm?

În rest, dîmînică (seara, e drept) a fost **Sunetul muzicii**. Agrabii și — culmea — cu muzică. De unde se vede că există (cu deplină legitimitate) muzică și muzică. Dar, mai ales (ca să încheiem „rotund”, tot cu Nenea Iancu): „Muzica! Muzica!”

Aurel Bădescu

DACĂ acceptăm că, prin statutul său obiectiv, Salonul de pictură sculptură și grafică al Municipiului București poate servi drept concluzie pentru anul ce se încheie și drept premisă, sau prognoză, pentru cel ce începe, atunci opiniile consecutive unei analize de fond și mijloace expresive au valoare simptomatică pentru un interval ceva mai mare de timp. „Salonul” actual, deschis în sălile „Muzeului de artă al R.S.R.” reflectă realitatea atelierelor, firește nu diferită de cea furnizată cu ani în urmă, fiecare artist evoluind, poate, în raport cu un stadiu anterior, dar nu în măsură să determine mutații de esență sau reformulări spectaculoase. Dealtfel toți creatorii își rezervă dreptul de a se prezenta într-o posibilă formulă inedită în contextul mult mai avantajos al expoziției personale, sau de grup, atunci când un program mai amplu implică generalizarea unei atitudini, a unui concept sau stil. De aceea, acceptând realitatea practicii curente și cunoscând mentalitatea potrivit căreia un anumit tip de lucrare are acces într-un „Salon”, pentru că nu pune juriul într-o situație „delicată”, criteriul judecăților rămâne valoarea intrinsecă a pieselor și, ca argument de rezervă, nu întotdeauna solicitat, cel al noutății propunerilor și al posibilității de validare în timp.

În aceeași situație se găsește și actualul „Salon”, căruia nu-i putem reproșa, prin comparație, că e mai slab sau mai „cuminț” decât în anii precedenți, cu atât mai mult cu cât în el se reflectă obiectiv acumulările de calități și erori produse în ani, pe parcursul celorlalte ediții. Astfel încît orice nemulțumire, orice amendament, se cer raportate la ansamblul mani-

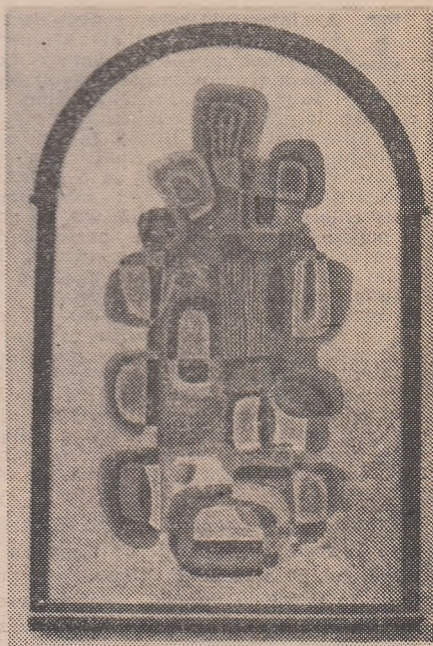
festărilor și la atmosfera ce s-a creat în jurul lor. În această situație ar trebui să acceptăm încă o premisă obiectivă de lucru, și anume pe cea a comparației operante, mai puțin avantajoasă decît se pare și mai transantă în stabilirea valorilor certe. Problema se naște din faptul că un artist poate plăcea în contextul propriei „personale”, pentru claritatea opțiunilor inedite sau nu, pentru profesionalism și manieră pentru modul de a se prezenta, chiar dacă expoziția nu este neapărat un eveniment. Dar într-o colectivă, mai ales datorită unor alături nefavorabile, ceea ce putea trece drept calitate poate dispărea, sau se diminuează considerabil prin raportare la context sau la cîteva reușite incontestabile. După cum si insolit, atunci când mai există, poate pune în umbră, fie și efemer, lucrări cuminți dar de o reală acuratețe a procedeelor. Sesizînd acest pericol, vizitatorul — comentatorul cu atât mai mult — trebuie să-si ia anumite precauțiuni, să mențină o doză de reticență și chiar de scepticism față de contrastele prea evidente, pericolul judecăților inadecvate pîndind din spatele acestei situații obiective.

Expunerea de la „Muzeul de artă al R.S.R.”, scoate în relief aceste condiționări obiective, mai ales că în cazul picturii, cea mai numeroasă și mai căutată de public, organizarea pe „alveole” spațiale permite o privire circulară fragmentară capabilă să extragă lucrările cele mai realizate. Astfel constatăm concentrări valorice diferite, unele spații trecînd anodine pe lingă privire, altele impunînd una sau chiar mai multe lucrări, distribuția egală fiind imposibilă în condițiile în care s-a căutat o panotare pe criterii de similitu-

dine, de familii stilistice și atitudine. Interesant ni se pare și faptul că nici criteriul autorității virtuale nu mai funcționează infailibil, multe personalități trecînd pe un plan secund prin introducerea într-un context bine ales și echilibrat. De aceea expoziția trebuie parcursă o dată pentru stabilirea unor puncte de interes, iar apoi pentru a descoperi nume cunoscute și stadiul în care se află, prin raportare la întregul ansamblu. Dar aceasta este deja o etapă ce nu interesează decît pe cei avizați, vizitatorul obișnuit căutînd lucrările bune sau măcar atractive, noțiuni ce nu se suprapun totdeauna în realitatea etalării și nici a creației.

Fără îndoială că cea mai deficitară și inechitabilă condiție o are și în acest an grafica. Față de reproducerea referitoare la panotare și locul expunerii, formulate anul trecut, nu mai avem nimic de adăugat. Dar trebuie să remarcăm, dintr-o expunere făcută să treacă anodină, lucrările semnate de Vasile Socoliuc, Wanda Mihuleac, Ion Panaiteșcu, Mihai Marcel, Radu Igoszszag, Ion Mincu, Raluca Grigore, Ileana Micodiu, Dana Dămăceanu, Gh. Coelitu, Const. Baciu, Istvan Damo, Aurel Bulacu, aportul tinerei generații fiind un fenomen de reținut.

Pictura propune o densă și diversă selecție de lucrări descinse din ambigul concept de postimpresionist, în fond tot atîtea reluări și interpretări personale ale unor stiluri sau procedee consacrate în timp. Pe lingă acest masiv capitol apar și alte tendințe, mai timide uneori, care benefician de aportul cîtorva nume bine cotate. Dacă acesta ar fi un posibil criteriu de grupare, aplicat și de organizatori în unele cazuri cu bune rezultate, altul ar fi cel tematic. Predomină, în această ediție a „Salonului”, compoziția cu temă și peisajul ce restituie un spațiu-idee, un spațiu-sentiment, ceea ce aduce în prim-plan ideea de responsabilitate și angajare, paralel cu tentația investiturii estetice, organic necesară pentru stabilirea omogenității valorice. Se remarcă și aici contribuția tinerilor, tendința de a pune și rezolva problemele picturalității dintr-o perspectivă actuală, chiar dacă existența unor modele ideale se detectează la nivelul gîndirii și al procedeelor Șt. Mocanu, Ion Isăilă, C. Pacea, Gruia Floruț ilustrează acest capitol, o anumită tentație a simbolului direcționînd lectura, fără a se transforma în cod simptomatic. Dacă un portret cum este cel realizat de Const. Nănescu trăiește prin gravitatea investiturii general umane și prin calitățile profesionale grefate pe un subiect generos, compozițiile lui Ion Sălișteanu, Ion Bițan, Geta Mermeze, Gh. I. Anghel, Vasile Celmare, Petre Achițenie vin să aducă un ton epic, de baladă vie, actuală. Se detașează, prin picturalitate, lucrările semnate de Vasile Grigore, Florin Mitroi, Sorin Ilfoveanu, Ștefan Călbă și Mihai Bandac, fiecare cu o sesizabilă acumulare de noi elemente în limitele unei atitudini definite, lor trebuind să-i adăugăm pe Paula Ribariu, Sever Frențiu, Anca Pedvisocar, Zamfir Dumitrescu, preocupați de relația pictură-realitate-materie din unghiuri ce presupun și investitura ima-

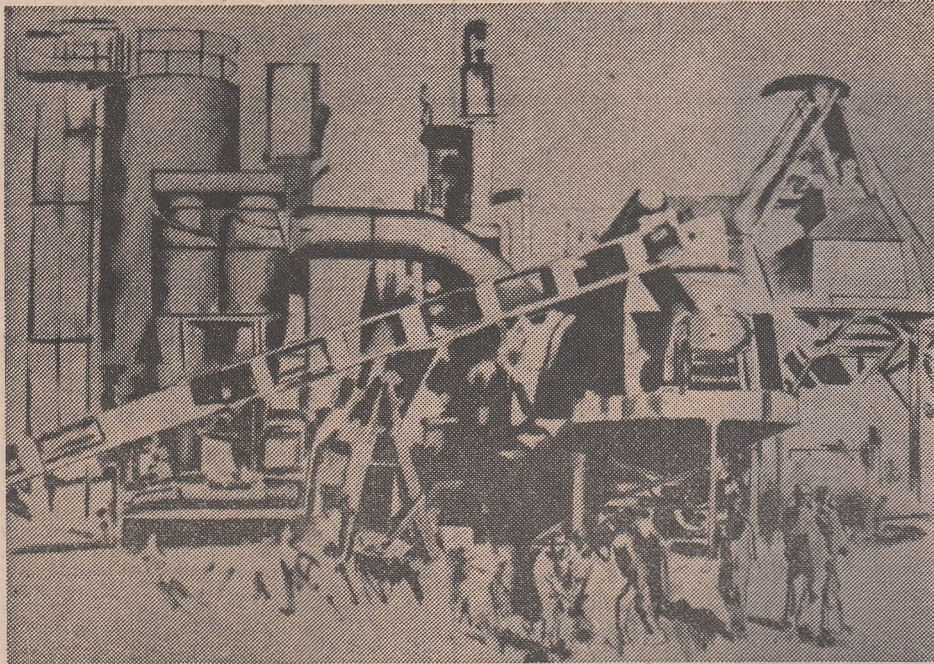
GHEORGHE ȘARU : Flori

ginarului. Ar mai trebui adăugați acestei posibile selecții, artiști ca Margareta Șterian, Virgil Almășanu, Angela Popa-Brădean, Benone Șuvăilă, Traian Brădean, Ion Grigore, Marin Gherasim, Cicerone Ciobanu, Ioan Alex. Boanchiș, Gina Hagiu, Const. Andronic, Corneliu Vasilescu, pentru că prin ei se realizează un necesar tur de orizont al preocupărilor simptomatice.

Sculptura își consumă în continuare energiile și talentele în varianta „mică”, de interior domestic, fără a deroga de la calitățile intrinseci, desi dimensiunile iliputane generează senzația de gol, de absență. Și totuși, cînd există piese ca acelea semnate de Ion Irimescu, Cristian Breazu, Dinu Rădulescu, Gh. Iliescu-Călinești, Const. Popovici, N. Săpțești, Nicolae Păduraru, Leonard Răchită, Radu Dămăceanu, Silvia Radu, Ion Iancuț, Bela Crișan, Liana Axinte, nu putem vorbi nici despre criza genului, și nici despre absența lucrărilor semnificative, abstracte făcînd de condiția lor cantitativă. De aceea alături de pictură, putem acredita ideea existenței unui fond remarcabil de talente și idei, de pasiune și responsabilitate, de gîndire prospectivă și novatoare în sensul cel mai pozitiv al noțiunii.

Dar nu numai acest „Salon”, cordial și necesar la pragul dintre doi ani, poate depune mărturie pentru calitatea artei noastre actuale, despre destinul și rolul ei, ci întreaga mișcare spirituală a țării, efortul tuturor creatorilor de a restitui amplificată imaginea reală a României de astăzi, de miine, de totdeauna.

Virgil Mocanu

ION BIȚAN : Scenă de muncă

Muzica

Carnet

O partitură

■ **Armonii II** pentru suflători și percuție de Tiberiu Olah (**Armonii III** și **IV**, evident din același ciclu, au fost recent distinse cu importante premii naționale de compoziție) aparține acelei grupe de partituri muzicale în care nuanțarea de amănunt, construcția din diferențierea ușoară a planurilor între ele, a segmentelor (articulate limpede sau nu) unele față de altele se face cu finețea detaliului de orfevrărie. Rafinamentul amănuntului sonor apare însă ca o rezultantă retrasă într-un plan secund față de prim-planul semnificației muzicale, născută din așezarea specială în timp a muzicii. Planurilor sonore, diferit orchestrate, altfel mișcate ritmic, le corespund vectori de timp de valori diferite: din raporturile (melodice), din distanțările (orchestrale) între ele se evocă o posibilă dimensiune spațială a muzicii, la fel cum imaginile proiectate pe un ecran bidimensional pot primi, în conștiința privitorilor, dimensiunea adîncimii. În partitură, totul este însă filtrat în spatele ecranului simțurilor al conștiinței: „Memoria noastră e un act al prezentului, simbolizează timpul oprit, atemporalul și infinitul” — scrie autorul în programul de sală. Memoria operează astfel asociînd, prin jocurile instantanee ale întîmplării, elemente diferite din planuri (vectori temporali) diferite. Revenind la cele scrise

mai sus privind cuprinderea generică a piesei, toate curgerile temporale unde timpul se măsoară din detaliu în detaliu, toate jocurile de memorie se petrec sub semnul minusculului, al universului mărunț, ca într-un restrîns peisaj de acvariu, ușor tulburat de un cvasimperceptibil seism acvatic. Într-o revenire concisă la cele notate pe marginea audiției bucurăstene a lucrării, la Filarmonică, ceea ce înlesnește această rafinată dozare este elementul melodic simplu, sărac, cu puțință de încastrat în cele mai diverse configurații. Este însă, ca să spunem astfel, o cărămidă aparentă, de interior, lucrarea sprijinindu-se pe osatura remarcabilului meșteșug muzical al maestrului Tiberiu Olah.

O carte

■ „Prezenta lucrare — Repere arhitectonice în creația muzicală românească contemporană — înmănușează o serie de studii și analize ale fenomenului compozițional românesc, marea majoritate fiind publicate în decursul anilor în revista **Muzica**”. Despre utilitatea unor asemenea culegeri nu mai e nevoie să pledăm. Autorul, Dumitru Bughici, profesor de Forme muzicale la Conservatorul bucureștean, își completează însă gestul editorial dînd cărții o explicită orientare: ea conține un amplu capitol întîi, destinat analizelor unor capodopere enesciene la fel ca și planurile volume viitoare

(„...creația lui George Enescu a constituit și constituie mereu farul ce luminează complicatele și uneori întortocheatele drumuri ale evoluției muzicii românești contemporane”). O recenzie concisă nu poate să insiste decît asupra caracteristicilor de metodă din paginile cărții. D. Bughici nu are nici un fel de idiosincrazie stilistică; găsim în carte analize de sonate și simfonii arhitecturate tradițional, alături de analize ale unor lucrări unde compozitorii își impun propriile legi, singulare, de construcție. Și într-o parte și într-alta, D. Bughici operează cu unelte de aceeași calitate și finețe: obiectivitatea tăieturii și ordonarea analizei de la general spre concret, de la larg spre restrîns pentru a se reînnoaște, diferit calitativ însă, la general. Revenirea e însă nou direcționată. Iată cum: „Repetăm ceea ce am spus și scris de multe ori, și anume, că nu există operă artistică, operă finită în care factorii conținut și formă să nu se influențeze pînă la contopire totală”.

Un disc

■ Sub genericul **Crochiu pentru un spațiu miortic**, Electrecordul adună pe același disc cinci lucrări ale regretatului Mihai Moldovan: **Cvartet de coarde nr. 2**, **Cantemiriana — crochiu pentru un spațiu miortic nr. 2**, **În memoria Putnei — crochiu pentru un spațiu miortic nr. 3**, **Rezonanțe — crochiu pentru un spațiu miortic nr. 4** și **România vremurilor înalte**, cantată pentru orchestră simfonică și cor bărbătesc pe versuri de Virgil Teodorescu. Toate lucrările aparțin limpede aceleiași familii, mergînd pînă la asemănări de amănunt în arhitectonica sonoră. În linii mari, piesele încep în trăsături puternice, viguroase, subțindu-se, pe un parcurs unde sintaxa sonoră este adesea transformată brusc, mergîndu-se către o pinză sonoră diafană, ireală, unduindu-se halucinant — lumea armonicilor naturale,

agitare parcă într-o neobosită mișcare browniană. În ceea ce privește expresivitatea acestor pagini, **Cvartetul de coarde** este exemplar în sugerarea, prin mijloacele specifice artei sunetelor, parcă a unei porți maramureșene cioplite din puternice, hotărîte lovitură de bardă (interesant de văzut că, în asemenea comparații, muzica îndeobște descrie actul cioplirii sau acțiunea în curs de ivire a unui obiect cu valoare artistică și, mult mai rar, un moment izolat. Muzica „spune” de obicei „se inserează”, descriînd o tranziție raportată la clipele de zi și noapte; mai rar descrie, avînd reflectare sigură în imaginație, „Seara”). La prima vedere, partitura este simplisimă, mai ales ca fantezie a materialului muzical, contraziind canoanele estetice care cer un anumit echilibru între bogăția inspirației și dimensiuni. Muzica lui M. Moldovan nu exprimă însă prin rotunjime sonoră, prin proporții armonioase între secțiuni sau printr-o îndelungată respirație melodică. Ea primește valoarea expresivă a gestului repetat cu obstinare, a repetiției în forță, a trăsăturii brutale de arcus, a icnetului loviturii sacadate de bardă înlăturînd scoarța de copac. Expresia primește astfel dimensiunile tragicului (înțeles la un mod general, firește). Pentru a se pune în relief însă puterea loviturii inițiale, e necesar elementul de contrast; pinza finală a armonicilor, disoluția treptată a arsis-ului reprezintă rezoluția expresivă a incipitului brutal. Aici se reliefează a doua trăsătură stilistică definitorie a muzicii lui M. Moldovan. Cel doi timpisint aproximativ egali; traducînd în termeni estetici, din muzică transpare un tragism exprimîndu-se însă în forme echilibrate, clasice, o violentare a expresiei menținută însă în perimetrul cuvîntului, al inteligibilului. Muzica lui M. Moldovan poartă astfel limpede caracteristicile de exprimare ale artiștilor ardeleni.

Viorel Crețu

Literatura română în școală

Personaje ale romanului românesc interpretate de...

CAMIL PETRESCU (1894 — 1957)

„UN OM ÎNTRE OAMENI”

(I—1953, II—1955, III—1957)

NICOLAE BĂLCESCU, mare patriot, fruntaș al generației pașoptiste, militant revoluționar intransigent, spirit ardent; lucid, erudit, vizionar, uman. Eroul e, în carte, pe rînd, copilul „negricios, micuț și cu ochii gînditori”, adolescentul studios, pasionat de istoria patriei, iunker sobru și grav, „ascet necruțător”, demn în detenție („Nici un despot, rostește el, nu mă va avea vreodată în genunchi la picioarele lui...”), devotat idealului de libertate; apoteotic, e „sufletul și inima revoluției”, în cele din urmă exilat, dar încrezător într-un viitor luminos al nației sale.

PAUL GEORGESCU: Bălcescu nu mai este un înfrînt — ca Ladima de pîldă — pentru că idealul luptei sale este năzuința poporului nemuritor. [...]

Dacă în operele anterioare intelectualul se izola, păstrînd numai relațiile strict necesare, în acest roman Bălcescu constituie factorul tuturor acestor existențe. El îi cunoaște pe moșieri și pe vechilii lor: pe ei îi urăște, împotriva lor luptă. El îi cunoaște pe țărani și pe muncitori și vede că toate strădaniile lor de a atinge pragul unei vieți umane sînt zadarnice. Pentru ei, cu toată pasiunea lui, luptă. (Încercări critice, Buc., E.S.P.L.A., 1957, p. 51—52).

B. ELVIN: Constantele psihologiei lui Bălcescu sînt, firește, în roman aceleași ca în piesă (drama Bălcescu — n.n.). El cunoaște un program de adevăr și de justiție, care să asigure poporului alte condiții de viață și militază consecvent pentru împlinirea lui. Eroul respinge mereu prudența care se transformă în timorare, compromisul care se traduce prin lășitate și elanul care se degradează în elocință [...].

Cînd totul se înverșunează împotriva sa, cînd el pare a fi pierdut totul, îi rămîne totuși ceva. Îi rămîne clarviziunea, căci el știe că atunci cînd mintea e lucidă dezastrul nu e ireparabil, iar sfîrșitul începe numai în ziua în care te predai disperării. Speranțele sale, minile sale, tristețile sale se unesc în sentimentul patetic că se poate supraviețui înfrîngerii. (Camil Petrescu, Studiu critic, Buc., E.P.L., 1962, p. 158).

ȘERBAN CIOCULESCU: Am o amintire precisă despre răspunsul pe care mi l-a dat Camil, cînd, după proaspăta impresie, i-am obiectat că figura lui Bălcescu, deși biograficește studiată, seamănă prea mult, prin febra interioară și ardere continuă, cu autorul său. Forțînd puțin nota, am încheiat peremptoriu: „Nu este Bălcescu, ești dumneata, Camil!” [...]. Spre surprinderea mea, Camil a ridicat din umeri, a deschis brațele și a răspuns dezarmat: „Ce puteam face?”. În fond nu i-a împrumutat, fără să-și dea seama, decît o anumită serie de reacțiuni temperamentale proprii, dar numai după ce-i intuiuse marea dragoste de popor, firea ireductibilă de revoluționar și dezinteresare absolută, cu jertfa vieții. („Gazeta literară”, nr. 30, 23 iulie 1964. Reprodus din: Camil Petrescu interpretat de..., ediție îngrijită de Liviu Călin, Buc.; Edit. Eminescu, 1972, p. 114—115).

AL. OPREA: Replicile patetice, complicate, explozive, tăioase și decisive (ca un cutit de gilotină) pe care le rostește Nicolae Bălcescu în momentele de răscruce ale revoluției îi evocă firește și imediat replicile lui Danton din scenele în care, cu prezența lui coplesitoare, acesta paralizază acțiunile trădătorilor și aprinde entuziasmul popular într-o apărare a Parisului revoluționar (fapt semnificativ: caracterizările lui Camil Petrescu în respectivele „aparteuri” sînt aproape identice). Ca să fiu și mai exact: Băl-

*) Volumul III, neterminat, a apărut postum. Trilogia, adevărată epopee, antrenează un număr impresionant de personaje, unele cu identitate reală, altele fictive; toate însă se dovedesc episodice în fața personalității extraordinare a eroului Bălcescu.

cescu din *Un om între oameni* este un Robespierre care iriază însă căldura sufletească a lui Danton. (Mișcarea prozei, Buc., E.P.L., 1967, p. 126).

CONSTANTIN CIOPRAGA: Se înțelege că în cîmpul atenției cel mai des revine imaginea lui Bălcescu, prezentată fie prin descrieri directe, fie prin raportarea la alți eroi. În portretul general sînt racordate momente definitorii. [...]

Dar în primul plan stă mereu luptătorul. Simplitatea lui merge la inima sătenilor veniți să vadă guvernul țării. Vorbilor pompoase cu care li se adresează Eliade le urmează cuvintele sobre ale lui Bălcescu. [...] Moartea unor tabaci răsculați prilejuiește o nouă confruntare. Cuvintele lui Bălcescu alternează între durere reținută și îndrăgire. [...]

O comparație repetată cu un refren — în capitolul „Guvernul vremelnicesc în ceasul răspunderilor” — subliniază caracterul de bronz al revoluționarului. „Om între oameni”, el nu-și pierde cumpătul în împrejurările care derutau pe ceilalți. Intransigent, refractar oricărui compromis, el personifică dirzenia [...]. (Portrete și reflecții literare, Buc., E.P.L., 1967, p. 200).

AUREL MARTIN: [...] Bălcescu are o biografie multilaterală determinată. Obiectiv și subiectiv. Romancierul relevă succesiv sau paralel factorii ce-i influențează sensibilitatea și gîndirea, îi modelează ființa spirituală și, în cele din urmă, îi orientează atitudinea. [...] Minat de „spalma unei vieți scurte”, știe că nu are timp, că trebuie să trăiască „în zece ani cît alții în cincizeci”. Nevoia aceasta febrilă de a concentra durată într-un spațiu obligatoriu și de a traversa viața cu maximum de folos, dăruindu-se unor activități superioare, se arcuiește de acum ca forță impulsivă. Camil Petrescu o subliniază, ca atare, repetat, explicînd și prin ea pasiunea cu care Bălcescu se desfașoară în dubla sa ipostază: om de idei și om de acțiune, istoric și revoluționar, imbinînd, în fond, cele două fețe, sintetizîndu-le într-o unică imagine iradiantă. [...] Trăsăturile dominante ale fizionomiei lui Bălcescu sînt, acum, voința, capacitatea de a se autodepăși, intransigența, fermitatea, ardoarea, luciditatea, simțul moral, realismul viziunii politice. [...]

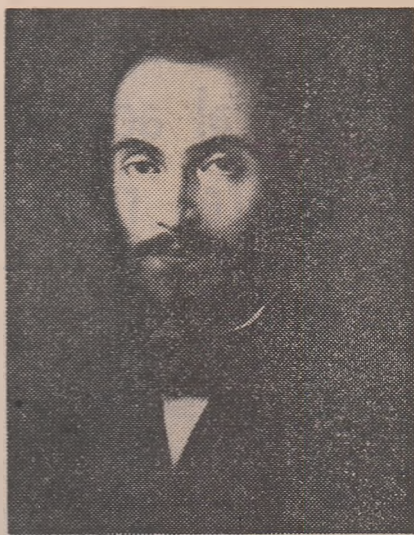
[...] relevîndu-i alcătuirea caracteriologică și vocația dăruirii, prozatorul îi reliefează pregnant și condiția existențială eroică. E vorba de un eroism polivalent, care cunoaște și situația critică, și drama incommunicabilității, și sacrificiul, și momentul dilematic, și suferința fizică și cea morală, și renunțarea, și neputința intervenției, și biruirea clipeilor de îndoială sau de concesie, și angajarea în acțiuni temerare. Perspectiva e fundamental umanistă, Camil Petrescu conferind figurii de iacobin a lui Bălcescu valoare indiscutabil exemplară. Procedînd cum proceda, de altminteri, și acesta cînd reînvie în paginile sale imaginea înaintașilor patrioți, actualizîndu-l, deci, configurîndu-l din datele oferite de istorie și de iconografie, Camil Petrescu desenează, în acvua forte, un profil contemporan nouă. („România literară”, nr. 29, 17 iulie 1969, p. 8. Reprodus din: Bibliografia literară română ilustrată. 1944—1970, ediție îngrijită de Eugenia Oprea, Buc., Edit. Eminescu, 1971, p. 161—163).

AUREL PETRESCU: Explicabil, Camil Petrescu îl privește [pe Bălcescu] monografic în diversele ipostaze și vîrste, prins în vîltoarea evenimentelor, în raport cu sine și cu realitățile obiective, ca ideolog, ca om politic, ca istoric, ca animator, ca membru al unei familii, la nivelul vieții intelectuale, dar și la acela al dimensiunii strict afective, ca ființă prin excelență complexă, dar de o rară luciditate, în stare a se dăruii totuși pasionat unei cauze. Firește, ținînd seama de contextul evocării, accentul cade pe ideea inclusă metaforic chiar în titlul romanului. Tradusă prin alți termeni, calitatea de „om între oameni” înseamnă conștiința superioară a condiției colective, capacitatea de a da

„În cursul memorabilelor evenimente de la 1848 s-au evidențiat numeroși conducători revoluționari care și-au închinat viața intereselor poporului, patriei. Printre aceștia figura cea mai luminoasă o reprezintă Nicolae Bălcescu, gînditor social de talie europeană, ale cărui lucrări demonstrează o concepție foarte avansată pentru vremea sa cu privire la problemele fundamentale ale dezvoltării societății, ale îmbunătățirii destinului poporului român.”

NICOLAE CEAUȘESCU

(120 de ani de la Revoluția din 1848. Cuvîntare la adunarea populară din Capitală. 29 iunie 1968.)

Nicolae Bălcescu — portret de Gh. Tattarescu

sens politic activ acestei conștiințe, la scara vremii, dar și din perspectiva viitorului rîvnit luminos. (Opera lui Camil Petrescu, Buc., Editura didactică și pedagogică, 1972, p. 215—216).

DUMITRU MICU: [...] Romancierul își zugrăvește eroul ca un om deosebit, drama lui depășind căutarea unei împliniri individuale, ea reflectînd marea dramă a istoriei poporului român. [...]

Nicolae Bălcescu se definește în roman ca un om al atitudinilor ferme, incapabil de compromis, preconizator de acțiuni cetezătoare, vizionar. E — într-un fel — un erou romantic, viața sa avînd intensitatea și puritatea unei vîpăi a cărei lumină îmbrățișează spații nebanuite de pretenții realități din guvern, înclinați să vadă doar o exaltare juvenilă în arderea revoluționară a incomodului secretar. Romantismul său e lucid, întemeiat pe înțelegerea faptelor și ca atare mai realist decît „realismul” adversarilor ideologici. Contactul cu poporul îi alungă întotdeauna cugetările sumbre, fortificîndu-l ca prin miracol. Pe fundalul enorm al maselor ridicate la luptă, chipul eroului dobîndește dimensiuni ce depășesc realul, sugerînd mitul lui Anteu. (D. Micu și N. Manolescu. Prelegeri de literatură română contemporană (Autori și opere, 1944—1947), Buc., 1974, p. 106—107).

EUGEN SIMION: *Un om între oameni* vrea să fie, în intenția neapărată a autorului, un roman, înainte de orice, despre Bălcescu. El, istoricul profetic, este omul între oameni, individul de excepție, simpatizat de autor de la primele lui manifestări publice și pus deasupra celorlalți actori ai revoluției de la 1848 [...]. Bălcescu este un revoluționar dăruit aproape mistic cauzei, un spirit incoruptibil, ca Robespierre, atașat, totuși, de valorile vieții și plin de o iubire nepămîntească pentru frații săi. [...]. (Scriitori români de azi, 2, Buc., Cartea românească, 1976, p. 186).

ALTE PERSONAJE

● ELIADE ● GH. MAGHERU ● I. BRĂTIANU ● C. A. ROSETTI ● TELL ● ARĂPI-LĂ ● ceilalți GOLEȘTI ● mitropolitul NEOFIT ● AXENTE SEVER ● alții, protagoniști ai revoluției și, implicit, ai romanului, unii membri ai guvernului „vremelnicesc”, diferențiați prin comportamentul lor, radical sau moderat, față de reacțiunea feudală, animați de sentimente patriotice, atașați revoluției sau, dimpotrivă, inconsecvenți, temători. Despre cei din urmă, Bălcescu spunea că „dau un iz de comedie acestei frumoase revoluții care ar putea deveni mîreață”.

D. MICU: În cursul acestor episoade și al altora se desenează chipul unor militari patrioți, atașați cauzei revoluționare, precum în prim plan Magheru, soldat și comandant, strateg și tactician înnăscut, al cărui calm și siguranță a conduitelor în cele mai critice împrejurări se transmit printr-o tainică, în aparență, transfuzie, tuturor celor din jur. (D. Micu și N. Manolescu. Op. cit., p. 106).

AVRAM IANCU, conducătorul înflăcărat al epopeii eroice a țărănilor moși din Munții Apuseni. Întîlnirea sa memorabilă cu Bălcescu are nu numai o dimensiune istorică, dar și una simbolică ● eroica ANA IPĂTESCU, „în stare să se aprindă într-o clipă ca aburii exploziei” pentru cauza revoluției ● MITICA FILIPESCU, căminar luminat, inițiatorul complotului (1840) premergător revoluției ● scriitorii BOLLIAC, BOLINTINEANU, GR. ALEXANDRESCU, I. GHICA, frații CATINA ● pictorii ROZENTHAL, ISCOVESCUS, NEGULICI ● actorul C. ARISTIA, surprinși mai adesea în cadrul unor „reuniuni de dans, declamații, muzică la pian și birfă subțire”, unde „siluetele personalităților devenite celebre se zugrăvesc vii în dimensiunile lor umane...” (D. Micu).

Țărani: neamul FIRU (ION, clăcăș împovărat, revoltat, MIAI — zis GĂMAN, pătimaș, ca și Ion al lui Rebreanu, TOMA, fratele mai mic, participant la revoluția lui Tudor Vladimirescu, unde își pierde un braț, și la cea din 1848; devotat cauzei celor năpăstuiți) ●

DUȚĂ CĂCIULĂMARE ș.a. — ei sînt desprînși parcă din poemul lui Goga, exploatați nemilos, dar demni și încrezători.

ȘERBAN CIOCULESCU: Țărani se conturează și ei în trăsături energice, de cărbune, la început supuși, îndurători, sfioși, apoi, după pieirea lui Tudor, mereu mai aprigi, mai hotărîți, mai demni. (Reprodus din: Camil Petrescu interpretat de..., ed. cit., p. 116.)

D. MICU: [...] Rumânii duc o viață care-i face să arate la patruzeci de ani ca niște moșnegi. În masa robiților pămîntului se precizează citeva profiluri de țărani voluntari, în care freamătă mari energii, amintind intrucitva de țărani lui Gala Galaction, precum și de acei creați de Zaharia Stancu și Marin Preda și conținînd nota specifică a autorului în violență, impulsivitatea cu care își afirmă hotărîrile, zbuciumul necurmat al neputinței de realizare umane. (Op. cit., p. 104).

„Muncitorii tăbăcari: DAMIAN TABACU, LICSANDRU HERGA, DUMITRACHE STOICA (MITRU) ș.a. duc o existență mizeră, lucrează în condiții inumane, luptă pentru îndeplinirea idealului de libertate dorit. Lîngă trupul neînsuflețit al martirului tabac Mitru rostește Bălcescu, „din adîncul ființei”, emoționantele cuvinte: „Frate tabacule, ai murit pentru ca poporul român să fie liber... pentru ca istoria acestei țări să fie alta... ai murit, dăruindu-te tot... dintr-o singură dată... Mai mult decît tine, n-a dat pînă acum nici un om în toată istoria...”.

I. SÎRBU: Cei pe care se întemeiază, în primul rînd, revoluția, cei gata s-o susțină cu sacrificiul vieții lor, sînt suferințele de tabaci din atelierele lui Dobrovici, mîile de clăcăși de pe moșiile din împrejurimi, întreaga mulțime nevoiașă, ridicată asemenea unui singur om, la dangătul clopotului de la Mitropolie, tras de Toma Pandurul, ca să scuture jugul despotismului feudal. În descrierea scenei de masă Camil Petrescu pune o artă cum de la Rebreanu încoace ne-a fost dat să întîlnim la puțini scriitori. E un iureș năvalnic, văzut în toată întinderea lui vastă, adus cînd aproape de ochii cititorului, prin zugrăvirea unor scene de prim plan, cînd ținut în depărtare, ca un imens, unduitor fundal, ce dă o perspectivă de mîreție evenimentelor, întîrîndu-le gravitatea, situîndu-le sub bătaia unui ceas istoric hotărîtor. (Op. cit., p. 271).

Diametral opus sînt prezența boierii: postelnicul MEDELIOGLU, stăpîn al moșiei de la Vadul Rău, „un îns mîmificat, cu „mîră de otrăvit”, [...], meloman și mizantrop, scîrbît de tot ce e în jur și căutînd voluptăți în schînguirea țărănilor” (D. Micu) ● vicleanul ALECU FILIPESCU, zis VULPE, „ager și abil, sub aparența unei decreștinări totale” (I. Sîrbu) ● BAL — CEAURESCU, crud, mîndru de rangul său, frust ● CONSTANTIN CANTACUZINO, mare vornic, parvenit, slugarnic, devenit calmăcam al Țării Românești ● BĂLEANU, ambițios, cartofar ș.a. — exponenți ai clasei suprapuse, înși lacomi, josnici, corupți, despotici, meschini ● negustorii: placidul PAVLICIION ● STATE și PANĂ DOBROVICI, proprietari de tăbăcării ● HAGI — CURTI, cel care își ascunde „sub mîlădiere duritatea” (B. Elvin) ș.a., înstăriți, slugarnici, șovăielnici, „analfabeți, întreprinzători și duplicitari” (E. Simion).

Capitanul PAVEL ZĂGĂNESCU, conduce, la 13 septembrie 1848, garnizoana de pompieri și populația Bucureștiului care înfruntă eroic, la Debut Sîrbii, pe turcii invadatori, comandanți de FUAD ● colonelii ION ODOBESCU și ION SOLOMON, reacționari, arestează guvernul provizoriu și ordonă tragerea în revoluționari; impulsivi, abili.

Serdăreasa ZINCA BĂLCESCU, mama eroului, îngrijorată de soarta acestuia ● TIȚA BĂLCESCU, prezentată „în ipostaza surorii al cărei devotament merge pînă la jertfă” (Aurel Petrescu) ● LUXIȚA FLORESCU, iubita nefericită a lui Bălcescu, ș.a.

Prof. Constantin Popovici
Prof. Ștefan Năstăsescu

ALEXANDRU IOAN CUZA.

inițiator al acțiunii Principatelor pentru lărgirea relațiilor internaționale

ALEXANDRU IOAN CUZA, fotografie apărută pe coperta revistei *L'illustration*, Paris, 2 martie 1859

ÎN 1927, când a publicat în „Revue historique du Sud-Est européen” documentul intitulat *Projet d'un traité d'amitié, de commerce et de navigation entre les Etats Unis de l'Amérique septentrionale et les Principautés Unies de Moldavie et de la Valachie*, Nicolae Iorga a exprimat într-o scurtă notă părerea că proiectul „nu va lipsi să-i intereseze pe cei ce caută noutăți în domeniul istoriei contemporane”. Totuși, vreme de aproape patru decenii, nimeni n-a fost tentat să răspundă întrebărilor suscitade de acest text provenit din arhivele ieșene.

Abia în 1964, stîrnit de găsirea unei copii a proiectului, între hîrțile Goleștilor, distinsul cărturar care a fost George Fotino a răscolit vechile dosare ale Ministerului Afacerilor Externe, izbutind să scoată la lumină citeva dintre circumstanțele elaborării acestui document. Problema-cheie a paternității proiectului n-a fost însă delegată decît zece ani mai tîrziu, odată cu descoperirea raportului, datat 10 noiembrie (29 octombrie) 1859, înaintat de la Iași de Henry T. Romertze, cel dintîi consul al S.U.A. la Galați, secretarul de stat Lewis Cass.

Cele citeva pagini ale raportului care derulează, secvență cu secvență, filmul audienței acordate consulului de Alexandru Ioan Cuza — la 24 august 1859, în tabăra militară de la Florești-Prahova — prezentate în articolul *Cuza Vodă inițiator al luptei Principatelor pentru lărgirea relațiilor internaționale*¹, au elucidat definitiv problema, dovedind că inițiativa a fost a lui Cuza. A fost pusă astfel în lumină o strălucită manifestare, ignorată mai bine de un veac, a clarviziunii marelui înaintaș care a fost domnitorul Unirii, adăugîndu-se profilului său încă o trăsătură care-l leagă strîns de prezent.

Acestea nu sînt însă singurele revelații pe care le oferă raportul și cele aproape 70 de piese — depeșe, memorii, scrisori și acte — grupate în jurul lui². Pe lingă mărturii prețioase pentru cronică anului de răscruce al Unirii, ele ne dau o serie de puncte de referință cu privire la evoluția orientărilor americane în chestiunea unității și independenței noastre naționale în 1859.

AFLĂM chiar în corpul raportului o descriere relativ amănunțită a împrejurărilor dublei alegeri, interesantă, atît prin știrile referitoare la desfășurarea alegerilor, la candidații și la repartiția sufragiilor — atît prin acelea care concordă, în mare măsură, cu celelalte izvoare interne și externe cit, mai ales, prin acelea pe care autorul le contrazice.

1. Sever Zotta. *Un projet de traité entre la Roumanie et les Etats Unis sous le Prince Cuza 1860*, in *Revue historique du Sud-Est européen*, București, 1927, nr. 7—9, pp. 212—223.

2. *Decolul* 20 (1976), nr. 7—8, pp.175—182.

3. *Despatches from U.S. Consulate in Galatz 1858-1902*, unul dintre materialele cu care, prin silințele Direcției Generale a Arhivelor Statului, s-a îmbogățit Arhiva Istorică centrală, unde figurează în fondul Microfilme S.U.A., T. 384, rola 19.

Poziția imparțială a consulului S.U.A. reiese limpede din această precizare: „...Vă aduc la cunoștință în ce fel s-a realizat această dublă alegere, mai ales deoarece ea este adesea atribuită împăratului Napoleon al III-lea, ceea ce este inexact, adevărul adevărat fiind că, pînă în clipa cînd s-a produs, nimeni în țară, nici chiar deputații înșiși, n-au prevăzut cine va fi alesul...” (fila 16).

Pentru consulul american Unirea este ireversibilă. Nici o rezervă în privința legitimității dublei alegeri. În ochii săi, suveranitatea Porții constituie o cantitate neglijabilă. Cît despre zvonurile referitoare la frămîntările ce ar fi urmat înscăunării domnului, el le respinge categoric.

„...Nu dați crezare nici unei informații de presă despre fizionomia politică a acestei țări; se face din țîntar armăsar. Că există nemulțumiri aici nu se poate tăgădui, dar fapt este că acestea sînt nutrite de boierii cei bogați, pentru care alegerea actualului principe a constituit o dezamăgire și care, de aceea, terfelesc, firește, orice reformă liberală înfăptuită de principe...” (fila 14).

Mai încolo raportul confirmă ipoteza că audiența de la 24 august n-a fost singura întîlnire a domnitorului cu consulul american:

„...Fiind perfect la curent cu uneltirile opoziției, principele este gata să le dea ripostă; de asemenea, își dă bine seama că orice măsură cu caracter liberal pe care miniștrii săi ar înfățișa-o viitoare sesiuni a adunărilor va fi respinsă; de aceea, spre a preveni un asemenea eșec, principele a întocmit un plan de acțiune pe care mi l-a împărtășit în mod confidențial (s.n.); peste aproximativ patru săptămîni, va convoca Adunarea Moldovei și-l va prezenta proiectele cele mai importante, despre care are certitudinea că vor fi adoptate, fiindcă dispune de majoritate în această Adunare; după aceea, are să convoace Adunarea Țării Românești și-l va supune proiecte de lege similare, a căror respingere îi va oferi temeiul constituțional pentru dizolvarea Adunării și-l va îndritui să se adreseze țării, fixînd noi alegeri. Principele este încredințat că în noua adunare liberalii vor obține majoritatea...” (fila 20).

Simpatia personală a consulului pentru programul domnitorului e vădită. Cît privește încrederea cu totul deosebită acordată de Cuza reprezentantului american, ea reiese din împrejurarea că lui Victor Place, consulul francez la Iași, planul de dizolvare i-a fost dezvăluit abia ulterior, acesta nefiind în măsură să-l împărtășească la Paris decît două săptămîni mai tîrziu³.

CLELALTE piese ale dosarului cuprind informații care sugerează unele direcții în care se impune să fie îndreptate investigațiile menite a reconstitui climatul în care s-a produs startul rela-

4. Vezi T.W. Riker, *Cum s-a înfăptuit România. Studiul unei probleme internaționale 1856—1865*, trad. Alice L. Bădescu, București, 1940, p. 320, nota 16.

Începuturile relațiilor

țiilor statale româno-americane și împrejurările care au influențat dezvoltarea lor.

Întreaga semnificație a înființării, la 30 (18 st. v.) martie 1858, a primului consulat al S.U.A. pe pămîntul românesc, și anume la Galați, poate fi cuprinsă numai dacă actul acesta este situat în contextul în care s-a produs. Ea nu poate fi sesizată fără a cerceta fondul de informații de care dispunea în acel moment opinia publică de peste ocean cu privire la Principate și la poziția lor în constelația geopolitică căreia îi aparțineau; fără a raporta măsura înființării consulatului la politica externă, la activitatea diplomatică americană și la cadrul constituțional al S.U.A.; și fără a încerca să ne reprezentăm orizontul factorilor investiți cu dreptul de a lua decizia corespunzătoare.

În privința fondului de informații, știrile descoperite deocamdată, deși departe de a fi complete, sînt destul de concludente. Sînt cunoscute, de pildă, citeva tipărituri importante relative la perimetrul nostru apărute în S.U.A.: cele trei studii ample documentate — publicate în prestigioasa revistă „*North American Review*” în anii 1850 și 1851, sub semnătura directorului ei, profesorul Francis Bowen — cu privire la realitățile etnice ale spațiului transilvan, precum și polemica suscitată în presa americană de aceste studii⁴, articolele lui Karl Marx tipărite în 1853 și 1854, în timpul războiului Crimeii, în paginile influentului jurnal „*New York Daily Tribune*”, în care sînt discutate situația Principatelor și dreptul românilor la autodeterminare; repor-tajele trimise aceluiași cotidian new-yorkez în vara anului 1854 de ziaristul american James O. Noyes, care poposise șase săptămîni la București pentru a urmări războiul ruso-turc; harta *Turkey in Europe*, editată la New York de J. H. Colton, în 1856⁵, în pragul Congresului de la Paris; și, în sfîrșit, prima carte consacrată de un american țării noastre — *Roumania: The Border Land of the Cristian and the Turk...* publicată la New York în 1857 de James O. Noyes, care — lucru extraordinar — a fost reeditată la mai puțin de un an de la apariție. Acestea trebuie să li se adauge o serie de lucrări tipărite în Franța care (cum dovedesc bibliografia cărții lui Noyes și recenziiile ce ne sînt cunoscute), au pătruns în S.U.A. Așa sînt: *La Roumanie* a lui J. A. Vaillant (Paris, 1844); *Les guerres d'idiome et de nationalité* de Paul de Bourgoing (Paris, 1849); *Souvenirs de voyage et études de Saint Marc Girardin* (Paris, 1854); *Les légendes démocratiques du Nord* de Jules Michelet (Paris, 1854); *Provinces danubiennes de Moldavie et de Valachie* de Ubicini (Paris, 1856). De asemenea, erau desigur accesibile în America și unele scrieri despre regiune apărute în Anglia, printre care, firește, *An Account of the Principalities of Wallachia and Moldavia* a lui Wilkinson (Londra, 1820), și *The Mystery of the Danube* a lui David Urquhart (Londra, 1851), lucrare expres dedicată de autor cetățenilor Statelor Unite, pe care-i cheamă să stăruie pentru asigurarea libertății Dunării, a cărei importanță devenise considerabilă după introducerea navigației cu aburi.

Cît privește creșterea neîncetată a interesului diplomaților americani pentru frămîntările și năzuințele poporului român, aceasta este punctată de convocarea, în toamna lui 1848, dintre Dabney Carr, ministrul S.U.A. la Poartă, și Ubicini, fost secretar al guvernului provizoriu din Țara Românească, cu privire la evenimentele revoluționare la care luase parte; de numirea, în 1850, a unui viceconsul onorific american la Galați; de hotărîrea luată în ianuarie 1857 de Carroll Spence, reprezentantul S.U.A. la Constantinopol între 1854 și 1857, de a redeschide viceconsulatul de la Galați închis în 1854; de contactele lui Spence cu generalul Magheru și de memorabilia lui dare de seamă cu privire la „insula

latină de la Dunăre” din 16 (4 st. v.) februarie 1857, și de călătoria de studii efectuată de el la București în luna mai a aceluiași an; și, în sfîrșit, zece luni mai tîrziu, de înființarea, la 30 martie 1858, a primului consulat american la Galați.

Lipsesc pentru moment instrucțiunile date consulului Romertze de către departamentul de stat — atît cele prealabile cît și cele împărtășite ulterior sosirii lui la post. Sînt cunoscute, în schimb, liniile generale ale politicii europene și sud-est europene urmate de S.U.A. în perioada respectivă. Acestea se conturaseră la sfîrșitul deceniului 1840—1850, cînd s-a încheiat expansiunea lor pe continentul nord-american⁶. Obiectivele de capetenie deveniseră acum dezvoltarea comerțului maritim și cucerirea de piețe externe, iar acțiunile declanșate pentru atingerea lor se întemeiau, între altele, pe principiul sprijinirii, directe sau indirecte, — în spiritul Declarației de Independență adoptate la 4 iulie 1776, a aspirațiilor naționale și republicane ale popoarelor.

POTRIVIT actului fundamental american, numirea consulilor era, cum este și astăzi, de cădere a președintelui, cu avizul și aprobarea majorității simple a Senatului. Cel care a inițiat și a realizat înființarea consulatului de la Galați a fost cel de-al 15-lea președinte al S.U.A., James Buchanan, care și-a exercitat mandatul între 1857 și 1861. Acest președinte părea definitiv clasat de istorici cu o notă foarte scăzută, datorită imobilismului politicii sale interne în ajunul Războiului de Secesiune. Dar faptul că recent, într-o scriere dramatică destinată mai degrabă lecturii decît scenei — *Buchanan Dying, 1974* — binecunoscutul prozator John Updike l-a înfățișat drept o tragică personificare a dilemei în care se aflau Statele Unite în acei ani, deschide calea unei radicale reevaluări a meritelor sale.

Abstracție făcînd de aspectele controversate ale politicii lui Buchanan, nimeni nu a contestat vreodată, că în ce privește realitățile Lumii Vechi, el dispunea, ca niciunul dintre antecesorii săi — cu excepția lui John Quincy Adams — de o variată experiență și de întinse cunoștințe culese direct pe vechiul continent. Fusese între 1831 și 1833 reprezentantul S.U.A. la Petersburg, unde semnase primul tratat de comerț și navigație ruso-american și avusese posibilitatea să evalueze atît perspectivele navigației pe Dunăre și pe Marea Neagră cît și poziția Principatelor în lumina tratatului de la Adrianopol. Ca secretar al departamentului de stat, în 1848, este probabil că relatarea lui Dabney Carr îl pusese la curent cu revoluția din Țara Românească. În anii Războiului Crimeii și în perioada Congresului de la Paris, urmărind de la Londra, în calitate de ministru al țării sale, lupta pentru controlul gurilor Dunării, Buchanan putuse constata că fluviul se afirma drept una dintre principalele artere economice ale Europei și că Marea Neagră reprezenta o cale de acces privilegiată către bogățiile Indiei. Instalat la Casa Albă la 4 martie 1857, nu încapă îndoială că i-au fost supuse atît raportul lui Carroll Spence din 16 (4 st. v.) februarie 1857, cît și dările de seamă ale acestuia asupra vizitei lui la București, cărora din păcate, încă nu li s-a dat de urmă.

Cît privește interesul lui pentru năzuințele de emancipare națională și mișcările republicane din Europa trebuie amintit că în februarie 1848 el a sprijinit o ofertă de arme făcută răsculaților francezi și că a recunoscut prompt regimul republican instaurat la Paris, în vreme ce monarhiile europene se mențineau într-o expectativă incudată. Este, de asemenea, semnificativ faptul că în timpul misiunii la Londra, Buchanan nu s-a sfiit să întrețină relații cu Ledru Rollin, Mazzini, Garibaldi, Kossuth, Herzen, Ruge și cu alți membri ai emigrației revoluționare și Comitetului Democratic European⁷.

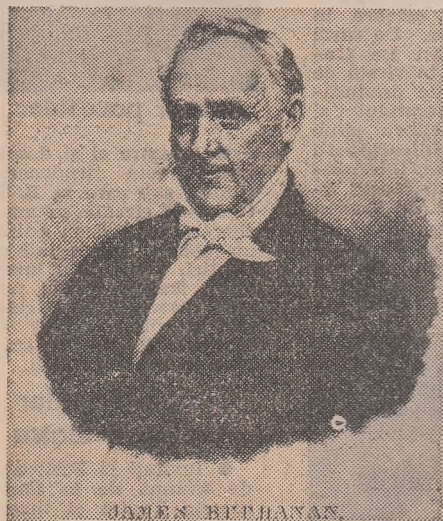
Propunerea de înființare a consulatului fiind anterioară nu numai dublei alegeri din Principate, dar și Conven-

7. Expansiunea pe continent se încheiase prin Tratatul de la Guadalupe-Hidalgo (2 februarie 1848), care pecetluse anexarea teritoriilor mexicane.

8. Vezi Merle E. Curti, *George and Sanders — American Patriot of the Fifties in South Atlantic Quarterly*, January, 1928, pp. 79—80.

româno-americane

JAMES BUCHANAN, cel de-al 15-lea președinte al S.U.A. (1857-1861)

ției din 1858, opțiunea administrației americane pentru instalarea acestuia la Galați este explicabilă. Ea se datorează de bună seamă importanței atribuite Dunării și împrejurării că la Galați, port liber la gurile fluviului, se stabilise Comisia Europeană.

TITULARUL primului consulat al S.U.A. la noi nu s-a mulțumit să îndeplinească atribuțiile încredințate în spirit rutinier. Dimpotrivă, s-a singularizat prin viziune și inițiativă.

De cum a sosit în Europa el a priceput că întreg contextul misiunii sale avea să fie altul decât cel prevăzut. Într-o scrisoare adresată secretarului de stat Lewis Cass de la Londra la data de 24 (12 st. v.) ianuarie 1859, deci cu două săptămâni înainte de dubla alegere a lui Cuza — Romertze propune ca S.U.A. să creeze pentru amândouă Principatele un post de consul general și agent diplomatic, cu sediul fie la Galați, fie la București, anticipând cu aproape două decenii recunoașterea independenței noastre prin numirea primului consul general și agent diplomatic american în Principate.

Relatarea audienței sale din 24 august 1859 la domnitor și considerațiunile sale asupra situației Principatelor ce o însoțesc sînt vădit favorabile persoanei lui Alexandru Ioan Cuza și orientării democratice a guvernării sale. Urea, precum și cauza independenței și suveranității Principatelor sînt imbrățișate fără nici o rezervă. Considerîndu-le deplin îndreptățite, consulul aplaudă măsurile pentru abrogarea jurisdicției consulare și nu pregetă să abordeze chestiunea proiectului de tratat propus de domnitor adresîndu-se direct secretarului de stat, fără a transforma legăția din Constantinopol, sub autoritatea căruia se afla. Cheia identificării consulului cu năzuințele poporului nostru trebuie căutată în crezul său politic și, poate, și în datele privind originea lui.

În problema apartenenței politice, nu poate exista nici umbra unui dubiu. Numirea sa, datată 30 (18 st. v.) martie 1858, emanînd de la președintele Buchanan, este cert că Romertze făcea parte din Partidul Democrat. Practicile curente în S.U.A. pe acea vreme justifică presupunerea că postul consular îl va fi cîștigat dînd dovadă de înflăcărare pentru principiile Declarației de Independență și pentru înfăptuirea politicii patriei sale adoptive și aducînd servicii Partidului Democrat.

Cît privește obirșia lui Romertze, dosarul conține știri neașteptate:

„...Sînt născut la București, în Valahia, dar am părăsit foarte tînăr această țară” — îi scrie Romertze secretarului de stat la 4 octombrie (23 septembrie) 1858, în pragul călătoriei ce avea să-l ducă la Galați. „În momentul nimirii în funcția de consul, domiciliam la New York, în statul New York. Certificatul meu de naturalizare este depus la departament...”

Data naturalizării nu e menționată. Dar alt izvor⁹⁾ atestă că Romertze se stabilise în S.U.A. în 1851. De vreme ce, pe atunci, legislația cerea un stagiu minim de cinci ani, naturalizarea nu s-a putut produce decît între 1856 și 1858.

Pe o filă deosebită, anexată aceleiași scrisori din 4 octombrie 1858, Romertze își dezvăluie vîrsta și își declină semnalmente spre a fi trecute în pașaport:

„Vîrsta : 35 de ani ; înălțimea : 5 picioare și 8 țoli (1,92 m) ; Fruntea : ovală ; Culoarea ochilor : căprui închis ; Nasul : acvilin ; Gura : mică ; Bărbia : rotundă ; Părul : castaniu închis ; Fața : albă.”

Dosarul lasă însă fără răspuns celelalte întrebări firești ce ne răsar în minte : De unde veniseră și cînd se așezaseră părinții lui Romertze la București ? Cînd și în ce împrejurări părăsiseră ei meleagurile noastre ? Ce studii făcuse Romertze și unde ? Pe lingă engleză și franceză, vorbea oare Romertze și româna ? Fapt e că orientarea lui se dovedește a fi fost o aplicare a politicii președintelui Buchanan, constituind un important punct de cotitură pe curba dezvoltării unei linii proprii a S.U.A. cu privire la datele concrete ale sud-estului european și relativ la problemele specifice ale poporului român.

Desigur că încă multe, foarte multe fafete necunoscute ale acestui grafic vor fi relevate de cercetarea bibliotecilor și arhivelor din țară și străinătate. Este însă de pe acum foarte limpede că între vederile americane și cele ale principalelor puteri garante era o prăpastie adîncă. Intrucît nu semnaseră nici Tratatul de Pace din 1856, nici Convenția din 1858 și nu se aflau angrenate în păienjenisul alianțelor europene, S.U.A. erau libere să privească viitorul Principatelor fără prejudecăți și fără părtinire, din punctul de vedere al crezului politic proclamat la 4 iulie 1776.

DSPA pauza impusă de campania electorală din 1860, în care a triumfat Lincoln, și de Războiul de Secesiune, linia favorabilă a unirii și independenței Principatelor și a celorlalte națiuni aflate sub dominație otomană a putut fi reluată și urmată cu consecvență. În 1867, S.U.A. numesc pentru prima oară un consul general în capitala Principatelor. În anul următor, firma Providence Tool, din statul Rhode Island, furnizează prin interpuși tinerei noastre armate 25 de mii de puști „Peabody”, una dintre armele cele mai perfecționate ale vremii¹⁰⁾.

Un gest plin de consecințe, care vine indirect în sprijinul politicii externe a Principatelor, se produce în 1876. Eugene Schuyler, pe atunci consul general american la Constantinopol, divulgă ziarului „Daily News” din Londra raportul anchetei în legătură cu atrocitățile săvîrșite de bașbuzuci împotriva răsculaților bulgari, tranzifîndu-l, poate, prin rețeaua noastră telegrafică. Acest raport contribuie în mod decisiv la izolarea Turciei de Marea Britanie, pregătind una dintre premisele Războiului de Independență.

În octombrie 1878, după încheierea războiului, președintele Rutherford B. Hayes se numără printre cei dintîi șefi de stat care transmit domnitorului Carol felicitări pentru cucerirea neatîr_nării.

Scurt timp după aceea, la 14 iunie 1880, S.U.A. numesc primul agent diplomatic și consul general la București în persoana lui Schuyler, fostul consul american la Constantinopol, însărcinat a face cunoscută hotărîrea Washingtonului de a stabili relații diplomatice permanente cu România. După aceea, la 15 ianuarie 1881, Schuyler este numit însărcinat cu afaceri, iar în 1882 urmează înălțarea lui la rangul de ministru rezident, capitala fărîi noastre devenind cel mai de seamă centru diplomatic din regiune. În această perioadă se negociază primul tratat de comerț între S.U.A. și România, care se parafează la București la 11/23 aprilie 1881. Incorporînd cîteva dintre stipulațiunile proiectului de tratat de prietenie, comerț și navigație elaborat în momentul 1859, acest document, deși neratificat, demonstrează atît marile merite de precursor ale domnitorului Alexandru Ioan Cuza, cît și sagacitatea președintelui James Buchanan care, împreună cu Carroll Spence, Henry T. Romertze și Eugene Schuyler, sînt desigur vrednici a fi cinstiți drept ctitori ai bunelor relații româno-americane.

Ioan Comșa

10. Cf. Ioan Comșa, *Armele independenței*, în *Secolul 20*, 1977, nr. 4—5.

Cultura ca receptare

FOARTE adesea prin cultură se înțelege totalitatea valorilor de orice fel produse de umanitate, ca și a instituțiilor menite să le transmită. Mult mai rar este luat în considerație, în definirea culturii, receptorul. Or, el asigură, în fond, însăși permanența actului cultural. Și o apreciere a lui ca element pasiv ar fi nu numai eronată, ci și dăunătoare. Grupul restrîns, marea colectivitate ca și individul au capacități specifice de cunoaștere și judecare a informației culturale. Evident, ele pot fi analizate, modelate printr-un proces educativ bine coordonat. Dar o politică globală în domeniul culturii trebuie însoțită și de organizarea evoluției factorului cultural cu mijloace adecvate fiecărei căi de acces spre acest domeniu. Numim căi de acces deopotrivă radioul, televiziunea, cartea, presa, muzeul, spectacolul, ambientul chiar, factorul cultural adecvat fiind, deci, filmul, dansul, teatrul, cartea și orice altă expresie literară, muzica, arta plastică etc. Organizarea evoluției acestui factor cultural ar însemna detectarea, urmărirea și influențarea receptorilor de cultură, a beneficiarilor ei. Cel de al II-lea Congres al Educației Politice și Culturii Socialiste a subliniat în mod deosebit tocmai importanța care trebuie acordată receptorului în procesul culturii, modalitățile și perspectivele de finalizare a modelării lui pe traseul acestui proces. Din acest unghi al modelării receptorului, ne propunem să aducem în discuție opiniile exprimate de cîteva mari personalități ale lumii contemporane.

Iată, pentru început, ce crede Federico Fellini*) despre munca sa : regizorul, ca și orice alt creator, este un intermediar între telurile culturale pe care și le propune societatea și înconștientul ei colectiv (termen folosit în sensul lui Jung). În această calitate el trebuie să urmărească atent reacțiile spontane ale receptorilor, să detecteze încălcările lor emoționale și spirituale, s-o „curete” de leșul nespecific și să păstreze, în creație, coordonatele majore ale acestei încălcări, valabile deci pentru sensul însuși al dezvoltării culturale. Plecînd de la această idee, celebrul regizor explică mecanismul realizării unui film. Refinem ideea folosirii reacției receptorului pentru modelarea creației însăși, idee pe care Peter Brook o completează cu observații deosebit de fine cu privire la regie, ca și la arta actorului. El vorbește, de pildă, despre calitatea scenariului de film ori a piesei teatrale de a fi doar „semnul”, partitura după care actorul reconstituie ritmuri de viață, emoții, impulsuri valabile pentru toată gama existenței sociale. Pledoaria sa pentru funcționalitatea „partiturii” actorului este dublată de una pentru detectarea „codului” de mijloace folosite de actor : ce gest, ce privire, în ce situație dată, trezesc în receptor anume emoție și nu alta. Manualele posibile de regie și de artă actricească, păreriile lui Fellini și Brook sînt întregite, între altele, de acelea ale lui Buñuel și Silviei Monfort. Ceea ce spune Buñuel, conform de altfel filmelor pe care le face, se resimte de lectia suprarrealistă, filtrată prin constrîngerile pe care contextul contemporan le impune idealului ei de libertate : explozia demografică, evoluția științei și tehnologiei, bombardamentul informațional. Acești factori, „cavalerii Apocalipsului modern” au condiționat, crede Buñuel, nu doar libertatea de a face film, ci și pe aceea de a recepta mesajul său. Reacția mai mult retractilă a celebrului regizor în fața acestor factori modificanți ai tradiției ne asigură că totuși nimeni nu poate face abstracție de ei. Prin urmare, mai mult decît o pistă de fugă, trebuie găsită una de asimilare a noilor condiții. Buñuel lasă deschisă, prin teoria ca și prin filmele sale, această întrebare asupra a ceea ce e de făcut. Chestiune pe care Silvia Monfort a încercat s-o rezolve, atît prin contribuția la crearea Centrului cultural de la Marais, cît și, mai ales, prin impulsionarea teatrului ca mijloc direct de acțiune culturală. Silvia Monfort viza astfel crearea unei „linii Maginot” a culturii în fața celor „patru cavaleri” desemnați de Buñuel. Ne aflăm cu aceasta aproape în miezul problematicei la care ne-am propus să ne referim. Silvia Monfort exprimă dezideratul acțiunii din diverse unghiuri asupra receptorului și constată disjunția fenomenelor. „Critica teatrală, spune ea, poate goli o sală, dar n-o poate umple.” Dezideratul ar fi deci existența unei „sonorizări” a spectacolului prin critică, și nu a unui „bruiat” al său. Fenomen valabil, prin extindere, pe toată scala culturii.

SE PROFILEAZĂ, prin urmare, în legătură cu punctele de vedere menționate necesitatea raportării la o dimensiune socială a culturii, aceea care-l privește direct pe receptor. Și încă, problematica

*) Opiniile celor menționați aparțin părții I, de interviuri, a cărții lui Gérard Montassier, *Le fait culturel*, Librairie Arthème Fayard, 1980.

acestei dimensiuni pare să fie mai estompată în cazul filmului ori teatrului decît în cazul mijloacelor de comunicare în masă. Pierre Shaeffer, de exemplu, fostul inginer șef al Radioteleviziunii franceze, apoi cel care a dirijat Havas-ul ca șef al Serviciului cercetării din O.R.T.F., afirmă, în legătură cu ceea ce ne interesează, următoarele două lucruri : nu se cunosc suficient legile informării colective și efectele ei ; sistemul deficient existent în artele-releu (el numește astfel mesajele culturale comunicate prin mijloace mass media) trebuie schimbat. În cazul primei constatări, Pierre Shaeffer nu propune o soluție, dar observă că minimalizarea informației culturale pînă la doze homeopatice, pentru prevenirea efectelor necunoscute, trebuie înălțată printr-o măsură revoluționară. În cazul celei de-a doua constatări el chiar formulează, în termeni de marketing, acea soluție revoluționară : nu sistemul propriu-zis existent în artele-releu trebuie schimbat, ci criteriul de producție și consum. În acest sens, Pierre Shaeffer propune o democratizare a mijloacelor mass media, cu următoarele puncte : stabilirea de contacte între colectivități largi, cu interese profesionale comune ; întoarcerea la modelele tradiționale — presa, editura — și modernizarea lor prin apelul la mijloacele mass-media. Cu această propunere, fostul inginer șef al O.R.T.F. urmărește să dea, indirect, și o soluție pentru prima din cele două constatări formulate. Ea nu pare însă nici pe departe suficientă. Existența tensiunii între foamea de cultură a receptorilor și „minimalizarea informației” la care se referă nu poate fi eludată decît printr-o democratizare reală, bazată pe anchete sociologice capabile să detecteze legile informării. Nu putem să nu ne referim, odată atinsă această chestiune, la felul cum în contextul culturii române, manifestările Festivalului național „Cîntarea României” exprimă în chip real această nevoie de democratizare, ca și necesitatea unor concluzii cu privire la legile informării și efectelor ei asupra receptorilor.

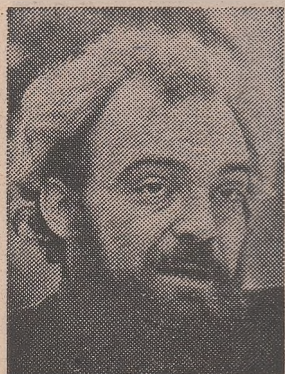
În sfîrșit, una dintre păreriile lui Montassier însuși, ca autor al cărții, este astfel exprimată : exigența cea mai profundă a culturii contemporane o constituie formarea armonioasă a datelor inteligenței și sensibilității consumatorului, modelarea lui ca individ și ca societate din perspectiva identității cu sine. Deci creatorii și instituțiile au menirea de a acționa conjunct pentru permanentizarea datelor viabile ale tradițiilor unei culturi, pentru realizarea unui schimb activ cu exteriorul : alte domenii ale vieții sociale, alte culturi etc. Dacă autorul se referă cumva, în această concluzie, la faptul că există popoare care au traversat momente nefavorabile afirmării lor plene — iar momentul actual al amenințării nucleare este subînțeles aici — grație apelului permanent la izvoarele culturii, atunci înțelegem pe deplin gravitatea concluziei lui Montassier și apelul său la acțiune culturală prin influențarea neconținută a receptorilor.

Incitante prin încălcarea experienței și talentului celor care le exprimă și, de ce nu, incitante prin chiar unele scăderi ale lor, punctele de vedere și soluțiile oferite atestă existența, pretutindeni, a unei preocupări reale și intense pentru „cîțirea” culturii cu ochiul beneficiarului ei. Care ar fi deci modalitățile optime de depistare a reacției receptorului și soluțiile de modelare a ei în lumea contemporană ? Ce cred creatorii noștri, ceilalți oameni de cultură despre afirmarea, din această perspectivă, a culturii socialiste în patria noastră ? Dezbaterea responsabilă a acestor chestiuni ni se pare nu numai interesantă, ci și foarte necesară.

Ecaterina Țărlungă

Un nou Hamlet

● La Teatrul „Schaubühne“ din Berlinul Occidental a fost prezentată o montare nouă a capodoperei shakespeariei **Hamlet**, montare datorată lui Michael Gruber, regizor care s-a făcut remarcat prin încercările sale

Mario Vargas Llosa, premiat

● Scriitorul peruan Mario Vargas Llosa a fost distins cu **Premiul Ila** — 1982 de Institutul italo-latinian-american, pentru

de a repune în drepturi textele integrale (sau aproape) ale unor mari creații ale dramaturgiei universale. **Hamlet**-ul său este și el o versiune cvasi-integrală a textului marelui Will, fapt ce face ca spectacolul să dureze aproape șase ore. Ca interpret, Gruber i-a ales, între alții, pe Bruno Ganz (Hamlet), Jutta Lampe (Ofelia) și Bernhard Minetti (primul actor). În imagini: regizorul, scenă Ofelia-Hamlet și celebrul actor-personaj în momentul spectacolului din spectacol.

intreaga sa creație și pentru ultimul său roman, apărut recent, **Războiul sfârșitului lumii**.

Marile premii ale orașului Paris

● Create imediat după cel de al doilea război mondial. Marile premii ale orașului Paris și-au lărgit de-a lungul anilor aria de cuprindere, recompensând astăzi domenii variate ale creației artistice, literare, științifice. Edițiile 1982 ale acestor distincții au încununat următoarele personalități: compozitorul Pierre Boulez, pictorul Paul Rebeyrolle, scriitorul Ivan Clouas (roman istoric), actorul Pierre Bouvier, criticul de artă Victor-Henri Debidour, arhitectul Jean Prouvé, romancierul Antoine Blondin, savantul Jacques Deny (reputat specialist în matematică) și Jacques Philippe Bergé, doctor în științe.

Bibliografie Wieland

● Institutul național de cercetări asupra monumentelor literaturii clasice germane de la Weimar a întocmit prima bibliografie cuprinzătoare a operei lui Christoph Martin Wieland (1733—1813). În bibliografie sunt incluse toate scrierile sale cunoscute, de la articole apărute în gazeta iluministă „Der Teutsche Merkur“, înființată și condusă de el, primele versuri, în care transpare influența lui Klopstock, și până la „Bildungsroman“-ul Agathon, poemul epic Musarion, așa-numitul „roman statal“ Oglinda de aur și basmul în versuri Oberon.

Dostoievski la Düsseldorf

● Un mare succes înregistrează expoziția „Fiodor Dostoievski, 1821—1881“ organizată la Düsseldorf, în clădirea care găzduiește arhiva Heinrich Heine. Diferite etape ale vieții și creației marelui scriitor rus sunt ilustrate prin portrete și fotografii, ediții rare ale operelor sale, scrieri și semnări. Printre exponatele de senzație: manuscrisul romanului **Crimă și pedeapsă**. Numeroase picturi înfățișează viața Rusiei în epoca lui Dostoievski. Un sector special este consacrat ilustrațiilor semnate de artiști ruși, sovietici și din alte țări la diferite ediții dostoievskiene.

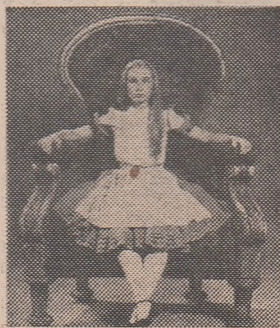

Esenin, un portret inedit

● În septembrie 1924, în Piața Libertății din Baku, Serghei Esenin a recitat pentru prima oară **Balada despre cei 26** pe care a dedicat-o „cu dragoste, minunatului artist G. Iakulov“. Dedicția nu era întâmplătoare. G. Iakulov fiind autorul proiectului unui grandios monument închinat celor 26 de comisari din Baku. În 1920, Esenin, împreună cu un grup de tineri poeți moscoviți, pregătea volumul de versuri **Apa clocoțită de aur** care urma să fie ilustrat de G. Iakulov. La apariția cărții, în 1921, pe una din pagini era scris cu litere mari: „Aici trebuiau să figureze portretele noastre. Din păcate, Iakulov întâmpla Anul Nou“. În aceea perioadă pictorul a făcut totuși două portrete ale lui Esenin. Unul din ele — o acuarelă — a fost de nenumărate ori prezentat în expoziții. Celălalt însă (în imagine) este aproape necunoscut. A rămas neterminat dar, după cum apreciază specialiștii, printre puținele imagini înfățișându-l pe Esenin, acesta se remarcă prin exactitate și măiestrie.

„Alice“ pe Broadway

● Marcind împlinirea a 150 de ani de la nașterea lui Lewis Carroll și totodată a 50-a aniversare de cind actrița Eva Le Gallienne, pentru prima oară, a dat viață pe scenă incântătoare povestiri a scriitorului englez despre **Alice în țara minunilor**, Broadway-ul prezintă o nouă versiune teatrală a acestei cărți celebre în întreaga lume. De astă dată însă, Eva Le Gallienne, acum în vîrstă de 83 de ani, este producătoarea spectacolului și apare doar cîteva clipe pe scenă, ca intruchipare a Reginei Albe. Interpretarea rolului titular este înăra actrița Kate Burton (în imagine), fiica lui Richard Burton. La 25 de ani, Kate își are propria ei faimă artistică, datorată în special rolului ju-

cat, tot pe Broadway, alături de George C. Scott, într-o piesă a lui Noel Coward.

Bayreuth '83

● Centenarul morții lui Richard Wagner va fi celebrat de Festivalul de la Bayreuth cu un nou **Ring** pe care wagnerienii pasionați îl așteaptă ca o replică dată „sacilegiului“ comis de Boulez și Chéreau. Cei doi realizatori ai noii **Tetralogii** sint Georg Solti și Peter Hall. Vor fi prezentate, de asemenea, **Maestrul cîntăreți și Tristan și Isolda**, dirijate de Barenboim, și **Persifal**. Festivalul se va desfășura între 24 iulie — 27 august 1983.

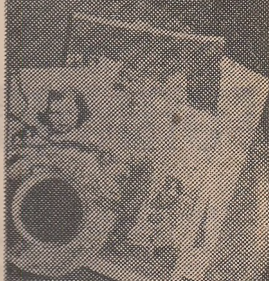
Întîlnirea Japoniei cu Occidentul

● „O carte excepțională, magnifică“ — astfel este apreciată lucrarea **Japonismul** de Siegfried Wichmann, organizatorul expoziției de la München consacrată, în 1972, raporturilor dintre arta Japoniei și Occidentului. „O strălucită demonstrație — scrie „L'Express“ — a unei idei de netăgăduit: descoperirea picturii, graficii și caligrafiei nipone, ca și a artelor aplicate, s-a dovedit a fi sursa unei forțe active orientind spre arta modernă“. Revelatoare prin precizia, diversitatea studiilor, adevărul — superb — al ilustrațiilor, cartea este o convingătoare măturie a influenței, mult mai profunde decît se credea, a artei japoneze asupra celei europene. Evitind teoriile aventuroase, autorul face apel la probe evidente, pe planul tehnicilor, ca și al tematicii (flori, pisici, peisaje), al folosirii spațiului la pictori ca și la arhitecți, toate acestea cu o imensă erudiție, agreabilă și vie totodată.

Adevărul despre tragedia din Guyana

● La patru ani de la tragedia din Guyana în care Jim Jones și-a antrenat cei 912 discipoli ai sectei sale într-o sinucidere colectivă, doi ziariști americani, Tim Reiterman și John Jacob, au reușit să ducă pînă la capăt o îndelungată anchetă asupra evoluției „maladie“ de care a suferit fondatorul odioasei organizații, răsturnind teza care face din el „un om cumsecade care a greșit“. În 600 de pagini, această carte, cea mai completă dintre zecile de cărți consacrate tragediei din Guyana, înfățișează un Jim Jones în adevărata lui ipostază: „Un om care a trăit în minciună“.

Schauspieler erzählen über sich und andere

Actorii povestesc...

● ...despre ei și despre alții: este traducere titlului sub care în R. D. Germană circulă cu mare succes, în a doua ediție un volum cuprinzînd a minții, anecdote, interviuri, fragmente din jurnale personale ale celor mai populari actori de teatru și de film. În imagine — coperta cărții.

Giorgio Strehler: teatru în teatru

● Invitați la Festivalul de toamnă de la Paris Piccolo Teatro și maestrul său Giorgio Strehler (în imagine) se vor întoarce în capitala Franței în acest an, pentru a prezenta două mari spectacole: **Furtuna** de Shakespeare și o lucrare mai puțin cunoscută a lui Strindberg, **Vijelia**. Cu reprezentări îmbinînd farmecul și inteligența strălucirea și frumusețea — scrie critica — Strehler este omul spectacolului prin excelență. 1983 va fi un an fast pentru Giorgio Strehler: el va inaugura „Teatrul Europei“, în care va prezenta lucrări pe tema teatrului în teatru. În această ordine de idei, intenționează să pună în scenă **Iuzia comică** de Corneille.

Willa Cather, scriori

● În îngrijirea unui grup de cercetători de la Institutul de Literatură din Cleveland a apărut un volum din colecția **Monografia romancierii americane**, Willa Cather (1873—1947), autoarea romanului **Antonia mea**, 1918 (care a fost tradus și în limba română), laureată a Premiului Pulitzer (1923). Fondul epistolar al autoarei, de dimensiune apreciabilă, abia a început să fie explorat.

Palmares american

● Dintre scrierile literare apărute în anul 1982, lista de excelențe a revistei „Time“ include cărțile: **Mătușa Iulia** și scribul, roman al peruanului Mario Vargas Llosa, cu subiect autobiografic, acțiunea fiind situată la Lima; **Intocarea lui Bech** de John Updike, una din cele mai vii și mai izbutite cărți ale autorului, avînd ca erou principal un scriitor fără succes care realizează, fără a-și da seama, un „bestseller“; **Povestiri alese** de Isaac Bashevis Singer; **Cină la restaurantul „Dorul de casă“** de Anne Tyler, un roman de familie, — toate acestea din categoria beletristică. În categoria documentară sint incluse impresii de călătorie scrise de femei, un volum de memorii, intitulat **Tineretea poezilor** și semnat de Eileen Simpson, precum și **Ultimul rege din Thule**, în care un explorator al zonelor arctice, Jean Malaurie, descrie, într-o manieră la fel de pregnantă ca și aceea a predecesorilor săi, Peary și Rasmussen, viața eschimoșilor nomazi străbătînd neîncetat „Sahara lor de gheață și zăpadă“.

Am citit despre...

Un sezon la Rihata

■ LIPIT de ființa plină de viață a unei populații africane tribale, autoritarismul rigid, mecanic, al unui regim tiranic, antipopular, provoacă situații grotești. Ridicolul și tragicul își dispută înțietatea în existența nefirească, distorsionată, a societății imaginate de Maryse Condé în romanul **Un sezon la Rihata**. Originară din Guadelupa, în prezent profesoară de literatură negro-africană la Sorbona și realizatoare de emisiuni la Radio France International, Maryse Condé a trăit mulți ani în Africa, unde a fost probabil privită, ca și eroina cărții ei, Marie-Hélène — antileză dezrădăcinată, căsătorită cu Zek, directorul filialei regionale a Băncii de dezvoltare, pe care l-a cunoscut pe cînd erau amîndoi studenți la Paris — ca o „semelă“, o venetică.

Acțiunea se desfășoară în orașul fictiv Rihata, într-o țară fără nume, fostă colonie franceză, încăpută, în urma unei lovitură de stat, pe mina lui Toumany, dictator excentric, care, inconjurat de consilieri occidentali, o duce de ripă în toate privințele, împingînd-o pe o cale opusă dezvoltării progresiste programate în momentul dobîndirii independenței.

Mamă a șase fete, pe punctul de a naște din nou, Marie-Hélène își trece zilele, la 37 de ani, contemplînd abulic ratarea, mediocritatea vieții ei, tristul rezultat al dramelor și complicațiilor în care s-a împotmolit. Descendentă a unei adevărate dinastii de oameni de cultură din Guadelupa, trăise intens la Paris exaltarea luptei anticolonialiste, dar sinuciderea surorii ei mai mici, Delphine, înșelată în speranțele ei de iubire de haitianul Olnel care întreținea simultan o legătură cu ea, cu Marie-Hélène, o determinase să-l accepte ca soț pe tinărul Zek și să plece cu el, pentru totdeauna, la Rihata. Dezamăgita de existența ternă din inapoiatul orașel de provincie, de infidelitățile soțului ei care conserva, în felul lui, tradiția poligamică a tribului, se lăsase sedusă, la puțină vreme după căsătorie, de fratele mai mic al lui Zek, Madou, pe atunci pe punctul de a se lansa într-o formidabilă carieră politică.

Madou este acum ministru, a revenit la Rihata în fruntea unei delegații care urmează să ducă tratative

secrete pentru reconcilierea cu statul vecin și pentru atenuarea fricțiunilor tribale și stăvilirea stării insu-rectionale din țară și Marie-Hélène speră că împacarea între cei doi frați îi va schimba și ei, în bine, viața: Madou a promis că va obține, pentru Zek, un post de atașat comercial în străinătate. Moartea lui Madou — ucis de un partizan nedisciplinat, derutat de neașteptatele tratative — va curma definitiv noul eșafodaj de iluzii.

Melodramaticele tribulații ale femeii care a căzut din greșeală în greșeală — de altfel sobru, inteligent și incisiv povestite — sint însă departe de a constitui latura cea mai interesantă a cărții. Fascinant este romanul politic, fracțiunea de istorie contemporană pe care o comentează Maryse Condé. Căsătorit cu o nepoată a dictatorului, „suplu, rasat, sigur pe sine, unul din oamenii despre care se spune «e altfel decît ceilalți, cu el lucrurile au să se schimbe» și a căror prezență girează multe crime“, ministrul Madou este „unul dintre adjutanții cei mai periculoși ai lui Toumany, pentru că dă regimului un chip simpatice“. „Sint în guvern, am consimțit să fiu, pentru că am înțeles că regimul nu poate fi transformat decît dinlăuntrul lui — explică el familiei din Rihata. Toți cei ce au încercat să acționeze din exterior au fost aruncați în temniță, executați sau siliți să se exileze“. Planul lui — o reconciliere cu președintele țării vecine, integrul Lopez de Arias, și pentru a o realiza, eliberarea deținuților politici și alte măsuri de liberalizare — este o utopie, și, de altfel, o înșelătorie. Madou nu urmărește decît să ajungă prim-ministru și este dispus la orice josnicie pentru a-și atinge scopul. El o va trăda cu sine rece pe Muti, bătrîna și înțeleaptă consilieră a puternicei armate de partizani din nord, care, invocînd memoria tatălui lui Madou, primul organizator sindical din țară, încercase să-l facă să-și înțeleagă datoria patriotică.

Figurile de satrapi locali, de partizani, de țărani și intelectuali care încearcă să trăiască normal într-o lume strîmbă sau se dau după vremuri și se acomodează cu corupția, cu nepotismul și cu teroarea polițienească sint conturate ferm, concis, convingător.

Maryse Condé este o prozatoare viguroasă și cunoaște bine oameni, locuri, situații politice, năravuri și întîmplări pe care le rețopește într-o narațiune captivantă și cit se poate de instructivă.

Scena finală, în care Toumany împărtășește tinerei lui metrese intenția de a-l numi pe Madou prim-ministru post mortem, iar la întrebarea acesteia, „La ce servește un prim-ministru post mortem?“, răspunde „Ca să nu mai fie nevoie de alt prim-ministru“ incheie perfect acest roman lucid, sarcastic și foarte trist.

Felicia Antip

Omagiu lui Aleksei Tolstoi

● Cu o scrisoare elogiatoare la adresa lui Aleksei Tolstoi, scrisă în 1933 de Gorki, debutează primul număr pe acest an al revistei „Lettres soviétiques”, consacrat în întregime creatorului Calvarului, cu prilejul centenarului nașterii sale. Sint reproduse ample fragmente din celebrul roman, însoțite de un articol al lui Fedin și de mărturiile scriitorului însuși despre trilogia sa. Un interes deosebit prezintă amintirile lui K. Ciukovski, I. Ehrenburg și Galina Ulanova despre A. Tolstoi, precum și scrisoarea acestuia trimisă în 1922 lui I. Najinin, în care explică ceea ce l-a determinat să se înapoieze în patrie. „Un talent multilateral” se intitulează capitolul de critică în care sint analizate creațiile sale în dramaturgie, publicistică, literatură științifico-fantastică. Despre numeroasele ecranizări și montări scenice însoțite din opera lui Aleksei

Tolstoi scriu A. Karaganov și V. Viren.

Cu prilejul centenarului, Institutul de literatură universală „A. M. Gorki” a editat volumul A.N. Tolstoi. Noi materiale și studii, înmănușind, pe lângă articole și comunicări, importante documente de arhivă inedite.

Două mii de cineaști

● Istoric la Sorbona, specialist în problemele legate de personalitatea lui Napoleon, Jean Tulard apare într-o ipostază insolită ca autor al unui Dictionar de cinema (ed. Laffont) din care până acum a publicat un prim volum consacrat realizatorilor. Perfect cinefil — după estimarea specia-

listilor — Jean Tulard anunță un al doilea volum — consacrat filmelor — și un al treilea — actorilor și celorlalți colaboratori ai platourilor de filmare. Cei 2000 de realizatori recenzati în primul volum apar, fiecare, cu o filmografie și o scurtă însemnare biografică și critică.

Umor anti-apartheid

● Piesa Uoza Albert, scrisă și pusă în scenă de doi actori sud-africani, Percy Mtwa și Mbongeny Ngema (în imagine), împreună cu regizorul Gibson Kente, a constituit un eveniment în viața teatrală a Sudului Africii. Spectacolul, prezentat cu mare succes în Swaziland, Botswana și Zimbabwe, a beneficiat apoi de cronici elogioase la Los Angeles și de o primire entuziastă

la Festivalul de la Edinburgh. Întregul spectacol, duet combinate, cu ironie și sarcasm, practicile apartheidului. Împreună cu actorii, spectatorii fac o „plimbare” pe străzile din Soweto (suburbie africană a Johannesburgului), asistând la un calidoscop de scene din viața populației indigene și rizind, indignându-se de ineptia, de monstruoșitatea practicilor rasiste la care este supusă de autorități.

Jacques Brel, ultimii ani ai vieții

● Ce se știe despre ultima perioadă a vieții, despre calvarul bolii, despre prietenii din ce în ce mai rari al mare-lui cântăreț-poet Jacques Brel? Maddly Maby, prietena sa din anii când s-a autoexilat în insulele Marchise, deține unele amănunte într-o cartomagi apărută în editura Grésivaudan. O cronică a acestor ultimi ani, povestirea realizării chinuitoare a ultimului disc, iscodurile presei de scandal și foarte multe fotografii: Brel pe vapor, Brel în avion, Brel

bărbos, îmbătrinit înainte de vreme. „Tu vei fi memoria mea. Tu vei fi martorul meu” — îi spunea Brel lui Maddly, și Maddly scria.

Conferința scriitorilor indieni

● Întreaga „floare” literară a țării — după cum informează presa — reprezentată de reputați prozatori, poeți, critici literari care scriu în diferite limbi ale Indiei a participat la Conferința națională a scriitorilor indieni. În centrul dezbaterilor, probleme de cea mai stringentă actualitate: orientarea socială a creației, locul artistului în societate, răspunderea lui pentru soarta păcii. Făcând bilanțul conferinței, unul din cei mai venerabili scriitori ai Indiei, Mahmathanath Gupta declara: „Organizarea acestei conferințe a fost cit se poate de oportună. Astăzi, unele cercuri din Occident încearcă să nege sensul social al literaturii, să «depolitizeze» creația scriitorului. Să-i abată atenția de la problemele reale și astfel să-l izoleze de forțele progresiste ale planetei. Nocivitatea acestei concepții este evidentă și majoritatea scriitorilor indieni o contestă. Ei sint ferm decisi să continue tradițiile literaturii indiene realiste, așa cum au făcut-o un Rabindranath Tagore și un Premchand”.

Lirică indiană: Amrita Pritam

■ AMRITA PRITAM, recent laureată a marelui premiu GHIANPITH, căruia i se spune și „Nobelul indian”, pentru cartea Hirtia și pinza de corabie, este unul dintre cei mai reprezentativi scriitori ai Indiei contemporane. Născută în august 1919, debutează în 1935 cu un volum de poezii. Ulterior publică 20 de cărți de poezie, 13 romane și 6 volume de scurte povestiri. Poeziile traduse fac parte din volumele Black rose, Existence and other poems și New writing in India.

La miezul nopții

Amintirea ta îmi bate la ușă.

Nu-s cuvintele cîntec
Ci stropi de sudoare pe fruntea

iubirii,

Nu-s cuvinte de cîntec
Sint lacrimi ce-mi sugrumă pana.

Nu-s cuvinte de cîntec :
Tăcerea rănită se tinguie.

I-am plătit iubirii fiecă datorie
Și fiecă datorie trebuie plătită
Oare de ce nu mai scad ?

Amintirea ta vine cu tihna
Cerind semnătura vieții în această

noapte,
Pe cecul necompletat al morții.

Amintirea ta îmi bate la ușă.

Sărbătoare

Tinăra noapte e o sărbătoare
Stelele privesc ca boabele albe de orez
Pe care le gătește surizind sieși.

Pe cecul alb al vieții mele —
Acum e a ta.

Luna și-a adus ulciorul de vin
Cerule s-a îmbătat cu lumina lunii
Inima pămîntului bate mai iute
Florile-s oaspeți
Îmbulzindu-se în casa de ramuri.

Soarta a scris un cîntec :
Poate-l va cînta în noaptea asta.

Cine poate sta sub copacul dorit ?
Unde se coc fructele dorinței ?
Poate voi îndrăzni să le gust !

Ascult vîntul suspînind profund
Dar eu trebuie să plec
Soarta mă duce la sărbătoare.

Frig

Cu miinile mele ;

Te-asemeni soarelui.
Am ridicat un colț al covorului meu
Ca să-mi încălzesc miinile și picioarele

Voi bea dintr-o suflare
Ulciorul plin de lumină.
Și voi lăsa să cadă un strop
În pintecul meu
Și poate în acest fel
Frigul din atîtea vieți
Va sfîrși.

Piinea viselor

Noaptea trecută
Am îndrăznit să mănînc piinea viselor.
Nu știu cum cerul
A aflat.
Aripi mari auziră vestea,
Ciocuri lungi auziră vestea,
Dinți cruzi auziră vestea,
Gheare ascuțite auziră vestea.

Piinea era goală,
Mireasma ei era goală,
Nu acoperea sufletul,
Nu acoperea trupul.

Prădalnic cineva înșfăcă piinea.
Miinile mele s-au răsucit,
Iar cineva năvăli asupra-mi
Înspăimîntîndu-mi chipul.

Pe buzele mele nu-i piine,
Se vorbește doar de piine
Noaptea sint vulturi negri.

Noaptea trecută
Am îndrăznit să mănînc piinea viselor
Nu știu cum cerul
A aflat.

În românește de
Ion Iuga

Gabriel Garcia Márquez:

Într-o zi după sîmbătă

(Urmare din numărul precedent)

PICOTIND în coridorul hotelului, amețit de căldură, nu reușise să se gîndească la gravitatea situației lui. Își închipua că neplăcerile aveau să fie rezolvate a doua zi, odată cu întoarcerea trenului, astfel că acum, singura lui preocupare era să aștepte dimineața pentru a-și re lua călătoria și pentru a nu-și mai aminti niciodată de acest sat unde căldura era insuportabilă. Cu puțin înainte de patru a căzut într-un somn adînc și incomod, gîndindu-se, în timp ce dormea, cit de bine i-ar fi prins dacă și-ar fi adus cu el hamacul. Atunci și-a adus aminte că își uitase în tren bagajul cu hainele de schimb și actele pentru pensionare. S-a trezit brusc, speriat, gîndindu-se la mama sa și lăsîndu-se încă o dată copleșit de panică.

Cînd și-a adus scaunul în sala de la intrare, satul își aprinsese luminile. Nu cunoștea iluminatul electric, astfel că becurile palide și pătate de muște din hotel i-au produs o impresie foarte puternică. După aceea și-a amintit că mama sa îi vorbise despre așa ceva și a continuat să-și tirască scaunul spre sala de mese încercînd să se ferească de muștele care se loveau de oglinzi ca niște gloanțe. A mincat fără chef, apăsător de situația deloc plăcută în care se afla, de căldura

siciitoare și de gustul amar al acelei singurătăți pe care o îndura pentru prima dată în viața sa. După ora nouă a fost condus în spatele casei, într-o cameră cu pereți de scîndură căptușiți cu ziere și reviste. La miezul nopții era scufundat într-un somn ca de ape stătute și fierbinți, în timp ce citeva case mai încolo părintele Antonio Isabel del Santisimo Sacramento del Altar, trîntit cu fața în sus în patul de lemn, se gîndea că încercările din noaptea aceea îi limpezeau predica pe care o avea pregătită pentru a doua zi, la șapte dimineața. Se odihnea ca de obicei în pantalonii lui lungi și strîmți de serj, sub rumoarea ca de ploaie a lăcusețelor. Cu puțin înainte de miezul nopții străbătuse satul pentru a da sfînta împărtășanie unei femei și s-a întors înflăcărat și nervos, astfel că și-a lăsat odată dădile și icoana lingă pat și s-a întins pentru a revedea predica. A rămas așa cîteva ceasuri, întins cu fața în sus în patul de lemn, tulburat doar spre ziuă de programul matinal al unui bilanț. Atunci a dat să se ridice, a făcut-o cu destulă greutate, răsturnînd clopotul și prăbușindu-se, atît cît era, pe pardoseala tare a încăperii.

Și-a revenit abia în clipa cînd a simțit durerea sfîșietoare din coaste. Și-n momentul acela și-a dat seama de întreaga sa greutate : de greutatea trupului, de cea a păcatelor și de cea a vîrstelor. A

simțit duritatea de piatră a pardoselii, cea care, de atîtea ori, cînd își pregătea predicile, îl ajutase pentru a-și forma o idee clară despre drumul care duce spre iad. „Dumnezeule”, a murmurat el, înfricoșat, gîndindu-se : „Mai mult ca sigur că niciodată n-o să mă mai pot ridica în picioare”.

N-a știut cît timp a rămas trîntit pe pardoseală, fără a se mai gîndi la ceva, fără a-și aminti măcar să se roage pentru o moarte bună. A fost ca și cînd, pentru o clipă, ar fi fost mort cu adevărat. Dar cînd și-a recăpătat conștiința, n-a mai simțit nici durere, nici frică. A întezărit lumina zilei pe sub ușă ; a auzit, îndepărtat și trist, cîntecul cocoșilor și și-a dat seama că era viu și că își amintea, cuvînt cu cuvînt, întreaga predică.

Cînd a dat în lături zăvorul de la intrare, se luminase de-a binelea. Nu mai simțea nici o durere, ba mai mult, i se părea că lovitură îi luase dintr-odată greutatea bătrîneților. Întreaga bunătațe, răstăcările și suferințele satului i-au pătruns în inimă în clipa cînd a tras în piept prima gură de aer, aerul acela umed și albastru, plin de cocoși. După aceea a privit în jur, ca și cînd ar fi vrut să se împace cu singurătatea și în penumbra tăcută a dimineții a descoperit una, două, trei păsări moarte în coridor.

Timp de nouă minute a privit cele trei cadavre, gîndindu-se că, în acord cu predica sa, moartea aceea colectivă a păsărilor avea nevoie de o explicație. După aceea s-a dus pînă la capătul celălalt al coridorului, a cules cele trei păsări moarte și s-a întors la hîrdău, virîndu-le în apa verde și stătută, una cîte una, fără a-și da seama de fapta sa. Trei și cu trei fac o jumătate de duzină numai într-o săptămînă, a reflectat el, și un fulger miraculos de luciditate i-a indicat faptul că pășise în marea zi a suferinței din viața sa.

LA șapte, căldura se și făcea simțită. În hotel, singurul client aștepta micul dejun. Fata de lingă gramofon încă nu se trezise. Proprietăreasa și-a făcut apariția, iar lui i s-a părut că cele șapte băți de clopot ale orologiului răsuna din pintecul ei umflat. — S-a întîmplat ca întotdeauna, să pierdeți trenul — a rostit ea pe un ton de compasiune tirzie. După aceea l-a adus micul dejun : cafea cu lapte, un ou fierț și cîteva banane verzi.

El a dat să mănînce, dar nu-i era foame. Era îngrozit de căldura pe care începă s-o simtă. Era leoaică de sudoare. Nu mai avea aer. Dormise prost, cu hainele pe el și avea puțină febră. Iarși s-a lăsat pradă panicii, amintindu-și de mama sa, clipă în care proprietăreasa, strălucitoare în rochia ei nouă cu flori mari verzi, s-a apropiat de masă pentru a lua farfuriile. Rochia aceea i-a amintit că era duminică.

— Se face slujbă ? — a întrebat el.
— Sigur că se face — a spus femeia. Dar e ca și cînd nu s-ar face, pentru că nu se mai duce aproape nimeni la biserică. Dacă n-au vrut să ne trîmită un alt preot !

— Dar cel de acum ce are ?

— Nu are nimic, doar că se apropie de o sută de ani și e pe jumătate sfîrșit — i-a spus femeia, rîmînd nemișcată, gînditoare, cu farfuriile în mînă.

După aceea a adăugat :

— Acum cîteva duminici în urmă, s-a jurat de la amvon că l-a văzut pe diavolul. De atunci nimeni nu mai merge la biserică.

În românește de
Darie Novăceanu

(Continuare în numărul viitor)

Prin Hamburg

CÎND călătorești într-o țară străină, cauți în mod inevitabil și semnele spiritualității tale. Ca român sint curios să văd în ce măsură cultura mea a pătruns în Germania federală. Sint încintat cînd, în muzeul de artă modernă din Berlinul Occidental, descopăr, în fine, o pasăre de Brâncuși. Vreau să aflu casa în care a trăit I. L. Caragiale, dar nu reușesc. Pe aici au trecut Eminescu, Blaga, Tudor Vianu, Ion Barbu și mulți alții. Îmi amintesc de poemele lui Barbu, trimse de la Hamburg și Berlin amicului său Vianu, cu multe aluzii la aventurile lor juvenile.

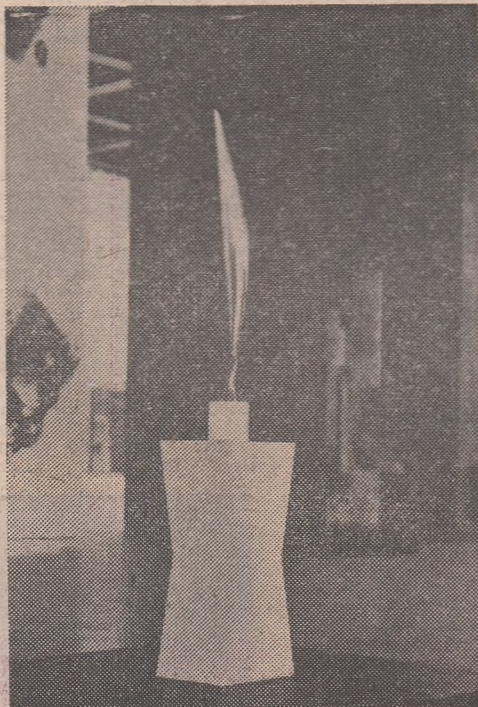
Ajung la Hamburg după o călătorie ireală deasupra norilor. Peisaj fantastic, cel mai îndrăzneț pictor supraréalist pare un copil pe lîngă ceea ce văd acum la cîteva mii de metri înălțime. Se simte prezența nordului : „E-un nesfîrșit de bun amurg. / O mieză noapte-n insomnie“ (Ion Barbu). Doamna Andje Lawrence, reprezentanta Internationes-ului, mă depistează ușor în mulțimea de călători care așteaptă în liniște sosirea bagajelor. După ce semn, întreb eu ? „După înfățișarea dumneavoastră uluită“, îmi răspunde ea cu ironie. „Ceilalți pasageri erau blazați...“ Nu-i încă mieză-noapte la Hamburg, este doar începutul unei nopți neverosimil de luminoase (oximoron acceptabil pentru această parte a lumii). O noapte sură ca aceea, poate, pe care o evocă Ion Barbu într-o carte poștală trimisă în 1935 lui Tudor Vianu : „Dar sborul poate cel mai sur / E prin Hamburg, la Tante Buhr / ... / E Tante Buhr azi un Prințipiu / Adinec sădit în Municipiu / Promptii coribanți și coribante / Se sbat în cîntea Marei Tante / — O, Tudor drag, o, Duh chiabur, / Te cheamă Hamburgul Tantei Buhr...“ Cabaretul Tante Buhr nu mai există sau nu l-am descoperit eu. Profesiunea mătușii este însă în floare. Hamburgul are reputație internațională în privința hure-lor sale. Reeperbahn cu vitrinele și fetele lui foarte decorative este un cartier faimos. Îmi vin în minte versurile lui Barbu plimbîndu-mă prin acest oraș agresat din toate părțile de ape. Stau la Atlantic Hotel așezat pe marginea marelui lac. E un hotel de modă veche, cu o decorație greoaie și solemnă. Personalul poartă o costumatie specială, portarul — de o vîrstă venerabilă — veghează maiestuos în fața ușii masive. La restaurant servește, iarăși, o armată de cheineri bine ierarhizată. Bucătăria este însă, trebuie să spun, mediocră. Doamna Lawrence, care are școală franceză, se scuză ; bucătăria germană, zice ea, trebuie căutată în altă parte și propune să mă inițieze. Este o femeie inimoasă, foarte instruită, adoră pe Mozart, muzica este pentru ea un remediu împotriva lungii ierni hamburgheze. Evadează, cînd poate, spre sud, ca atîția oameni din nord. Visul ei este să-și construiască o casă în Italia sau Spania. Aproape toți nemții pe care i-am întîlnit mi-au vorbit de un proiect asemănător. Adorația soarelui nu-i aici o vorbă în vînt.

LA cafeneaua Lindner luăm micul dejun cu dl. Uwe Frisel, scriitor, director de teatru. Este un om încîntător, îl cunoaște pe Liviu Ciulei, e la curent cu mișcarea teatrală din lume. Locuiește aproape, ne propune să-i facem o vizită. Un apartament devastat de cărți, reviste și o veritabilă uzină de magnetofone și alte aparate de înaltă fidelitate. Îmi explică pe larg cum își înregistrează singur scenariile radiofonice, în ce mod asociază textul cu muzica. Stă cea mai mare parte a anului într-un sat italian, s-a căsătorit, dealtfel, cu o pictoriță italiancă. E soare ! șoptește el cu o voce care anunță parcă existența lui Dumnezeu. Facem, apoi, un tur al portului cu o vedetă a Senatului hamburghez, însoțiti de dl. Klaus Tobien. Acesta cunoaște portul ca propriile buzunare. Îmi dă toate informațiile, face istoria căilor de acces, a instalațiilor care cresc de la an la an în acest vast imperiu plutitor. Hamburghezii au cîștigat de mult, cum se zice, bătaia cu apa. Dar războiul continuă. Ei caută noi forme de expansiune și le găsesc. Există proiecte fabuloase.

Din port mergem direct la Muzeul de artă de unde rețin admirabilele scene biblice pictate de Meister Bertram. O capodoperă a artei religioase. O extraordinară, să-i zicem, finețe a naivității (scena, de pildă, a ispitirii). Detalii simbolice : cel care primește mărul este Adam, iar șarpele are capul unui prunc drăgălaș. Am mai întîlnit în pictura de mai tirziu această semnificativă modificare. Eva are o figură concupiscentă și îngrijorată. Stă deoparte, cu degetul mare de la mîna stîngă întins spre bărbatul care tocmai primește mărul. Este o foarte complicată simbolistică a miinilor în toate scenele. Personajele vorbesc, realmente, cu miinile. O direcție a degetelor arată un soare imens înconjurat de ghirlande de frunze verzi și, în interior, figura sacră a părintelui sau poate a fiului. Detaliile, îmi dau seama, trebuie să aibă semnificații pe care noi, modernii, le înțelegem greu. În comparație cu Meister Bertram, Meister Franche (sec. al XV-lea) pare un pictor foarte scîlit. Compozițiile sint complexe, în pictură pătrunde geometria. Figurile și-au pierdut acea simplitate revelatoare, sint mai apropiate de modelul pe care avea să-l impună Renașterea.

AJUNGEM, după o călătorie de o jumătate de oră, la Reinbek, o mică localitate de lîngă Hamburg. Aici se află o editură cunoscută : Rowolt. Mă primește domnul Delf Schmidt, redactorul literar. Este un om care-și cunoaște bine profesiunea și are vederi radicale în cultură. Dl. Schmidt este îngrijorat. Editura la care lucrează este pe cale să-și revizuiască planurile sub presiunea crizei economice. Intenția este de a sacrifica unele colecții literare. Va părăsi, probabil, editura din această cauză. A fost profesor, va redeveni profesor de limba germană. Cunoaște literatura europeană contemporană, romanul german îi pare și lui că trece printr-o perioadă de criză, nu se profilează nici un mare scriitor. Îmi amintesc că Barthes zicea că din orizontul Europei postbelice a dispărut mitul marelui creator. Sper că se înșală. Nu mi-ar plăcea să trăiesc într-o Europă fără mari scriitori. Europa ar fi atunci condamnată — vorba poetului — să moară de frig. Cercetez catalogul editurii Rowolt și nu dau de numele nici unui din animatorii noii critici... Chestionez pe interlocutorul meu asupra acestui subiect : e adevărat, spune el, critica nouă n-are mulți cititori ; aici ; editura Rowolt n-a simțit, în consecință, nevoia s-o traducă (e vorba de școala formalistă pariziană !). Universitatea germană merge spre altceva (spre o sociologie și o estetică a receptării :

PASĂRE — sculptură de Constantin Brâncuși aflată în Galeria Națională din Berlinul Occidental

vezi școala lui Jauss de la Constantz !), iar critica de întîmpinare are alte preocupări. „Papii“ ei (Fritz Raddatz de la „Die Zeit“ și Marcel Reich Ranicki de la „Frankfurter Allgemeine Zeitung“) dau tonul în literatura contemporană și tonul este, în ultima vreme, nesărbătoresc.

ÎMI AMINTESC că Petre Pandrea scrie undeva că orașele mari au un miros specific. Parisul miroase a săpun fin, zicea el, și a încă ceva ce mă jenez să reproduc. Berlinul din anii '30 ar fi avut un puternic miros de fum de cărbune. E un timp fermecător cînd ajung în Berlinul de vest, nici vorbă de cărbune, de miros specific. Ce observ imediat este marea animație de pe Kurfürstendamm („Kudamm“), arteră lungă de aproximativ 3,5 kilometri. E seară și marele bulevard pare în sărbătoare. Atmosfera din cartierul latin parizan : orchestre de tineri în fața cafenelelor coborîte în stradă, spectacole de prestidigitatie, cete de tineri Punk care se amuză. Un violonist singuratic, refugiat la intrarea unui gang, încearcă să acopere vacarmul străzii. În jurul lui s-a format un cerc de ascultători. La urmă lasă cîteva monedzi în cutia împinsă strategic spre mijlocul străzii. Cinăm la „Papillon“, un mic restaurant de pe Kudamm. Doamna Evelyn Wiese vrea să-mi ofere o autentică masă berlineză. Reușește. Străbătem, la urmă, pe jos bulevardul și ne oprim o clipă în fața bisericii din centru lăsată inadins în ruină pentru a marca treapta de la care berlinezii au reînceput refacerea orașului lor distrus aproape total de război. Berlinul de vest este, azi, un mare oraș, cu o viață a străzii care continuă și după șase sau șapte seara. Nemții au reputația că se retrag devreme în casă, nu gustă sărbătorile nopții. Nu cunosc toată Germania federală, nu pot să confirm, nu pot nici să infirm ceea ce se spune. Berlinul Occidental este, asta pot să spun, un oraș cu o pulsație rapidă. Situația lui geografică este foarte specială. Dacă înțeleg bine lucrurile, berlinezii s-au obișnuit cu ea sau poate mi se pare doar. Băieții tunși atît de fistichiu și fetele acestora care cer, fără complexe, o marcă nu par a fi îngrijorați de viitor. Ei vor să trăiască și, dacă se poate, să trăiască fără să cunoască acțiunea frustrantă a societății. Cum stau foarte puțin timp în Berlinul de vest, mă preocup de alte probleme.

Vreau să văd „Dahlem“-ul, muzeul egiptean, castelul Charlottenburg, Galeriele naționale de artă modernă... La Schloss Charlottenburg îmi rămîne în minte admirabila sală cu portelanuri chinezești. Finețea proverbială a extremului orient în decorul somptuos al Germaniei imperiale. La muzeul egiptean piesa vedetă este capul reginei Nofretete. Ce este mai frumos, din punctul nostru de vedere modern este gîtul de o lungime și o linie modiglianescă. Regina și-a pierdut un ochi și o bucată din urechea dreaptă : semnele unei lungi călătorii în timp. Infirmitățile nu-i întunecă însă splendoarea. Finețea feței și a gîtului răscumpără totul. Lîngă delicata Nofretete se află, sever și impenetrabil, chipul regelui Echnaton. Malraux zicea că dialogul omului nostru cu eternitatea începe în muzeele de antichități. N-am sentimentul, privind figura închisă a regelui Echnaton că dialogul este posibil. Există două feluri de trecut, observă Berdiaev în meditațiile sale despre Răul Timpului : trecutul care a fost abolit și trecutul care durează ca o parte integrantă a prezentului nostru. Și tot el : „tradiția este o luptă contra imperiului timpului, o comuniune cu misterul istoriei...“ Privesc încă o dată cele două capete de regi : Echnaton este, desigur, trecutul abolit, Nofretete îmi pare trecutul care durează încă pentru noi. Sint mai multe semne de eternitate pe chipul fragil al reginei decît pe acela, zăvorât într-un secret care-mi rămîne străin, al regelui. Dialogul cu eternitatea nu poate începe acolo unde nu există nici un punctum, nici un detaliu de care să se apropie neliniștea și speranța mea. Pe scurt, cu Nofretete cea fără un ochi și cu gîtul subțire și lung pot dialoga, cu Echnaton în nici un caz...

La Dahlem, ei bine, la Dahlem, este un regal : artă indiană, muzeul de etnologie, artă din extremul orient, pictură europeană (26 tablouri de Rembrandt, Vermeer, Rubens, Lucas Cranach, Memling, Raffael...). Un mare muzeu. Madona lui Hans Memling (sec. al XV-lea) reține prin aerul de frumusețe și bunătate rustică. Mama și pruncul (cu o față, acesta din urmă, matură, marcată de destînlul ce-i este hărăzit) țin în mînă același măr. Mărul nu pare a simboliza, aici, păcatul vechi al omului. Venus dintr-o pinză de Cranach are o față de adolescentă și un trup imens de atletă. O nepotrivire calculată, de mare efect : inocența chipului pare contrazisă de forța corpului menit să primească mari revelații. Această unire de forță și candoare impune un tip de frumusețe feminină care păstrează mereu la Cranach o notă de divină nerușinare. Pictorii Renașterii voiau să întreacă pe greci și trebuie să spunem că reușesc de multe ori.

Teribil portretul cardinalului Lodovico Trevisano de Andrea Mantegna. Figură maura tăiată în piatră, buze subțiri și rele, privire de oțel. Cardinalul pare un om de arme, nu un teolog. Privindu-l chipul îți dai seama cum a apărut inchiiziția. Renașterea a cultivat nu numai umanismul, dar și o specie curioasă de cruzime care se vede mai bine pe fața acestor prelați care par a nu cunoaște sentimentul milei. Dacă n-ar fi veșmintele, l-aș putea ușor confunda pe cardinal cu un mizerabil despot, unul dintre aceia care au înșingurat prin ambițiile lor istoria. Nu cunosc biografia lui Lodovico Trevisano, s-ar putea ca el să fi fost un om pașnic, însă portretul făcut de Mantegna sugerează o credință în care clocește fanatismul.

Eugen Simion

Prezențe românești

U.R.S.S.

● Săptămînalul „Grakan Tert“ (Gazeta literară) care apare la Erevan a publicat un interviu — „Autenticitatea spiritului“ — cu poetul Dumitru M. Ion, prieluit de prezența acestuia și a scriitorilor și traducătorilor Carolina Ilica, Haralambie Grămescu, Nicolae Teică și Sergiu Selian la recentul simpozion al traducătorilor desfășurat în capitala Armeniei Sovietice. Toți aceștia sint realizatori ai Antologiei de lirică armeană, apărută în 1981 la editura „Minerva“.

CANADA

● „Le Journal de Montreal“ publică un interviu cu regizorul de film Adrian Petringenu, participant la o reuniune internațională cinematografică.

BERLINUL OCCIDENTAL

● La întîlnirea internațională a femeilor compozitoare, desfășurată în Berlinul occidental sub egida Academiei de arte, a participat și compozitoarea Liana Moraru, membră a Uniunii Compozitorilor și muzicologilor din Republica Socialistă România, a cărei lucrare — **Sonata pentru flaut solo** —, interpretată în cadrul manifestării, s-a bucurat de un deosebit succes.

BRAZILIA

● În saloanele de expoziții ale Fundației Culturale din Brasília a avut loc vernisarea expoziției **Peisajul în grafica contemporană românească**. La expoziție participă aproape 30 de graficieni și plasticieni contemporani, cu peste 100 de lucrări.

R.S.F. IUGOSLAVIA

● Sub titlul **Golemata autobiografia** (Marea autobiografie), la editura „Makedonska Revija“ din Skoplje, Iugoslavia, a apărut recent, în colecția „Meridian“, o antologie din lirica poetului Al. Căprariu, în traducerea lui Tasco Sarov.

R. P. BULGARIA

● În traducerea Marinei Mladenova, în R.P. Bulgaria au apărut romanele **Babel** de Vladimir Colin (Editura „Narodna Mladej“) și **Înainte de tăcere** de Paul Georgescu (Editura „Partizdat“).

FRANȚA

● La prestigioasa „Presses de la Cité“ a apărut volumul „Le,

Fondateur“ (Le grand jeu de Richard Sunderland Beauclair) de Vîntila Corbul, primul volum din ciclul **Dinastia Sunderland Beauclair**, apărut în românește în 1967.

GRECIA

● Ultimul număr din revista ateniană „Touristiki zoi“ înserază în paginile sale, în traducerea scriitorului grec Andreas Lascaratos, poemul **Dacă n-ar fi existat Elada** de Toma George Maiorescu.

„România literară“

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republică Socialistă România
Director GEORGE IVAȘCU

REDAȚIA : București, Piața Științei nr. 1, poarta B2—B3, telefon 17 60 10. ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei 115. Telefon : 50 74 96. ABONAMENTE : 3 luni — 65 lei ; 6 luni — 130 lei ; 1 an — 260 lei. Tiparul : Combinatul Poligrafic „CASA ȘTIINȚII“